

Stranački život i smrt
OPOZICIJA, UDRUŽIVANJE I KOMENTARI

Beograd na vodi: Probijanje rokova
VIZIJA IZ REČNOG MULJA

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01420

9 770353 1802002

VREME

broj
1423

12. april 2018.

SASTANAK MERKEL – VUČIĆ

KOSOVSKI ZAVET NA BERLINSKOM ZIDU

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
399 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI“ U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena“ u neku od knjižara „Delfi“ i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 399 dinara.

Akcija traje od 17. marta do 20. aprila 2018.

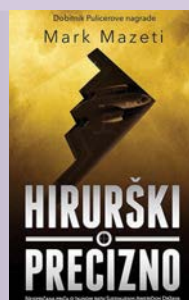
Frančesko Pikolo:
**ŽELJA DA SE BUDE KAO
SVI DRUGI**

Nagrađivani roman
scenariste filmova Nanija
Moretija. Privatna istorija
junaka knjige ukršta se
s političkim i društvenim
previranjima u Italiji od
sedamdesetih godina
prošlog veka do naših dana.

Dobrolo Nenadić:
VREME KOKOŠKI

Roman autora kultnog
Doroteja smešten je u
srpsku varošicu, u kojoj se
u jednu devojku zaljubljuje
gastarbajter povratnik iz
Amerike. Priča o našim
naravima i mentalitetu
u sudaru sa savremenim
svetom i njegovim pravilima.

Mark Mazeti:
HIRURŠKI PRECIZNO

Knjiga dobitnika Pulicerove
nagrade o tajnim ratovima
koje su SAD vodile nakon 11.
septembra, o ulozi koju su
njima igrali CIA, Pentagon i
privatne bezbednosne agencije,
o operacijama koje je najmoćnija
zemlja sveta vodila u Pakistanu,
Avngistanu, Jemenu i Somaliji.

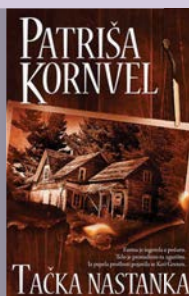
Lisa Marklund:
UDARNI TERMIN

Roman „kraljice
švedskog trilera“ iz
serijala o novinarki
Aniki Bengtson,
koji govori o ceni
uspeha i o tome šta
su sve ljudi u stanju
da urade kako bi
postali poznati.

Patriša Kornvel:
TAČKA NASTANKA

Triler iz kultnog serijala
o doktorki Kej Skarpeti.
Istražujući smrt na
jednoj farmi, Kej shvata
da je žena, koja joj je
zamalo došla glave
i uništila živote njoj
dragih ljudi, pobegla iz
psihijatrijske ustanove.

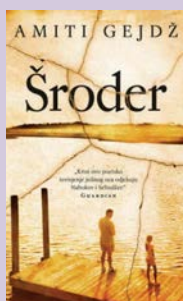
Ernst Hafner:
BRAĆA PO KRVI

Ponovno otkriven nemački
roman iz 1932. godine.
Zabranjena po dolasku
nacističke vlasti, ova
knjiga donosi uzbudljivo
svedočanstvo o potkulturni
mladih s ruba društva
u poslednjim godinama
vajmarskog Berlina.

Rene Najt:
RAZOTKRIVANJE

Psihološki triler
nekadašnje televizijske
dokumentaristkinje, o
ženi koju progone tajne
i koju potpuno obuzima
želja za osvetom, i o
strašnoj ceni koju će
platiti kad pokuša
da sakrije istinu.

Amity Gejdž:
ŠRODER

Setna nabokovljevska
selindžerovska ispovest
jednog istočnonemačkog
imigranta u Americi,
prevarama koji pripoveda
o svom promašenom
životu, otmici sopstvene
ćerke i neutaženoj
čežnji za ljubavlju.

Žan Cigler:
PROMENI SVET!

Knjiga u kojoj dugogodišnji
specijalni izvestilac UN-a za
prava na hranu, borac za ljudska
prava i sociolog, opisuje svetski
poredak u kome jedan procenat
najbogatijih poseduje onoliko
imovine koliko i svi ostali
stanovnici planete zajedno, i
poziva na promenu takvog sveta.

Branko Rosić:
A TAKO JE DOBRO POČELO

Kulturni roman poznatog beogradskog
novinara čija se radnja odvija
između Beograda i Londona. Junak
knjige je marketinški stručnjak na
vrhuncu karijere i bivši novinar koji
na stranicama najtiražnijih dnevnih
novina vodi svoje lične ratove, i koji
je zbog žene koju voli spreman da
napusti čitav dotadašnji život.

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Laguna Klub čitalaca, Resavska br. 33, Beograd
Delfi knjižara **Momo Kapor**, Stanoja Glavaša 1, Beograd
Delfi knjižara **Immo**, Gandijeve 21, Beograd
Delfi knjižara **SKC**, Kralja Milana 48 (ulaz iz Resavske), Beograd
Delfi knjižara **Borislav Pekić**, Knez Mihailova 40, Beograd
Delfi knjižara **Branislav Nušić**, Makedonska 12, Beograd
Delfi knjižara **Dobrica Ćosić**, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Delfi knjižara **Vuk Karadžić**, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Delfi knjižara **Miljakovac**, RK Beograd, Vareška 4, Beograd
Delfi knjižara **Banovo brdo**, Požeška 118a, Beograd
Delfi knjižara **Zira**, Ruzveltova 33, Beograd
Delfi knjižara **Slobodan Selenić**, Terazije 38, Beograd
Delfi knjižara **Dositej Obradović**, Glavna 20, Zemun
Delfi knjižara **Kruševac**, Vidovdanska 89
Delfi knjižara **Subotica**, Korzo 8
Delfi knjižara **Jovan Jovanović Zmaj**, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Delfi knjižara **Sremska Mitrovica**, TC Rodić
Delfi knjižara **Niš**, Voždova 4
Delfi knjižara **Niš**, TC Kalča, I. m. E. lok. 11
Delfi knjižara **Radoje Domanović**, Kralja Petra I 12, Kragujevac

Delfi knjižara **Desanka Maksimović**, Kneza Miloša 33
Delfi knjižara **Branko Ćopić**, Omladinska 16/1, Kraljevo
Delfi knjižara **Vladislav Petković Dis**, Gradska šetalište bb., Čačak
Delfi knjižara **Isidora Sekulić**, TC Aviv Park, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Delfi knjižara **Požarevac**, Stari korzo 2
Delfi knjižara **BIG Novi Sad**, Sentandrejski trg 11, Big Shopping centar
Delfi knjižara **Užice**, Trg Svetog Save 46, Užice
Delfi knjižara **Jagodina**, VIVO shopping PARK, lokal A10, Vuka Bojovića bb.
Delfi knjižara **Gornji Milanovac**, Vojvode Milana 4
Delfi knjižara **Zrenjanin**, TC Aviv park Zrenjanin, Bagljaš Zapad 5
Delfi knjižara **Vasko Popa**, Trg Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Delfi knjižara **Zvezdara**, TC Aviv Park, Živka Davidovića 86, Beograd
Delfi knjižara **Miloš Crnjanski**, Vase Čarapića 2-4, Beograd
Delfi knjižara **Subotica**, TC Shoppi, Segedinski put 88
Delfi knjižara **Novi Beograd**, Bulevar Mihajla Pupina 181, Beograd
Delfi knjižara **TC Stop Shop, lokal 15.4**, Bulevar Medijana 21, Niš
Delfi knjižara **Borča**, Tržni centar SHOPPI, Zrenjaninski put bb., Beograd
Delfi knjižara **Karaburma**, **TC BIG FASHION**, Višnjička 84, Beograd
Delfi knjižara **Lebane**, Cara Dušana 57
Delfi knjižara **Šabac**, Gospodar Jevremova 18
Delfi knjižara **Lazarevac**, TC Stop Shop, Železnička bb.

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat

Jelena Popović

redakcija

Dejan Anastasijević,

Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,

Radoslav Čebić, Sonja Ćirić (kultura),

Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,

Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,

Tatjana Jovanović, Zoran Majdin,

Radmila Marković, Saša Marković,

Ivana Milanović Hrašovec,

Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto),

Milan Milošević, Teofil Pančić,

Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza,

Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov,

Dragan Todorović, Tanja Topić,

Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)

Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,

Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Olga Babić,

korektori: Nikola Dragomirović,

Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028,

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Zoom:** Lete štuke, lete avioni, odlete i Gagarin

06 **Aleksandar Vučić i Angela Merkel:**
Kancelarkin najbolji đak

12 **Stranački život i smrt:**
Sudbina opozicije i komentari

14 **Dokumenti:** Predlog Dragana Đilasa o osnivanju Saveza za Srbiju

16 **Iz skupštinske klupe:**
Poslednje skretanje pred fajront

21 **Nuspojave:** Pouka mađarskih snaša

22 **Intervju:** Hedvig Morvai, Evropski fond za Balkan

24 **Protest u Nišu:**
Čik da nam uzmete aerodrom

27 **Pritisci na "Južne vesti":**
Guranje u propast

28 **Studija slučaja:** Aerodrom Ringvej

30 **Beograd na vodi:** Vizija iz rečnog mulja

34 **Populaciona i demografska politika:**
Nestaje li Srbija

KULTURA

36 **Gradski konkurs, nastavak:**
Šta je propisano, a šta je urađeno

38 **Intervju: Dr Ranko Bugarski**

42 **Pozorište:** Bez veštačkog disanja

44 **Izložba:** Inspiracija – Bor

46 **Strip:** Noćni Oraz u pampi

48 **TV manijak:**
Crveni fenjeri na crveno slovo

SVET

50 **Trijumf Viktora Orbana:**
Strah i mržnja

52 **Sirija:** Nad provalijom

MOZAIK

54 **Kriza srednjeg doba:**
Problemi sa krštenicom

58 **Tucijada u Oglađenovcu, 22. pa još vasseljska:** Radićemo, radićemo...

61 **Navigator:** Kao otvorena knjiga

62 **Vreme uživanja:** Mama

Iako je sednica gradske skupštine otkazana je do daljnjeg, ranije zakazani protestni skup u organizaciji Inicijative "Ne damo niški aerodrom" ipak je održan. Iz redova SNS-a moglo se saznati da će lično predsednik Vučić, kad uzmogne, doći u Niš i objasniti zašto bi za bilo bolje da aerodromom upravlja republička umesto gradske vlasti.

PIŠE: **RADOSLAV ČEBIĆ**

"Najveća pretnja srpskom jeziku nisu nekakve mračne strane sile poput latinice, anglicizama ili interneta, nego tvrdokorna domaća nepismenost i nekultura"

RAZGOVARALA: **SONJA ĆIRIĆ**

Mađarski premijer je ponovo jednu izbornu kampanju zasnovao na sejanju straha od migranata i izazivanju ksenofobije, i uz rekordnu izlaznost osvojio dvotrećinsku većinu

PIŠE: **GABOR BODIŠ**

Fotografija na naslovnoj strani: Tanjug

Lete štuke, lete avioni, odlete i Gagarin: Šta sve od ruskog oružja dobijamo i kako se stvara alibi za politiku “sve je dobro, samo da rata ne bude”

Epizoda sa spomenikom kosmonautu asocira na Srbiju danas: ako imaš para i moći, možeš da sagradiš i postaviš šta god hoćeš i gde ti srce ište, a da struku i nadležne ne pita niko ništa. Dok ne pukne bruka

SKANDAL: GLAVICA KUPUSA NA GROBLJANSKOM POSTAMENTU

Jedna bruka trajala je samo par dana, što je za Srbiju uspeh vredan pažnje. Poznajem čoveka koji je potegao s Karaburme u Novi Beograd da se lično uveri da taj spomenik izgleda baš tako, a da nije u pitanju malicioznost dežurnih kritičara koji su ga slikali iz “donjeg rakursa” pa mu je glava izgledala kao glavica kupusa natakarena na neki grobljanski postament, sličan karičevskim kulama i gradovima u reklamnom serijalu o naselju “Tesla”.

Bista sovjetskog kosmonauta Jurija Gagarina uklonjena je sa postamenta u Novom Beogradu, nakon što je gradski menadžer Goran Vesić najavio je da će taj spomenik biti uklonjen i da će umesto njega biti napravljen novi, na čiji izgled će dati saglasnost sve nadležne institucije.

“Gagarin će u Beogradu imati obeležje dostojno doprinosa koji je dao čovečanstvu”, poručio je Vesić u pisanom saopštenju nakon negativnih komentara u javnosti o izgledu spomenika Gagarinu, u ulici koja nosi njegovo ime.

Vesić je naveo i da prilikom projektovanja spomenika nisu ispunjeni zahtevi “Karić fondacije” kao naručioca, i da u proces odobravanja izgleda spomenika nisu bili uključeni ni Grad Beograd, ni Zavod za zaštitu spomenika kulture Grada Beograda, ni Ministarstvo kulture Srbije.

Pa dobro, majku mu božju, ko je dao saglasnost i otkud ta skalamerija u gradu. Vesić je dao pismeno saopštenje o uklanjanju prvo glave, a u drugoj fazi, verovatno, i postamenta, ali je pitanje ko je dao bilo kakvo odobrenje da se ta uvreda svakog estetskog kriterijuma tu postavi i da li to znači da je i u tim stvarima dozvoljen privatluk, pa kad si hadžija, nikakvi ti papiri i mišljenja stručnih ljudi i ne trebaju.

Maltene, kao “Beograd na vodi”.

Ne volim jaka poređenja, ali ova epizoda sa spomenikom Gagarinu asocira na Srbiju danas gde ako imaš para i moći možeš da sagradiš i postaviš šta god hoćeš i gde ti srce ište, a da struku i nadležne ne pita niko ništa. Dok ne pukne bruka.

Zamislite ono što je zbilja neverovatno, da su se Rusi ozbiljno zabrinuli i naljutili zbog ovakvog omalovažavanja ličnosti koja je jedan od najvažnijih simbola i one i ove Rusije, da je ambasador Čepurin uputio protestnu notu, i da je palo jedno “njet” oko ruskog oružja koje treba “uskoro da dobijemo”.

BRAĆA RUSI:

ARSENAL IZ SNOVA, A SVE ZA DŽABE

O čemu bi onda pisali tabloidi? Ostali bi na istrazi o “ubijenoj pevačici” i ponekom seks skandalu iz “Zadruga” ili “Parova”, a ta se građa polako troši i osipa, dok ove sezone izgleda dobro idu bajke o dobrim Rusima koji će da naoružaju dobre Srbe i sve to na “lepe oči”, jer kod tih tabloidnih sveznalica nikad ne piše i cena, nego uvek da “Srbija dobija...”.

Srbija se, s druge strane, bavi politikom mira i neće da se bavi puškama i oružjem, poručio je predsednik Aleksandar Vučić u odgovoru na pretnje Hašima Tačija. “Ne volim da se bavim puškama i oružjem kao Tači, nek on to radi. Ali nisu njegove puške razorile Srbiju već neki avioni. A naše je da vodimo politiku mira”, rekao je Vučić novinarima u Mostaru. Tači je nešto ranije rekao da će na pretnje Srbije odgovoriti “puškama, kao i pre 19 godina”.

“Srbi više nisu nezaštićeni i martovski pogrom se neće ponoviti, nadovezao se na reči “vrhovnog komandanta”, kao i obično, ministar odbrane Aleksandar Vulin. “Srbija ne preti nikome, a posebno ne svojoj južnoj pokrajini i, da nije politike mira koju vodi predsednik Vučić, zločinci kao što je Tači odavno bi zapalili Balkan”, ocenio je ministar, primetivši da su se

Foto: TV Prva

Tačijevih pušaka plašili samo nezaštićeni i slabi, što, kako je rekao, Srbi više nisu.

Martovski pogrom se neće ponoviti, poručio je Vulin, navodeći da će EU i NATO glasnom osudom Tačijevih huškanja i pretnji sprečiti da još jednom postanu njegovi taoci i budu uvučeni u sukobe koje Tači priziva i traži. "Vreme je da se zločinac učutka", poručio je ministar, a navedeno je u saopštenju iz njegovog kabineta.

Evo, međutim, samo par naslova objavljenih u tabloidima u dane uskršnje radosti. "Stiže još migova i tenkova", "Putin će sprečiti vojni udar na Srbiju", "Ruski avioni za dva sata na Kosovu, za jedan dan stiže i 2000 specijalaca", "Stršljen i Pupin tajne srpske letilice", "Naša vojska dobija leteće tenkove", "Lukašenko: Srbiji hitno šaljem S-300"... i da ne idem dalje u inventuru naslova, a ima ih poprilično i uvek na naslovnim stranama.

Čini mi se da ovakva medijska strategija ima jasan cilj. Kod čitalačke publike podupire tezu da nismo slabi, kako reče ministar Vulin: nas i Rusa ima, brat bratu, trista miliona. Ali, najpre, takva vrsta "informisanja" koja podgreva rat ima za cilj stvaranje alibija za svaku odluku vlasti oko statusa Kosova pod parolom "samo da rata ne bude" i to zahvaljujući mudrom rukovodstvu.

SLUČAJ KOSMAJAC: KUCAMO NA VRATA ZABORAVLJENIH ASOVA

Viši sud u Beogradu oslobodio je Dragoslava Kosmajca optužbi za zloupotrebe sa zemljištem na Zvezdari. Reč je o prvostepenoj presudi.

On je bio uhapšen u novembru 2014. godine u Beogradu, u svojoj kući na Zvezdari, nakon što je dovođen u vezu sa trgovinom narkoticima, ali za to nikada nije optužen zbog nedostatka dokaza.

Kosmajac je na kraju bio optužen da je podstrekivao dvojicu geodeta na zloupotrebu službenog položaja i time oštetiio državu za 11,9 miliona dinara, odnosno 100.000 evra, jer mu je pripala parcela na Zvezdari koja je u vlasništvu države. Odbrana i veštaci dokazali su da ta zemlja – površine oko sedam ari – nikada nije pripadala državi.

Dok je bio premijer, 2014. godine, Aleksandar Vučić naveo je da je Kosmajac najveći narko-diler u Srbiji.

Vučić je na konferenciji za medije, posle koje je Kosmajac uhapšen, rekao da su svi šefovi uprava policije smenjeni, da postoje unutrašnji otpori u samoj policiji da se uhapsi najveći narko-diler. "Ko je na vezi sa Kosmajcem, što se pravite blesavi kada svi znate ko je najveći narko-diler u Srbiji?", rekao je Vučić.

On je naveo da postoje ljudi u MUP-u koji se "viđaju sa tim Kosmajcem, koga doživljavaju kao boga i batinu u ovoj zemlji". "Svi se njega plaše, kažu da je to najinteligentniji čovek koga su ikad videli, svi su njime pomalo i fascinirani, a svi ćute da ljudi iz policije imaju veze sa njim, ali se svi plaše da o tome pričaju. Ja im kažem – udarite na Kosmajca...", rekao je tada Vučić.

Udarila država – pa ispao čorak! Vučić se tada predstavljao kao neustrašiva junačina na braniku časti i poštenja. Njegova reč bila je zapovest. Koliko znamo o Kosmajcu, sledeće njegovo viđenje s državom biće u Strazburu.

KANCELARKIN

Aleksandar Vučić je rado viđen gost u Berlinu. U Nemačkoj ga, naravno, ne vidamo kako se mlatarajući rukama dernja na ministre i novinare, već kako govori smireno, spojenih prstiju, i prekomerno zahvaljuje Angeli Merkel za sve i svašta. Čitav njihov odnos može, međutim, da se svede na jedno: Kosovo

NAJBOLJI ĐAK

Za "Vreme" iz Bona

Dan posle beogradskih izbora, na kojima je još jednom do nogu potukao opoziciju, srpski se usud Aleksandar Vučić pohvalio da mu je majka Angelina u kancelariju poslala punjene lignje, njegovo omiljeno jelo, jer on od silnog posla ne stiže da je vidi. Nekoliko dana pre izbora Vučić je ručao u Berlinu sa Angelom Merkel, a evo gde ga sada opet zove. Randevu u Kancelramtu zakazan je za 13. april i zli jezici bi rekli da srpski predsednik češće viđa Angelu od Angeline. Na ovonedeljni petak trinaesti Vučić i Merkel će se sastati po dvanaesti put.

"Intenzitet i dinamika najavljenih razgovora ključnih evropskih političara sa predsednikom Aleksandrom Vučićem, uključujući ponovni poziv kancelarke Angele Merkel, kao i planirane sastanke sa predstavnicom Evropske unije za spoljnu politiku i bezbednost Federikom Moggerini i predsednikom Francuske Emanuelom Makronom, govore o najmanje dve stvari", piše "Tanjug" u analizi pred Vučićevu turneju. "Jedna je da se međunarodnoj zajednici žuri da zatvori 'slučaj Kosovo', a druga – da je jasno da to neće moći mimo Srbije, odnosno Vučića, jer nijedno rešenje za Kosovo koje bi Srbiju ostavilo nezadovoljnom i frustriranom međunarodnom (ne)pravdom ne bi osiguralo održiv mir i bezbednost u regionu."

Ništa bez Vučića.

Državna agencija, posebno otkako levitira između opstanka i nestanka, ima običaj da o "partnerstvu" Vučića i Merkel izveštava u hiperbolama. Nema dokaza da su njihovi sastanci išta drugačiji od sastanaka kancelarke sa liderom bilo koje zemlje slične veličine i značaja. "Tanjug" ničim ne potkrepljuje tvrdnju da Vučić i Merkel "ne razgovaraju birokratskim jezikom evropske administracije, već praktičnim i jasnim rečnikom".

To makar ne otkrivaju njihove konferencije za štampu. Poslednji susret pretposlednjeg dana februara bio je radna po- »

seta, premda su srpski mediji izvestili da je reč o "državnoj poseti sa najvišim počastima". Na konferenciji za štampu Vučić je bio u protestantskom modusu – onom u kojem govori tiho, prekomerno se zahvaljuje kancelarki i svakako ne više na novinare – dok je kancelarka pročitala opšta mesta sa papira.

Unapred je dogovoreno ko od novinara sme da pita. Dva centaršut-pitanja koja je Vučić dočeka na volj postavili su novinari dovedeni iz Srbije za ovu zgodu. Dva novinara velikih agencija zanimalo je nešto oko dizel-motora. Kada je srpski novinar pokušao da postavi po jedno pitanje i predsedniku i kancelarki, Merkel se okrenula svom portparolu Štefanu Ząjbertu i rekla: "Rekli smo četiri pitanja, da ne ispadne sada od toga osam."

Vučić pak tu i tamo uspeva da Nemcima proda fazone iz domaćeg repertoara. Kada je u junu 2014. u Berlinu prisustvovao promociji Foruma Srbija–Nemačka, satima je pričao sa govornice. Vredelo je oslušnuti uzdahe oduševljenja predstavnika nemačkog establišmenta kada je iz glave deklamovao koliko gde kilometara pruge treba izgraditi da se brzom železnicom povežu Beograd i Zagreb. To je ono čuveno deklamovanje podataka koje Vučiću ne pada teško – ako nešto ne zna, naprosto izmisli.

ZGRADA RAJHSTAGA

Nema sumnje da Vučić opet ima važnog posla sa kancelarkom. I da, ovako ili onako, mimo njega teško može biti održivog rešenja za Kosovo. Kao i da se često viđa sa važnim svetskim političarima, mada naravno ne kao "bilo ko u novijoj istoriji", kako to biva predstavljeno.

Ali isto tako nema sumnje da medijska artiljerija stvari predstavlja pompeznijim nego što jesu, a Vučić do kraja crpi sav medijski kapital iz ovakvih susreta. Nekad su to tek lepe fotografije, siluete njega i nje u kontrastu, dok se u pozadini u berlinsko nebo uzdiže toranj na Aleksanderplacu.

Naslućuje se da Vučić ima dobre medijske operativce u Nemačkoj jer često nakon poseta u nekim viđenim novinama osvane slatkasti intervju o reformama i nesalomivom evropejstvu malog i ponosnog srpskog naroda. Sam predsednik gaji dobre odnose sa pojedinim novina-

Foto: AP Photo / Markus Schreiber

rima, recimo sa Mihaelom Martensom, dopisnikom uticajnog "Frankfurter allgemeine Zeitung", koji naginje velikim rečima kada opisuje beogradskog vlastodržca. Tako je, povodom pokretanja unutrašnjeg dijaloga o Kosovu napisao da je "Vučić preskočio mračnu senku srpske istorije". Bečki "Standard" je iz neznanog izvora napisao da Vučića neke evropske diplomate porede sa Vilijem Brantom (vidi "Vreme" 1390: "Ko je rekao Vili Brant").

Krajem februara Vučić je odlučio da se iz Berlina u intervjuu za srpsku TV Prvu obrati domaćim biračima. Mogao je da ode u studio te televizije kad god je hteo – ionako pred izbore nije izbivao iz televizijskih studija – ali ne, moralo je to da bude u Berlinu, dok se u pozadini vidi zgrada Rajhstaga. Podtekst je teško prevideti: dok boranija od opozicije samo kmeči, ja kad hoću dođem u Berlin.

Sa druge strane, hroničari ere Angele Merkel koja je otpočela svoj četvrti mandat u Kancleramt, rekli bi da ona skoro nikada ne izlazi iz okvira protokola, da su joj izjave često opšte, da osluškuje javno mnjenje i reakcije pre nego što donese neku odluku.

Transkripti konferencija za novinare posle njenih sastanaka sa srpskim liderima – a nemačka vlada o tome ima pe-

dantnu arhivu – otkrivaju da nikada ne propušta da pomene onih trista do četiristo hiljada stanovnika Nemačke srpskih korena uz uobičajene fraze o "mostu" između dve države, odličnim trgovinskim odnosima, investicijama i tome da Srbija treba da postane članica EU. Uigrana ekipa iz Kancleramt koja svoju šeficu priprema za rutinske susrete materijal menja samo koliko mora.

SVE ŠTO TADIĆ NIJE BIO

Angela Merkel retko, kada oceni da je to prikladno, ume da bude duhovita. Ili da bude ljuta. Insajderi kažu da u malom krugu ljudi rabi standardnu nemačku psovku *Scheiße* kada je iznerviraju koalicioni partneri. Emocije gotovo nikada ne pokazuje u javnosti. Zapravo su reporteri jedan jedini put za trinaest godina vlasti videli Angelu Merkel ljutitu, sa promenjenom bojom lica dok se jedva suzdržava da ne skrene sa protokolarnih izjava.

Bilo je to 23. avgusta 2011. godine u Beogradu, situacija na Kosovu bila je delikatna – barikade na Jarinu i u Brnjaku, pucnji, direktni razgovori predstavnika Beograda i Prištine na dugom štapu, srpski status kandidata za EU na još dužem. Domaćin kancelarki bio je predsednik Srbi-

Nemački Škot za Srbiju

Kancelarkin čovek za Srbiju zove se Dejvid a preziva Mekalister, i njegov je politički put veoma neuobičajen. Kada je 2010. Kristijan Vulf postao savezni predsednik, Mekalister ga je nasledio na mestu premijera velike i važne pokrajine Donje Saksonije. Pokrajinske izbore 2013. je izgubio, premda je CDU ostao najjača snaga – Socijaldemokrate i Zeleni su u zbiru imali jednog poslanika više od Demohrišćana i Liberala. Logika partijskog života kaže da takav talenat ne treba olako proćerdati – pre više od deset godina Angela Merkel je htela da Mekalistera načini generalnim sekretarom CDU, što je on tada odbio. Moćna kancelarka ga je nadalje protežirala u svim situacijama i zato je delovalo čudno što takvog čoveka šalje u Strazbur, da bude jedan od stotina bezličnih poslanika Evropskog parlamenta.

Ima veze sa škotskim poreklom to što je Mekalister tražen sagovornik tokom čitave sage oko Bregzita, možda i to što je ubrzo postao šef Spoljnopolitičkog odbora Evropskog parlamenta. Ali od samog odlaska u vrleti evropske administracije Mekalister je preuzeo ulogu izvestioca za Srbiju. Čaršija priča da voli sve što vole mladi, a da njegovi domaćini u Srbiji znaju da mu ugrade. Tu je u svakoj prilici mladim kritikama dodavao preneglašene pohvale na Vučićev račun.

“Svakodnevno pratim sažetke iz srpskih dnevnih novina u engleskom prevodu, ali ne mogu da pratim sve detalje srpske politike – ko koga kada kritikuje”, rekao je on za DW upitan o tome što Vučić i njegova stranka sve koji misle drugačije nazivaju “idiotima”, “lopovima” ili “mrziteljima Srba”. “Moj utisak je da se generalno u srpskoj politici verbalno žustro nastupa. Ali to nije ograničeno samo na Srbiju već, čini mi se, karakteriše političku kulturu u tom delu Evrope.”

je Boris Tadić i tog je dana, mada se tada nije moglo znati, verovatno zapečaćena njegova politička sudbina, a utabana staza za Aleksandra Vučića.

“Verujem da se ne moraju sva pitanja rešiti odjednom, već da treba korak po korak pokušati da se otvore nove mogućnosti”, rekla je tada Merkel, namrštena, pred novinarima. “Mogućnost, recimo, da (Srbija) dostigne status kandidata podrazumeva uspehe u direktnim razgovorima, mogućnost da Euleks deluje u svim delovima Kosova. Podrazumeva, naposljetku, to da se ne povećava broj paralelnih struktura, već da se one ukidaju. To je naša ideja. O tome razgovaramo. To nije jednostavno.”

Tadić za mikrofonom nije direktno rekao da nema nameru da ukida srpske institucije na Kosovu, ali je to natuknuo govoreći da je Srbija protiv “presedana” koji bi mogli da izazovu opasan domino-efekat. Pominjao je sopstvena ubeđenja od kojih neće da odstupa jer bi u suprotnom “za pet ili deset godina” mogla da niknu nova krizna žarišta na Balkanu. Istovremeno je tražio status kandidata za Srbiju.

“Frankfurter algemajne cajtung” je nakon posete napisao da Tadić i Merkel nisu imali ništa zajedničko “osim tmurnog izraza lica”. “Špigel” je ocenio da su

“frktali” jedno na drugo. “Vreme” je pisalo da se “planirano blago upozorenje Merkelove na političke nesuglasice pretvorilo u javni prekor sažet u set kosovskih uslova koje Vlada Srbije treba da ispuni”.

Taj će se beogradski klinč kočopernog srpskog predsednika i nemačke kancelarke na vrhuncu snage, navikle da dobije sve što hoće, ispostaviti kao ključni Tadićev faul. A deo je dugog niza koji je počeo Tadićevom ulogom u cepanju radikala i formiranju SNS-a, a završio se pokušajem da otme Ivici Dačiću već obećano premijersko mesto 2012, nakon čega je ovaj pretrčao kod naprednjaka. Tadić danas vodi stranku sa pola odsto podrške i ponavlja da bi ga vijali po Terazijama da je potpisao išta što liči na Briselski sporazum.

Vučić je potpisao. Uopšte, glavna ocena koju su o njemu tokom godina iznosili komentatori nemačke štampe i neimenovane diplomate je: *Vučić liefert*. Vučić liferuje, isporučuje, ispunjava. Završava posao.

Ostalo je pitanje stila. Po diplomatskoj i novinarskoj čaršiji u Beogradu priča se o dogovoru Vučića, Berlina i Brisela koji se od milošte zove “Mekalisterov protokol”, po evropskom izviestiocu za Srbiju (vidi okvir). Prema tom navodnom dogovoru, Vučiću će se gledati kroz prste sve dok njegov autoritarni stil više liči

Foto: Tanjug / Dimitrije Goll

na Orbana, a manje na Erdogana. Hapšenja novinara ili opozicije, duge cevi na ulicama ili blokada društvenih mreža ne dolaze u obzir, ali sve što je iole suptilnije – može. Vođenje države kao partijske prćije ne izgleda tako strašno kada se u izveštajima briselske birokratije pretoči u niz eufemizama poput potrebe za jačanjem vladavine prava i napretkom u borbi protiv korupcije.

EVROPSKE VREDNOSTI

Kritičare dešavanja u Srbiji oterane u cinizam u godinama koje je pojeo Vučić, odnos Berlina prema “regionu” neodoljivo podseća na onu Čerčilovu: Ne moraju oni da žive ovde.

Ima ponečeg infantilnog u tom razočaranju u nemačku kancelarku, kao da je ona išta dužna građanima Srbije kao da više treba da brine o slobodi štampe u Srbiji, nego o tvrdim nemačkim interesima na Balkanu, ili pre o pravima srpskih radnika nego o budelaru nemačkih investitora. U tim raspravama brzo se dođe do argumenta “evropskih vrednosti” koje Berlin i Brisel zanemaruju u Srbiji.

Tlapnje o “evropskim vrednostima” govore samo o tome da su kritičari prespavali prethodnih dvadeset godina. Da nisu, videli bi da Nemačka naveliko pro-

“Veliki lideri poznaju se po svojim delima, koja su rezultat marljivosti, odanosti i posvećenosti poslu kojim se bave. Podržani od strane onih koji su im odani i u teškim trenucima, postaju jači i još odlučniji da osvoje bitku za napredak i prosperitet... Angela Merkel je još jednom pokazala čeličnu odlučnost da vodi svoju zemlju i građane na putu ka boljoj i svetlijoj budućnosti”.

“Srbija je iskren i pouzdan prijatelj i partner Nemačke i možete se osloniti na naše svesrdno zalaganje u ostvarivanju zajedničkih planova i projekata. Veoma sam zahvalan što imam čast da sarađujem sa Vama, jer su Vaši saveti, kao nekog ko tako dugo i uspešno vodi najsnažniju evropsku zemlju, više nego dragoceni.”

“Želim da vidim kako Merkelova gleda na to (odnos Beograda i Prištine). Moje će biti više da slušam, ali ću, naravno i reći interese Srbije”.

“Ona je bila ključni lider u Evropi i održala je mir i stabilnost... Nemački narod će da izabere svoje rukovodstvo, to je njihovo pravo, a moje je da volim i poštujem Merkel i tako ću da nastavim.”

daje tenkove Turskoj i Saudijskoj Arabiji, iste one kojima se gaze Kurdi ili guše pobune na Arabijskom poluostrvu. Ili kako “evropska vrednost” solidarnost ne vredi ništa kada Grčkoj treba nametnuti brnjicu štednje. Ili kako je crvenim tepihom u Berlinu prošle godine šetao egipatski diktator Abdel Fatah al Sisi. Ili kako pasuse o ljudskom dostojanstvu menjaju žilet-žice i deportacioni centri pred kojima se nevoljnici sa Bliskog istoka i iz Afrike masovno utapaju u Sredozemnom moru.

Okolnost da se izbeglički talas od avgusta 2015. godine premestio na Balkansku rutu pružila je Vučiću šansu da postane najbolji đak Angele Merkel. Ona je prethodno pripremila policijsku blokadu granica, ali se uplašila ružnih slika i reakcije nemačkog Ustavnog suda pa je promenila taktiku i izgovorila čuveno “Uspećemo” i otvorila granice za izbeglice. Dok su po njoj pljuštale kritike iz Nemačke, Austrije ili Mađarke, jedino je Vučić imitirao sve što ona radi. To mu je kod Merkel donelo dosta kredita.

Prvo je tadašnji srpski premijer gadljivo govorio o mađarskoj graničnoj ogradi (“Samo još fali struju da puste”), u parku obilazio izbeglice, a ove su u nebrojenim reportažama svetskih medija pričale da im nigde nije bilo “tako dobro kao u Srbiji”. Kada je Merkel skovala dil sa Erdoganom – on da zadrži izbeglice, a Evropa da mu pošalje pare i razmotri ukidanje viza za Turke – i Vučić je preumio i poslao vojku na granice. I dalje se, doduše, baš kao i Merkel slika sa simpatičnim izbeglicama, recimo sa “malim Pikasom” iz Avganistana koji je nedavno dobio i srpski pasoš.

Izbeglice jesu naišle usput, ali su zamašno izbacile gvozdenu demohrišćanku iz kancelarskog sedla. Pitanje Kosova, međutim, nije usputno već ima centralno mesto u nemačkoj politici prema Srbiji. Famozno poglavlje 35 pregovora sa EU (tačka razno) u koje je strpan problem Kosova zapravo je početak i kraj svakog razgovora.

U izveštajima sa poverljivih sastanaka Radne grupe za proširenje EU, u koje “Vreme” ima uvid, otkriva se da posebno nemački predstavnik insistira na ustupcima Beograda Prištini ne bi li bilo otvoreno ovo ili ono poglavlje. Kada se priča o ljudskim pravima, finansijama i ribarstvu, za zeleno svetlo uvek treba ponešto što s tim nema veze: recimo pozivni broj za Kosovo ili integracija srpskih sudija u kosovski pravosudni sistem.

MODEL DVE NEMAČKE

Knjige su već napisane o tome kako je Nemačka 1999. krenula u rat prvi put posle Hitlera, učestvujući u stvaranju novog svetskog poretka u kojem NATO, ostavši bez sovjetskog neprijatelja, umesto odbrambenog postaje napadački savez. Misija Bundesvera na Kosovu, gde u okviru Kfora još uvek daju najveći kontingent (do 800 vojnika), najduža je strana misija nemačke vojske. Sve to se radilo u prilog kosovskoj nezavisnosti i ne postoji ni promil šanse da Berlin, ko god u njemu bude vladao, odstupi od tvrdog stava: Kosovo je nezavisno, pomirite se s tim.

Znakovito je da je Zigmar Gabrijel, sada već bivši šef diplomatije, u svoju poslednju veliku turneju u februaru

uvrstio i blic-posete Beogradu i Prištini. U (namerno?) nejasnom tonu govorio je čas o potrebi da se kosovska nezavisnost “prizna” (*anerkennen*), čas da se “prihvati” (*akzeptieren*). To su u srpskom političkom vokabularu dve veoma različite stvari. Prva je deklarativna crvena linija svih koji imaju šta da kažu u Beogradu, uključujući i najveći deo opozicije (“Nikada nećemo priznati nezavisnost Kosova”), druga je ono što Vučić dugo već provlači po autorskim tekstovima u tabloidima i melodramatičnim nastupima pred kamerama (“prihvatiti realnost”).

Tu se negde, između priznanja i prihvatanja, još od 2007. godine gnezdi predlog Volfganga Išingera, krupne zverke svet-ske diplomatije, o “modelu dve Nemačke”. Tadašnja vlada Vojislava Koštunice je sa indignacijom odbila predlog ukazujući na Rezoluciju 1244. Ta je rezolucija odavno mrtvo slovo na papiru, Koštunica politički više ne postoji, ali je priča o dve Nemačke življa nego ikada i forsira se upravo iz Berlina. To se sada zove “sveobuhvatni pravno-obavezujući sporazum”.

Predložak je sporazum SR Nemačke i DDR-a iz 1972. godine koji je bio osnov za niz drugih sporazuma dve zemlje. To je urađeno tako što su Bon i Istočni Berlin (uz podršku sila pobednica Drugog svet-skog rata) eksplicitno naveli da se ne slažu oko nacionalnog pitanja. Zapadna Nemačka je bila na poziciji da državu treba ponovo ujediniti, dok za komunističku vrhušku DDR-a i Moskvu tako nešto još nije dolazilo u obzir. No, van tog neslaganja, omogućena je razmena diplomatskih predstavnika, kao i da obe zemlje postanu članice UN.

Foto: Tanjug / Vlada Republike Srbije

■ Kada se priča o otvaranju poglavlja o ljudskim pravima, finansijama ili ribarstvu, za zeleno svetlo uvek treba ponešto što s tim nema veze: recimo pozivni broj za Kosovo ili integracija srpskih sudija u kosovski pravosudni sistem

Iz Kanclerama se do sada nikada nije eksplicitno čulo da Srbija mora da prizna Kosovo, što znači da bi zvanični i konačni status Kosova mogao da bude stavljen u zgrade, kao što su dve Nemačke učinile sa nacionalnim pitanjem. Ali, to znači i dopuštenje Prištini da stupi u Ujedinjene nacije, možda isprva u statusu posmatrača, dok se ne odobrovolji Rusija koja ima pravo veta.

U diplomatskim krugovima se čuje da je Vučić pred odlazak u Njujork zbilja očekivao više od zapadnih partnera. Da je očekivao blagoslov za ideju o podeli Kosova ili razmeni teritorija kako bi sa severom južne pokrajine, kao sa trofejom, izašao pred birače na nekom budućem referendumu ili izborima. Može se naslutiti da je Nemačka bila među faktorima koji su u toj igri zauzdali Vučića i Tačiju. Kao što se može naslutiti da su nedavni dramolet iz Mitrovice i razvlačenje Marka Đurića bili pomalo namenjeni i kancelarki: gledajte kako smo ljudi kad ne dobijemo šta hoćemo!

Da li Angela Merkel veruje da će joj Vučić do kraja odraditi posao zbog kojeg bi Tadić figurativno visio na Terazijama? Da li se bliži kraj kosovskog medenog meseca tokom kojeg je Berlin upadljivo ignorisao Vučićeve psine na domaćem terenu? Neke stvari ukazuju na to.

TAJNI SASTANAK

Po fiokama Ministarstva spoljnih poslova nakupilo se kritičkih izveštaja i analiza o stanju demokratije u Srbiji. Jedna takva analiza procurila je do "Dojče vellea" u januaru prošle godine kada je

objavljen tekst "U Berlinu znaju za Savamalu". Bilo je tu kritika Vučićeve upotrebe nacionalističke retorike i brutalnog gušenja Radio-televizije Vojvodine. Ali nakon tog curenja dokumenta obavesteni su poslanici Spoljnopolitičkog odbora Bundestaga da takve analize više neće dobijati od Ministarstva kako ponovo ne bi bile doturene medijima. Po principu, mi znamo šta se zbiva, ali ne mora javnost da zna da znamo.

Vučić zna da znaju. Eksplicitna poruka poslata mu je prošlog leta kada je, kako "Vreme" saznaje, organizovana poseta dvadesetak oštih kritičara Vučićevo režima Berlinu. Među ljudima iz nevladinog sektora i intelektualcima bio je i jedan veoma viđen opozicionar. Njih je primio drugi ešalon političara koji imaju posla sa Balkanom. "Saslušali su nas, ali se videlo da igraju na Vučića jer u Srbiji ne vide alternativu. Mislim da su tim sastankom hteli da mu pošalju poruku da je zamenjiv", kaže izvor "Vremena" koji je prisustvovao sastancima.

Vučić u rukama ima još jedan adut koji nikada nije zanemarljiv u odnosima sa Nemačkom – ugađa investitorima. To je počelo veoma brzo po preuzimanju vlasti kada je 2014. pod krinkom liberalizacije tržišta donet Zakon o radu koji reže ionako jadna radnička prava i otvara neslućene mogućnosti stranim investitorima.

Nekolike su nemačke firme dobile masne subvencije da za bedne satnice uposle srpske radnike u industriji motanja

kablova. Poslednji primer je 9,5 miliona evra za IT sektor nemačke kompanije "Kontinental" – sektor u kojem srpske firme već sasvim lepo rade i u kojem nema nezaposlenih.

A ako se nešto zna o Nemcima, poslovično sklonim redu i zakonu, to je da se u inostranstvu brzo odomaće i uortače u mreže nepotizma i korupcije. Ima proverenih saznanja da Berlin, preko svoje ambasade, aktivno utiče na zakonodavstvo Srbije ne bi li zaštitio profite nemačkih firmi. Sve ono što je nezamislivo u Nemačkoj, u Srbiji prolazi.

Ne treba zanemariti ni familijaran odnos među strankama koje predvode Vučić i Merkel. Naprednjaci su krajem 2016. postali pridruženi član Evropske narodne partije čiji su stožer nemački Demohrišćani. Raskošne čestitke koje je posle nedeljnih izbora iz Berlina dobio Viktor Orban još jednom su dokazale da evropski konzervativci paze jedni na druge jer valja u Evropskom parlamentu odbraniti primat u odnosu na socijaliste. U Makedoniji su, recimo, Demohrišćani branili režim Nikole Gruevskog dok nije dotalo cara do duvara.

Za razliku od Gruevskog, Vučić je čak iz prednje klupe, onaj što stalno diže ruku. Angela Merkel toleriše loše vladanje svog učenika sve dok ovaj iz glavnih predmeta ređa petice. On zauzvrat dobija poneku pohvalu, poneku sliku i deklarativni napredak ka Evropskoj uniji.

Ako mu je kancelarka obećala da će upravo on, Vučić, u dogledno vreme potpisati ugovor o pristupanju Srbije EU, onda mora da je to uradila sa figom u džepu. Jer, problemi EU su duboki i dugoročni, a popularnost kancelarke poljuljana. Ona svakako neće pred političku penziju preporučiti proširenje EU i ostaviti to u amanet svojoj stranci u kojoj tvrda konzervativna struja polako preuzima dizgine.

Paradoksalno je da hronični boravak u čekaonici EU odgovara i Berlinu i balkanskim stabilokratama. U igri "oni bi kao da se pridruže, a mi bismo kao da ih primimo" važno je samo da na Balkan ne prodru suviše Rusija, Turska ili arapske zemlje sa petrodolarima. Glavnu ulogu u tome će Angela Merkel u svom poslednjem mandatu odigrati na bis, samo ako Vučić do kraja bude liferovao.

◀ NEMANJA RUJEVIĆ

Sudbina opozicije i komentari

Mada se sagovornici "Vremena" iz Pokreta slobodnih građana i Narodne stranke zalažu za blisku suradnju sa Đilasom, jasno je da od prihvatanja njegovog predloga za formiranje Saveza za Srbiju nema ništa. To, svakako, nije kraj opozicionih pregovora. U trenutku kada su spali na sedam posto podrške građana u Beogradu, udruživanje na osnovana iznetim u Đilasovom predlogu ili nekom sličnom predstavlja osnovni preduvjet za to da ih saslušaju u inostranstvu i da pokaže ozbiljnost i zrelost u zemlji

Prema posljednjem istraživanju Fature plus za agenciju Tanjug, izuzev Srpske napredne stranke i Socijalističke partije Srbije, nijedna stranka ne bi prešla cenzus. Ti podaci dolaze u trenutku kada na vidiku nema novih izbora i, poslije onih u Beogradu 4. marta 2018, teške demoralizacije opozicionog biračkog tijela, pa je, kao u svim sličnim slučajevima, sasvim opravdana skepsa u njihovu relevantnost. No, to ni najmanje ne mijenja činjenicu da od jednog do drugog izbornog ciklusa opoziciji ide od zla na gore. Ako im je za utjehu, ništa bolje ne prolaze ni njihove kolege u Mađarskoj, Rusiji ili Turskoj kada iziđu na megdan Viktoru Orbanu, Vladimiru Vladimiroviču Putinu i Režepu Tajipu Erdoganu – čisto da se zna u kom pravcu teče politički život u Srbiji...

"Sve smo probali za ovih šest Vučiće-vih godina. I samostalno i u koalicijama, sa poznatim i nepoznatim ljudima, kroz tradicionalne stranke i pravljenje novih... Sve džaba. Jedino što nam je još preostalo posle svih tih podela i inzistiranja na razlikama jeste da se pokušamo udružiti na najširoj osnovi. Pa vi sad vidite."

Ove riječi pripadaju iskusnom opozicionom političaru "u penziji" koji, kao i ostali sugovornici u ovom tekstu, ne želi da govori pod imenom. Jer, tema je krajnje osjetljiva, tiče se upravo ujedinjavanja opozicije, a otvorena je prijedlogom Dragana Đilasa o formiranju Saveza za Srbiju (vidi prilog). Zašto – objašnjava drugi političar iz Pokreta slobodnih građana, također *off the record*:

"Ne želimo da učestvujemo u političkom rijalitiju od pravljenja dogovora opozicije: umesto da se opozicija bavi Srbijom, sada se Srbija bavi opozicijom. Dok je tako, Vučić slobodno može da trlja ruke."

Kao što je rečeno, tema je baš pipava...

UOČI RAZLIKU

Beogradski izbori unijeli su u stranački život novu realnost. Demokratska stranka sa koalicionim partnerima i Dosta je bilo uz Dveri nije prošla cenzus i sada ih u, prvom slučaju, tresu unutrašnja prestrojavanja te, u drugom, teški sukobi koji prijete potpunim urušavanjem ove organizacije. U sasvim različitoj situaciji nalaze se PSG Saše Jankovića i Narodna stranka Vuka Jermića – obje su, po-

državši kandidaturu Dragana Đilasa za gradonačelnika, zajedno sa njegovom odborničkom grupom ušle u Gradsku skupštinu. Dakle, ispred ove predizborne koalicije stoje očekivanja da postane stožer buduće – nazovimo je tako – udružene opozicije. To je najavljeno tokom Đilasovog obraćanja u izbornoj noći i ponovo njegovim "revidiranim" prijedlogom. Ali...

"Đilasov predlog nije jedini koji postoji", saznaje "Vreme" od sugovornika iz PSG-a. "I mi imamo svoj, ali on neće procuriti u javnost dok se sve ne dogovorimo u neposrednom kontaktu, a ne preko medija. Tek tada ćemo izići pred građane Srbije."

Nezadovoljstva PSG-a Đilasovim prijedlogom nije samo u tome što bi na njega, očito, trebalo javno odgovoriti, već i zbog čvrste organizacione strukture – Skupština Saveza za Srbiju, Predsjedništvo, menadžer, generalni sekretar, Programski savjet:

"Različite smo organizacije, iz različitosti moramo da crpimo snagu, a ne da ugasimo svoje organizacije. Uostalom, zna se šta je Savez."

Slična je reakcija i sugovornika iz Narodne stranke:

SAVEZNICI O SAVEZU:

Ž. Veselinović, J. Veselinović, S. Janković,
D. Đilas, V. Jeremić i B. Stefanović

Foto: Dragan Kujundžić/ Tanjug

Đilasom, jasno je da od prihvatanja njegovog prijedloga nema ništa. Dakle, ne preostaje mu drugo nego da pravi Savez za Srbiju na iznijetim principima sa manjim strankama, drugim organizacijama i pojedincima. A da to ne mora biti bezizlazna opcije svjedoči i primjer Saveza za promjene sa kraja devedesetih godina dvadesetog stoljeća; izuzev Demokratske stranke na čijem se čelu nalazio Zoran Đinđić, ostale partije – osim lidera – ni tada nisu imale mnogo što više. Izvjesno je i još nešto. I Đilasa – ma kakvu organizaciju napravi – i Sašu Jankovića i Vuka Jeremića i sve ostale opet čekaju pregovori i dogovori. Jer, cifre su porazne: stranke u aktuelnom sazivu u Narodnoj skupštini imale su oko četrdeset posto podrške u Beogradu na posljednjim parlamentarnim izborima, a poslije gradskih – jedva sedam posto...

KAMO DALJE, ROBAČE

S vremena na vrijeme analitičari – posebno oni bliski režimu – vole isticati kako u opoziciji nema novih, svježih ideja i slično. Sve i kada se u obzir uzmu različiti oblici režimske represije i medijskog mraka, lako je priznati da u njihovim ocjenama ima ponešto i istine. Ali, mnogo veći problem od bezbroj puta ponovljenih fraza i obećanja istih ljudi, te stranačke logike koja samo u rijetkim slučajevima odgovara onoj općeprihvaćenoj, jeste krajnja neefikasnost u djelovanju opozicionih partija. Bez obzira na to kakve reakcije izaziva Đilasov prijedlog, on u svakom slučaju predstavlja značajan iskorak na tom planu.

“Birači slabo uočavaju razlike između stranaka opozicije”, kaže sugovornik sa početka teksta. “Velika većina obično glasa za onog za koga smatra da će osvojiti najveći broj glasova. Još je bolje kada nastupamo udruženi. Ali ne u *ad hoc* cenzus koalicijama, već ozbiljnijim savezima čije se djelovanje može pratiti davno prije nego što su raspisani izbori. U tom smislu prijedlog Dragana Đilasa ima ozbiljan potencijal. Međutim, on mnogo više nastupa kao direktor firme nego političar. I bar do sada, pokazalo se da principi iz poslovnog svijeta ne funkcionišu mnogo u politici. Sve je tu drugačije – od odnosa prema partnerima i saradnicima do načina donošenja odluka i njihovog sprovođenja.”

■ Đilasov predlog sadrži krajnje važnu tačku o spremnosti da “ukoliko se ne obezbedi minimum uslova za fer izbore isti se bojkotuju”. Jasno je i iz aviona da to nije moguće sa labavom organizacijom i nekoliko meseci pred početak kampanje, odnosno bez kontinuiranog rada čija je svrha u pridobijanju domaće i strane javnosti za stav da su izbori na dosadašnji način potpuno prihvatljivi

“U kampanji smo lepo sarađivali i zalažemo se da tako ostane i u budućnosti. Međutim, smatram da je Đilasov predlog nesavršen. Đilas prosto nema organizaciju pa traži svoje mesto u novoj strukturi i to na način da bude iznad svih organizacija. Odatle i njegovo mesto menadžera. A za nas koji smo u političkim strankama to i nije prirodna stvar – odjednom dobijemo menadžera koji možda na papiru i nije iznad nas, ali jeste medijski i politički. Mi smo više za to da napravimo jed-

nu koordinaciju gde bismo se dogovarali o svim aktivnostima, ali tako da ne bude nijednog pojedinca koji se nalazi iznad postojećih organizacija. Nije stvar u sujeti: prosto, ne možete izaći pred svoje stranačke organe i članstvo – ma koliko da je – i reći da sada prepuštamo odlučivanje i medijsku strategiju nekom sa strane. Mislim da treba malo više da se konsultujemo i van medija dogovaramo detalje.”

Mada se naši sugovornici iz PSG-a i NS-a i dalje zalažu za blisku suradnju sa

Predlog Dragana Đilasa o osnivanju Saveza za Srbiju

Formiranje alternative autokratskoj i nedemokratskoj SNS na jednoj adresi, na jednom broju na glasačkom listiću, linearno od republičkog do nivoa lokalne samouprave. Komuniciranjem doći do toga da se na lokalne izbore 2020. izlazi sa dilemom glasa li se za SNS ili za Savez za Srbiju. Napraviti alternativu na jednom mestu, pod jednim brendom, jedinstvom i idejama motivisati opozicione birače na glasanje. Članovi Saveza: političke stranke, pokreti, organizacije, grupe građana, sindikati, pojedinci – svi.

2018. – NULTA GODINA ZA OPOZICIJU

Od 2012. godine, a naročito nakon što je dostignut zenit hapšenjem Miškovića, Vučić sve snage ulaže u onesposobljavanje potencijalnih alternativa. Koristi se najbrutalnijim gušenjem institucija, gaženjem procedura, zloupotrebom državnih resursa, pritiscima svih mogućih vrsta na građane, potpunom kontrolom skoro svih medija. Rezultat takvog rada su izborni rezultati koji su daleko od realnih i predstavljaju flagrantno kršenje izborne volje građana. U svemu što radi od velike koristi su mu i stalne borbe i nejedinstvo unutar opozicionih redova. Danas u Srbiji niko ili malo ko cenzus može preći samostalno. Ukoliko se ne pogleda istini u oči, usled sitnih ličnih interesa produžiće se vladavina i propadanje Srbije.

PARLAMENTARNI IZBORI

Cilj na parlamentarnim izborima, ma kada budu raspisani, jeste homogenizacija i sabiranje kroz Savez na jednom mestu svih opozicionih glasova. Spremnost da se, ukoliko se ne obezbedi minimum uslova za fer izbore, isti bojkotuju.

LOKALNI IZBORI 2020.

Vertikalnim spuštanjem Saveza formiranje lokalnih lista koje će biti u stanju da imaju bar jedan glas više od lokalnih SNS

lista u što više gradova i opština u Srbiji. Centralizovana i profesionalna pozitivna kampanja, usmerena ka problemima građana. Zajednički rad na programima, regrutaciji kadrova i odabira najpodesnijeg kandidata za nosioca liste u skladu sa lokalnim prilikama, bez kvota za nosioce. Oni se biraju samo po kvalitetima i mogućnostima da pobeđu. Uz očekivan pad SPS ispod cenzusa, jedan glas više Saveza dovoljan je da se preuzme uprava u velikom broju gradova i opština.

PREDSEDNIČKI IZBORI 2022.

Pronalazak adekvatnog predsedničkog kandidata Saveza oko koga će se ujediniti cela Srbija. Savez počinje da radi 9. maja, na Dan pobeđe nad fašizmom. Tog dana je i prvo zasjedanje Skupštine Beograda gde će se formirati odbornički klub pod imenom Savez za Srbiju.

1. Formiranje Saveza za Srbiju predstavlja ujedinjenje svih onih istinskih opozicionih organizacija koje svojim učešćem u Savezu povećavaju šanse za pobeđu i promenu ne samo vlasti, nego i sistema u Srbiji. Pojedinačni razvoj i rast svake organizacije, kao i svoje najbolje ljude, staviti u funkciju jačanja brenda Saveza pod kojim bi se nastupalo na izborima na svim nivoima. Stranke zadržavaju svoje organe i strukture, pravo na sopstveni razvoj, ali u ključnim segmentima politike nastupaju sinhronizovano i u dogovoru. Cilj je sabrati sve opozicione glasove.
2. Savez se spušta celom vertikalom, od republike do lokalnih samouprava, po istom principu. Posao sprovode nadležni organi organizacija koje čine Savez, uz ljude koji u ime Saveza koordiniraju poslom.
3. Savez ima redovna saopštenja, sastanke i koordinisane odgovore na sva najvažnija politička pitanja. Ka mediji-

Naš sugovornik kaže i da opozicione partije ne mogu dalje na dosadašnji način ukoliko žele opstati. Ilustrativan primjer čine upravo beogradski izbori. Iako je od početka znala da neće imati ni izbliza fer i poštene uvjete, opozicija je na njih izašla, a pojedini lideri i uvjeravajući javnost da imaju dovoljno kontrolora i da su u stanju spriječiti krađu. Njihove kuknjave o više nego sumnjivim biračkim spisakovima i kupovini glasova poslije završenih izbora zato i izgledaju toliko otužno i jadno, te dodatno deprimirale sopstveno glasačko tijelo. Prijedlog Dragana Đilasa zato se ovdje pokazao kao nezaobilazan pošto sadrži krajnje važnu tačku o spremnosti da "ukoliko se ne obezbedi minimum uslova za fer izbore isti se bojkotuju". Jer, jasno je i iz aviona da to nije moguće sa labavom organizacijom i nekoliko mjeseci pred početak kampanje, odnosno bez kontinuiranog rada čija je

svrha ne toliko u pridobijanju političkih aktera u opoziciji već – što je i od ključnog značaja – domaće i strane javnosti u čvrstom uvjerenju da su izbori na dosadašnji način potpuno prihvatljivi. Samo ovako i nikako drugačije građani mogu dobiti jasnu poruku da cilj izlaska na birališta nije prelazak cenzusa ove ili one partije i uhljebljenje njenih prvaka u skupštinskim skamijama ma koliko glasno vikali protiv Vučića i njegovog režima; samo ovako i nikako drugačije može se boriti protiv sintagme "svi ste isti...".

A sada, za promjenu, jedan citat pod punim imenom i prezimenom. Radi se o izjavi Vuka Jeremića u inetrvjuu "Vremenu" od 2. novembra 2017:

"Sagovornici u međunarodnoj zajednici trenutno ne misle da postoji visok stepen verovatnoće stvaranja ozbiljne alternative postojećem režimu. Zato – pre bilo kakvih razgovora sa strancima – moramo

OVAKO JE POČELO:
Lista Beograd odlučuje, ljudi pobeđuju

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

ma se nastupa sa novim brendom, koji komunicira u ime brenda organizacije kojoj eksponent pripada. Tako član predsedništva Saveza biva potpisan kao Član predsedništva Saveza za Srbiju i predsednik/funkcioner (svoje) matične organizacije.

4. Savez za aktuelne teme i pitanja uvek delegira ljude koji su najkredibilniji da na teme komuniciraju, solidarno i u dogovoru, imajući u vidu prethodna profesionalna iskustva i funkcije koje su obavljali.
5. S obzirom na činjenicu da stranke i političke organizacije okupljaju ljude stručne za sve oblasti života, formiranje Programskog saveta Saveza za Srbiju u koji bi sve stranke delegirale ljude radi analize politika Vlade, Pokrajine i lokalnih samouprava kako bi predstavnici Saveza nastupali sa što potpunijim informacijama. Programski savet spuštati po vertikalni kako bi ljudi zajednički definisali probleme svojih zajednica i političke platforme za nastup na lokalnim izborima. Cilj Programskog saveta je kreiranje političkog programa za nastup na svim izborima, koristeći najbolje kadrove svih članica Saveza u njihovoj izradi.

6. Analiza infrastrukturnih resursa koje Savezu stoje na raspolaganju i odabir najboljih lokacija od onih koji su trenutno na raspolaganju postojećih, odnosno obezbeđivanje što boljih lokacija za sedišta Saveza po opštinama. Solidarno korišćenje prostora za stranačka okupljanja partnera, zajednički rad. Sve prostorije odabrane za sedišta Saveza u jednom mestu imaju obeležja svih članica Saveza koja su iste veličine. Uz ta obeležja ističe se i obeležje Saveza koje je veće od obeležja pojedinačnih organizacija članica.

7. Rekrutacija po jednog poverenika za svaku mesnu zajednicu u Srbiji. Akcenat na seoske mesne zajednice. Poseban značaj na razvoju infrastrukture u ruralnim sredinama s obzirom na kontrolu medija i potrebu da se na terenu komuniciraju katastrofalni potezi vlasti i politika Saveza.

8. Nakon formiranja Saveza krenuti sa akcijom Dogovor za Srbiju. Zajednički obilazak najvećih mesta, promocija Saveza kao brenda, razgovori sa građanima kako bi se preciznije definisale osnovne ideje za koje će se Savez zalagati i predlagati ih kao rešenja.

9. Potpisivanje Dogovora za bolju Srbiju. Veliki skup kojim se u Beogradu promoviše politička platforma za Srbiju, na kojoj će se mobilisati svi opozicioni birači, odnosno svi građani čija je želja pravedna, poštena, ekonomski i institucionalno jaka Srbija.

ORGANI SAVEZA

1. Skupština Saveza
2. Predsedništvo Saveza – na mestu predsedavajućeg se na mesečnom nivou rotiraju članovi predsedništva.
3. Menadžer Saveza (Dragan Đilas) – organizuje rad Saveza, ne može biti član druge političke organizacije osim Saveza.
4. Generalni sekretar Saveza (Ljuban Panić) prvi operativac Saveza, koordinira delegiranim operativcima članica i sprovodi odluke predsedništva i Menadžera.
5. Programski savet.

Foto: FoNet

sami da se organizujemo i izborimo za ono u šta verujemo da je bolje za ovu zemlju.”

Jeremićeve riječi dobile su na dodatnoj težinu nakon što je Vučić pokazao potpunu dominaciju na izborima u Beogradu i kada ga čeka potpisivanje “pravno obavezujućeg sporazuma” vezanog za status Kosova. Uzdati se da će Berlin i Brisel “po obavljenom poslu” dići ruke od njega nije samo neodgovorno i pogrešno, nego – jednostavno rečeno – izrazito glupo: još više političke volje i snage od one za postizanje ovog aranžmana biće potrebno za njegovo sprovođenje. I zato, ukoliko opozicione partije ostanu razjedinjene i ljubomorno pazile na svoje razlike, tek tada ih nitko neće čuti u zemlji, a kamoli u inostranstvu, ma koliko ukazivale na stranputice režima uključujući i one potpuno pogubne za same temelje demokratskih standarda. Zaista, kakvog smisla imaju razgovori sa nekim čije je

najveće dostignuće prebacivanje cenzusa za nula zarez nešto posto?

I na kraju, kakav je zaključak?

Ako se “istinska” opozicija ne udružuje na osnovama iznijetih u Đilasovom prijedlogu, moraće na nekim sličnim: to je osnovni preduvjet za to da je saslušaju u inostranstvu i da pokaže ozbiljnost i zrelost u zemlji. Pritisak koji zbog ovog trpe pojedini stranački lideri, sasvim je razumljiv – na njima je, a ne na medijima i glasačima, da pronađu optimalan model djelovanja. U tom kontekstu, poučna je priča već citiranog političkog veterana:

“Pregovaram ja tako sa jednim ‘liderom’ pred neke izbore. Te hoće ovo, te traži ono, ništa mu nije po volji. Pitam ga: imaš li odbore i infrastrukturu na terenu? Nema. Imaš li para? Jok pare. Imaš li prolaz u medijima? Ma kakvi... Pa šta onda imaš? Imam, veli, stranku.”

FILIP ŠVARM

Poslednje skretanj

Ako zbog opšteg stanja u društvu, opozicione apatije i odsustva bilo kakve spoljne podrške, trenutno i ne bi bilo mnogo koristi od izlaska iz skupštine, očigledno je da i ostanak u njoj, ovakvoj, sa ovakvim "sagovornicima" i ovakvim "pravilima igre" kakve svakodnevno demonstrira i nameće skupštinska većina, ima sve manje političkog smisla. (A o ličnom dostojanstvu da i ne govorimo.) Stoga mi se čini da "izaći ili ostati" zapravo više skoro da i nije pitanje, odnosno da je sa svakim danom sve manja dilema. Samo je pitanje – kad? I ono još važnije: Šta posle toga?

Piše: Đorđe Vukadinović

Kako to već obično biva kad su u pitanju značajni istorijski događaji i prekretnice – sve je počelo pomalo slučajno i izgledalo kao gotovo bezazlena dečja igra. A "povesni" i epohalni značaj takvih događaja se, eventualno, otkriva i spoznaje tek naknadno. E, sad, budući da je Srbija iz istorijskog vremena iskočila već poodavno (ili je, obrnuto, istorijsko vreme iskočilo iz nje), i ti "prevratni" događaji, razume se, obično deluju blesavo, otužno, tragikomično i farsično – kao, uostalom, manje-više, i sve ostalo što se poslednjih godina i decenija pod ovim nebom zbiva.

Tamo negde u novembru prošle godine, čuveni tandem naprednih političkih kostolomaca i krljatora u sastavu Marijan Rističević i Marko Atlagić iskazao je neobično interesovanje za set obrazovnih zakona. Na Predlog zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja Rističević je podneo čak 210 amandmana (a Atlagić 30). Na Predlog zakona o dualnom obrazovanju podneli su svaki po 41, a Marijan je, izgleda, bio posebno inspirisan Predlogom zakona o visokom obrazovanju na koji je "samostalno" podneo 78 amandmana (plus još 29 na zakon o predškolskom vaspitanju, i još 34 koji su se odnosili na osnovno i 27 na srednje obrazovanje).

Svi amandmani su izgledali isto, tj, svi su sadržavali doslovno prepisani tekst člana zakona na koji se, tobože, podno-

se, s tim da su na svom kraju ili početku imali još jedan besmisleni interpunkcijski znak – najčešće, navodnike ("), dodatnu tačku (..) ili zarez, a ponekad i sva tri znaka istovremeno (".,."). I tako više puta. Tačnije, više desetina puta. Zapravo, stotinu i više puta.

Istine radi, iako su u početku i sami bili poprilično iznenađeni ovom i ovolikom "legislativnom" aktivnošću svojih kolega (nezvanično, čak i pomalo zgroženi Rističevićem i Atlagićem "amandmanima"), ostali SNS-ovski poslanici su izvesno opravdanje i svojevrsan alibi za tu evidentnu i poprilično glupu nepodopštinu nalazili u takođe ne naročito inteligentnom i kvaziduhovitom potezu poslaničke grupe "Dosta je bilo", čiji su pripadnici takođe podneli hrpu amandmana na svaki član pomenutog opšteobrazovnog zakona sa istovetnim sadržajem – da "svi udžbenici treba da budu besplatni". Kao i većina drugih DJB-ovskih projekata, i ovaj se pokazao kao loš i kontraproduktivan, i na kraju je samo pružio prividno pokriće naprednjačkom bezobrazluku.

I na tome se sve moglo i završiti (tj. na jednom bizarnom incidentu i pouci da se "ne bode šut s rogatim", odnosno da se s naprednjacima nikada ne vredi, ne treba i ne može takmičiti u bezobrazluku). Ali se nije završilo. Izgleda da se Nekom Negde – a taj "neko" je, bez sumnje, morao biti ili ON lično, ili barem u neposrednom

Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

e pred fajront

Foto: Rade Prelić/ Tanjug

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

■ **Realističniji zagovornici ostanka u skupštini napominju da, nasuprot nekim očekivanjima, izlazak opozicije iz parlamenta trenutno nikoga ne bi previše uzbudio, te da sve dok Vučić – makar i uz kenjkanje, durenje i prenemaganje za unutrašnju upotrebu – ispunjava agendu i očekivanja stranog faktora, niko u Briselu, Berlinu i Vašingtonu neće mnogo da haje za stanje demokratije i parlamentarizma u zemlji Srbiji**

KO ĆE OSTATI MAJI GOJKOVIĆ: Poslanički klub DS-a (G. Čirić i R. Milojević Kena), DJB (D. Pavlović i S. Radulović), NS-Za spas Srbije (Đ. Vukadinović, S. Rašković-Ivić, D. Vukomanović i S. Ristić)

dosluku sa NjIM, odnosno "Vrhovnim SNS Božanstvom" – ideja mnogo dopala. A kako i ne bi. Em ukradeš, tj. uzmeš i pojedješ amandmansko vreme koje, u principu, svuda u svetu uglavnom pripada opoziciji, em to vreme iskoristiš da pod firmom "obrazlaganja amandmana" do mile volje pljuješ po opozicionim liderima, veličaš vođu i, uopšte, pričaš šta god ti padne na pamet.

NAŠLI, PA ZAŠLI

Tako se već krajem narednog meseca, kada je na red došla rasprava o budžetu za 2018. tom, po definiciji, najvažnijem državnom aktu koji usvaja i o kojem ozbiljno raspravlja doslovno svaki parlament koji makar iole pretenduje na atribut "demokratski", stvar ponovila. Ali sada je ono što je na početku moglo delovati tek kao "spontani mangupluk" dvojice naprednih šaljivdžija, poprimalo "sistemski" karakter.

Na prvu tačku dnevnog reda (inače, tačka je bilo ukupno 28 i na predlog Aleksandra Martinovića sve su "objedinjene", a budžet je bio tek peta po redu) 17 poslanika SNS-a (razume se, i Atlagić i Ristićević među njima) podnelo je po sedamnaest amandmana tj. po jedan na prvih 17 članova te prve tačke, što je ukupno 289 amandmana (puta dva minuta). Sve u svemu, taman dovoljno da se pojedje sve "amandmansko" vreme za raspravu u pojedinostima o Budžetu za 2018.

Naime, "kvaka 22" čitave ove priče jeste to što, po poslovniku, ukupno vreme namenjeno za raspravu u pojedinostima (amandmani) po jednoj tački dnevnog reda iznosi ukupno 600 minuta. Što je, u principu, i dovoljno – osim ukoliko nema neke teške opstrukcije i teškog "objedinjavanja". A SNS, razume se, radi naveliko i jedno i drugo.

Ne može se reći da ostaci srpske "zaklane" opozicione političke i medijske javnosti nisu приметili i koliko-toliko reagovali na ovu najnoviju naprednjačku ujdurmu, koja je, između ostalog, imala za posledicu da je srpski parlament bio "jedan od jedinih" na svetu u kojem se o amandmanima na predlog budžeta uopšte nije ni raspravljalo (naime, pošto je vreme potrošeno na red, nisu stigli čak ni "normalni" amandmani poslanika vladajuće većine). Ipak, opoziciona reakci-

ja je bila neadekvatna i mlaka. U suštini, jedini adekvatan odgovor je moralo biti promptno i složno napuštanje skupštinske sale svih pripadnika opozicije (uz poruku da se u nju neće vraćati dok se ne prekine sa praksom podnošenja "fantomskih" amandmana). Ali, avaj, bez obzira što je bilo (pojedinačnih) predloga u tom pravcu, za takvu odluku, očit, nije bilo dovoljno političke snage, volje, ni pame. Što je, opet, režimu bila jasna poruka da može mirno da nastavi sa svojom besprizornom opstrukcijom.

SVAKOGA DANA, SVE VIŠE NAPREDUJU

Budući da su, bar gledano iz njihove vizure, pronašli tako prosto i "eleganтно" rešenje da opoziciju u skupštini dodatno učutkaju i marginalizuju, SNS-ovcima je ostalo samo da taj novootkriveni model još malo usavrše i funkcionalizuju. Tako je već u martu, kada je, opet zbrzano, opet na gomili i opet "objedinjeno", u skupštinu došao paket zakona iz (uglavnom) domena ministra Stefanovića, čitav scenario sa režimskim amandmanima ponovljen, s tim da više nije bilo onih zareza, navodnika i tačaka, a la Ristićević-Atlagić, nego je sada u sve amandmane bio ubačen po jedan dopunski stav, sa, prividno suvislim, a zapravo jednako besmislenim sadržajem, koji su poslanici vladajuće stranke, što sričući sa papira, što napamet recitujući, papagajski ponavljali unedogled.

Ovaj put je, naime, njih 36 podnelo po deset amandmana na prvih deset članova prve tačke dnevnog reda ("Predlog zakona o strancima"), što će reći, ukupno 360 amandmana (puta dva minuta za "obrazlaganje"), i tako je opet "eleganтно" pojedeno onih famoznih 600 minuta. A prošle nedelje, kada su na red ponovo došli zakoni iz resora ministra Šarčevića (i Branka Ružića), na prilično nespornu prvu tačku (objedinjenog) dnevnog reda ("Nacionalni okvir kvalifikacija") svoje "amandmane" podnelo je čak 96 poslanika vladajuće stranke (praktično čitav poslanički klub SNS-a), ali sada samo na prva četiri člana pomenutog zakona (dakle, 96 puta 4, puta dva minuta...). No, ovaj put su im se u priču malo umešali i radikali, koji su – obratite pažnju, jedna je to škola – znajući za jadicu, svoje amandmane masovno podnosili ne samo na prvi član prvog zakona, nego i na sam

naslov tog prvog zakona. (I tako je, pored ostalog, pisac ovih redova, zajedno sa drugim opozicionim poslanicima, ostao uskraćen da, na primer, kaže nešto kritički povodom predloženog Zakona o udžbenicima, ili, recimo, o zakonu o saobraćaju, iz prethodnog paketa, do kojih se, naravno, nije ni stiglo.)

IZAĆI ILI OSTATI, PITANJE JE SAD

I šta sad? U opoziciji postoje dve škole mišljenja. Jedna, uslovno rečeno, "radikalna" struja (a koju, gle čuda, uglavnom čine stranke i pojedinci koji u parlamentu trenutno nisu), kaže da takav parlament "treba smesta napustiti", da se u njemu nije smelo ni do sada sedeti i da "svaki dan daljeg boravka u tom ruglu od skupštine predstavlja ne samo bruku za opoziciju, nego i režimu daje neku vrstu demokratskog legitimiteta". I, pošteno govoreći, bez obzira na motive onih koji tu argumentaciju potežu, mora se priznati da u njihovim rečima ima mnogo istine. Kao i da svaka nova skupštinska sednica i svaka nova demonstracija režimske manipulacije i bahatosti, poput one opisane u ovom tekstu, tu argumentaciju dodatno osnažuje.

S druge strane, oni koji se izlasku protive (a to su, opet interesantno, uglavnom ličnosti i stranke koje u parlamentu trenutno sede) navode da je čak i ta i takva skupština ipak neki "prozor u svet", da je tu direktan prenos i kome se, tu i tamo, može čuti i neki opozicioni glas, i da su tu novinari koji su, ipak, voljni da ponešto od opozicionih stavova i prenesu. Kao "krunski" argument oni naglašavaju da već samo njihovo prisustvo u skupštini očigledno nervira vladajuću većinu (i samog "Vođu"), te da ovi verovatno zato i preduzimaju različite korake i maneuvre ne bi li im taj boravak zagorčali i naveli opoziciju da iz skupštine izađe.

Pored toga, realističniji zagovornici ostanka u skupštini napominju da, nasuprot nekim očekivanjima, izlazak opozicije iz parlamenta trenutno nikoga ne bi previše uzбудio, te da sve dok Vučić – makar i uz kenjkanje, durenje i prenemaganje za unutrašnju upotrebu – ispunjava agendu i očekivanja stranog (zapadnog) faktora, niko u Briselu, Berlinu i Vašingtonu neće mnogo da haje za stanje demokratije i parlamentarizma u zemlji Srbije.

Auuuu – zapostavljeni partner Marijana Rističevića

Marko Atlagić je rođen 30. aprila 1949. godine. Osnovnu školu završio u rodnoj Ostrovici, nakon čega upisuje gimnaziju pedagoškog smjera u Benkovcu. Po završetku gimnazije sledi Filozofski fakultet u Zadru, smer istorija i pedagogija, pa potom postdiplomske studije na istom fakultetu – smer “pomoćne istorijske nauke” – gde magistrira 1981. godine, a 1996. i doktorira na Filozofskom fakultetu u Prištini. Atlagić

Foto: Tanja Valić/ Tanjug

je profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Prištini sa sedištem u Kosovskoj Mitrovici i član Senata Univerziteta. U zvaničnoj biografiji stoji da je “objavio osam knjiga i preko 150 naučnih radova”.

Na početku političke karijere, Atlagić je bio zastupnik u Saboru Republike Hrvatske i predsednik opštine Benkovac, kao i predsednik Republičke zajednice za nauku Republike Hrvatske. Kao dugogodišnji član Srpske radikalne stranke, kažu upućeni, bio je čuven po neumerenim izlivima divljenja i ljubavi prema liku i delu Vojislava Šešelja. Ovu je karakternu osobinu, očito, preneo i u novu stranku i na novog lidera Aleksandra Vučića (vidi citate dole). Nakon izbora 2012. godine, Atlagić je izabran za narodnog poslanika u Narodnoj skupštini Republike Srbije. Član je Odbora za dijasporu i Srbe u regionu, Odbora za obrazovanje, nauku, tehnološki razvoj i informatičko društvo i zamenik člana u Odboru za Kosovo i Metohiju.

U skupštini, Atlagić je nerazdvojan par sa Marijanom Rističevićem, čijim je skupštinskim bravurama vidno oduševljen i prati ih zaljubljenim pogledom i glasnim odobravanjem (ono već legendarno “Auuuu”, koje povremeno čuje iz pozadine tokom Marijanovih nastupa). Osim toga, poznat je po tragikomničnim pokušajima duhovitosti, koji se po pravilu svode na

neukusno vređanje i neuspešno izmišljanje nadimaka opozicionim liderima i poslanicima: “Prangija”, “Vuk Potomak”, “Điki Mafija”, “Kralj Stečaja”, “Lupetiv”, “Grabinovac”, “Vlahović”, “Pišanović”, “Pobegović”, “Lipicaner”, itd.

Sledi nekoliko citata ovog narodnog poslanika.

Luftiguzi, lezilebovići i bitange

“Gospodo građani, Tadić je kao predsednik Srbije poklonio deo Srbije Hrvatima. Reč je o Vukovarskoj adi na Dunavu, koju je Tadić 2006. godine ustupio Hrvatima u dogovoru sa Ivanom (Ivom, prim. “Istinomer”) Josipovićem. To nam govori čovek, čovek može da izrekne reči da gospodin Aleksandar Vučić, citiram – pali nacionalističke požare, u momentu kada preživljavamo, naš narod na Kosovu, najveće tragedije, samo onaj koji nema stida, koji nema morala, koji nema ni minimum patriotskog vaspitanja, ni osećanja i on i njegov ministar Vuk su obični luftiguzi, to znači neradnici, obični lezilebovići i, gospodo građani, obične bitange.” (Otvoreni parlament, 28. 3. 2018)

Vreme će se u Srbiji meriti po Aleksandru Vučiću

“Moram da kažem, poštovani potpredsedniče, da ću sad sa ovom izjavom razočarati naše opozicione poslanike, na njihovu nesreću, a na sreću građana Republike Srbije, da će se u Srbiji u dva desetljeća meriti vreme po Aleksandru Vučiću. Ovo zbog toga što stalno izražavaju mržnju prema njemu, a to je vreme pre dolaska njega na vlast, a to je vreme u kome je država bila i narod satanizovana, država vladavine DS-a, Dragana Đilasa i Borisa Tadića, kada je bila ponižena, ekonomski, industrijski i infrastrukturno devastirana zemlja, u kojoj je bila enormna nezaposlenost 25,6%.” (Otvoreni parlament, 13. 3. 2018)

Od Prote Mateje Nenadovića do ekspozea Aleksandra Vučića

“Dame i gospodo, dajem na znanje građanima Republike Srbije i vama, gospodo narodni poslanici, da je ekspozee predsednika Vlade Aleksandra Vučića najprecizniji, najkonkretniji, najveći (skraćena verzija 260 strana) i najbolji od svih 73 prethodna ekspozea predsednika Vlada Srbije, počevši od prvog predsednika Vlade moderne Srbije prote Mateje Nenadovića 1805. godine do danas.” (Otvoreni parlament, 5. 10. 2016)

Ovaj laudacio na temu Aleksandra Vučića i njegovog ekspozea poslanik i profesor Atlagić je, u praktično istovetnom tekstu, u skupštini izgovorio čak pet puta za mesec dana, svaki put bez ikakve veze sa temom i tačkom dnevnog reda.

Iako ni ova argumentacija uopšte nije bez osnova, čini se da ona doslovno iz dana u dan gubi i snagu i pristalice. A politička kataklizma koju su u prethodnih godinu dana, na predsedničkim i beogradskim izborima, doživele praktično sve parlamentarne opozicione stranke i njihovi lideri kristalno jasno pokazuje da od i njihovog prisustva “ubedljivog” na-

stupa u skupštini baš i nema neke naročite vajde. Odnosno, čak i ako, zbog opšteg stanja u društvu, opozicione apatiije i odsustva bilo kakve spoljne podrške, trenutno ne bi bilo mnogo koristi od izlaska iz skupštine, očigledno je da i ostanak u njoj, ovakvoj, sa ovakvim “sagovornicima” i ovakvim “pravilima igre” kakve svakodneвно demonstrira i nameće skup-

štinska većina, ima sve manje političkog smisla. (A o ličnom dostojanstvu da i ne govorimo.)

Stoga mi se čini da “izaći ili ostati” za pravo više skoro da i nije pitanje, odnosno da je sa svakim danom sve manja dilema. Samo je pitanje – kad? I ono još važnije: Šta posle toga?

Autor je narodni poslanik i urednik NSPM

NE PROPUSTITE NOVU EPIZODU "ZUMIRANJA"

POLITIČKE EMISIJE U PRODUKCIJI NEDELNIKA "VREME"

ČETVRTKOM U 18H UŽIVO NA

WWW.VREME.COM

I NA YOUTUBE I FACEBOOK
KANALIMA "VREMENA"

EMITUJE SE I NA
OVIM LOKALNIM
TV STANICAMA:

- TV ŠABAC
- TV SANDŽAK
- T1 ZAJEČAR
- TELEMARČAK
- TELEVIZIJA VALJEVO PLUS
- KRALJEVAČKA TELEVIZIJA KATV
- TV FORUM PRIJEPOLJE

I NA PORTALIMA JUŽNE VESTI I UŽIČKA NEDELJA

VREME

Pouka mađarskih snaša

Šta je zajedničko svim evropskim čvrstorukašima? To da im je Aleksandar Vučić najbolji politički prijatelj i pobratim

Kome se pre neki dan pričinilo da ima pametnija i preča posla nego da gleda drusne zabrađene mađarske snaše kako se guraju po tesnim biračkim separeima ne bi li glasale za Orbanbačija, njihovog jedinog pouzdanog zaštitnika od serijskog silovanja koje bi im priredile divlje horde islamskih fanatika u neprincipijelnoj koaliciji s podlim jevrejskim lihvarima i odnarođenim domaćim petokolonašima, taj je propustio sve što je bitno. Pa ne mora ni da se vraća u stvarnost koju ne prepoznaje ni kad ga ova ugrize za nos. Jer zaista, u Mađarskoj se u nedelju ispisivalo još jedno važno poglavlje neke buduće istorije (beščašća?), a ta istorija nipošto nije samo mađarska, nego je i naša, između ostalog.

O kojoj i kakvoj istoriji se ovde radi? Evo, ovako je to išlo od Postanka, dakle od pre desetak-petnaestak godina. U početku beše Putin. Posle Erdogan postade Putin, a Orban postade Erdogan. Sada će, evo, i Orban postati Putin, a Erdogan će ostati ono što već jeste, dakle Putin. O Putinu da se i ne govori: nema ni najmanjih naznaka da bi ovaj odustao od namere da bude doživotno Putin. Tu je negde i onaj bizarni poljski klovn Kaćinjski, koji je startovao kao Orban, nadahnjujuće brzo se razvio u Erdogana, a sada polako napreduje ka statusu Putina. Kaćinjski, doduše, drži da mu je originalni Putin ubio brata blizanca, ali ga to nipošto ne sprečava da se razvije u Putinovog blizanca. I nisu svi spomenuti jedini u ovom delu sveta, ima tu i sitnijih klonova poput Makedonca Gruevskog, koje je samo beznačajnost u globalnim razmerama sačuvala od toga da postanu metafore istog reda zvučnosti.

Šta je zajedničko svima spomenutima, mislim, osim onog što im je zajedničko po defaultu, a to je da su svi više ili manje ostvareni i okončani Putini? Pa, to da im je svima Aleksandar Vučić najbolji ortak, kolega i pobratim. Obožavaju se uzajamno i javno, nipošto samo protokolarno: uzajamna im ljubav i još uzajamnije ugledanje sevaju iz očiju. Uče jedan od drugog, i jedan drugog nadmašuju, a Vučić uči od svih njih, i to više ni ne krije. Cilj mu je, ne sumnjam, da ih sve nadmaši. Cenim da je bar dvojicu već ostavio iza sebe.

Za Putina znamo sve. On, doduše, ima ovde i iskrenije obožavaoce, ali nema korisnije saradnike. Erdogan, videsmo, brani Vučića čak i od Haradinaja, bezbeli i od Bakira Izetbegovića kad prigusti. Orban i Vučić su nerazdvojni lično i ideološki, a Srbija i Mađarska su pod njihovim vladarskim žezlima stvorile neku egzotičnu dvoplemensku mezalijansu sumornog izgleda i oporog ukusa. Batica Gruevski Vučićev je neprežaljeni stariji politički brat. Mentalno nekonvencionalni Kaćinjski se, doduše, još nije sasvim uklopio u srpsku komponentu ovoga sojuza, ali bez brige, na putu je, i neće skrenuti s njega.

Kako god, evo je sva leva i liberalna Evropa opet pala u fras zbog Orbanovog nedeljnog trijumfa, evo gde po gardijanima, mondovima, ziddojče cajtunzima i ostalim njujork tajmševima vodeći komentatori krše prste nad otklizavanjem sve većih komadeški istočne i srednje Evrope u institucionalizovanu kulturu ksenofobije, populizma i autoritarizma – manje izbirljivi na jeziku reći će: neofašizma – i evo gde sada već rutinski povezuju sve te orbane, erdogane, kaćinjske i putine u jednu sve kompaktniju melasu. Vučića, megjutoa, nigde na tom spisku nema. Ne, niko nije zinuo pa rekao da on tu ne pripada: samo ga niko ne spominje, kao da ne postoji. Zašto je tome tako? Mogućnost 1: zato što on stvarno ne spada u to društvo. Ako stvarno verujete u to, ili bar volite da ostavljate takav utisak, verovatno se zovete Nebojša, u mladosti ste bili član poznatog benda, a sada rado trošite vreme na opsesivno tvitovanje. Mogućnost 2: Vučić im prolazi ispod radara. Ako je tako, onda – zašto? Delom iz "razloga Gruevski": Srbija je, osim kad pravi spektakularna sranja miloševićevskog tipa, odviše mala i beznačajna da bi njen vladar mogao da bude metafora bilo čega. Jedini koji je stolovao u Beogradu a da je uspešno transcendirao fatumsku beznačajnost ovdašnjih musavih kneževa bio je lik s umetničkim imenom Tito, ali taj je ipak bio vladar mnogo veće i važnije zemlje.

Ima tu, međutim, još nešto. Tretiran u delu nešto upućenije javnosti kao šticećenik ili klijent Angele Merkel i evropskih konzervativaca generalno, kao tip s mandatom da "isporuči" ovo ili ono (uglavnom u vezi s Kosovom) a mi nećemo pitati kako će on to da učini i šta će u međuvremenu da oposlji sa strane, Vučić kao da upada u neki čudan procep, u crnu rupu radije-ne-spominjanja: o njemu se neće govoriti "dobro" jer se ipak nema i ne može ništa takvo reći a da vam to trajno ne ruiniira reputaciju, ali ga se neće ni besprizvno gurati među nepovratno dokazane loše momke. Sve što je potrebno je da on povremeno ispusti neki "proevropski" zvuk, što njemu nije teško jer ga ništa ne košta i ni na šta stvarno ne obavezuje, a donosi mu dovoljno dobrobiti. Pre svega onu glavnu: da može u potpunosti – ili barem koliko lokalne okolnosti dozvoljavaju – da napreduje od provincijskog Orbana i Kaćinjskog, preko pripravnika za Erdogana do wannabe Putina, a da sve to ostane samo za unutrašnju upotrebu, da to ne obeleži dominantno njegovo ime u međunarodnoj upotrebi, u onoj meri u kojoj ova uopšte postoji – a ta mera je skromna. Pa dobro, čemu se onda možemo nadati? Moj besplatan savet: gledajte one mađarske snaše, postupajte suprotno od njih i dakako, ne nadajte se ničemu. I ne zverajte ni gore ni dole: kad biste realno sagledali koliko ste duboko zaglubljeni, ne bi se nikada više iskobeljali.

Koliko još ima do EU?

“Ozbiljno nazadovanje kada su u pitanju demokratija i sloboda medija opažamo širom regiona tokom protekle decenije. Ipak, EU je ostala prilično tiha u vezi sa ovim događajima i utisak je da je EU voljna da pruži spoljnu podršku režimima sa znatnim nedostacima u smislu demokratskog upravljanja radi obećanja stabilnosti. Ovo ‘gledanje kroz prste’ ugrožavanju demokratije zarad stabilnosti nazivamo ‘stabilokratijom’”

Posle samita u Portugalu 1999. i godinu dana kasnije u Zagrebu, Evropska unija je još jednom (na inicijativu Grčke) Solunskom deklaracijom iz 2003. naglasila: “EU ponovo ističe svoju nedvosmisleni podršku evropskoj perspektivi zemalja Zapadnog Balkana. Budućnost ovog regiona je u EU.” Ta budućnost se odnosila na Hrvatsku, Srbiju i Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu, Makedoniju i Albaniju. Za proteklih 15 godina samo se Hrvatska 2013. ukrcala na brod EU, Slovenija je imala svoj poseban put pa je članica postala 2004. a još dve balkanske države, Rumunija i Bugarska, koje ne pripadaju onome što se zove Zapadni Balkan (kolokvijalno Region), kroz iglene uši su se 2007. provukle u EU. Strategija Evropske komisije (EK) za pridruživanje EU objavljena 6. februara ove godine počinje citatom predsednika EK Žan-Kloda Junkera iz njegovog “obraćanja naciji” prošle godine: “Ako želimo više stabilnosti u našem komšiluku, onda moramo da održavamo kredibilnu perspektivu proširenja prema Zapadnom Balkanu. Jasno je da neće biti novog proširenja tokom ovog mandata Komisije i Parlamenta. Nijedan kandidat nije spreman. Ali, posle toga, broj članica Evropske unije biće veći od 27. Prioritet u pregovorima sa državama kandidatima moraće da budu vladavina prava, pravda i fundamentalna ljudska prava.” O uzajamnoj budućnosti EU i Srbije, za “Vreme” govori dobitnica Nagrade “Osvajanje slobode” za 2006. godinu Hedvig Morvai, izvršna direktorka Evropskog fonda za Balkan koji sledeće sedmice u Beogradu obeležava deset godina rada.

“VREME”: Kako Srbija stoji na putu u EU?

HEDVIG MORVAI: Smatra se da Srbija, zajedno sa Crnom Gorom, prednjači u procesu evropskih integracija u odnosu na ostale države regiona. To pokazuje i

status koji ove dve države imaju u novoj strategiji EU za Balkan. Istovremeno, to ukazuje i da se uspeh na putu u EU ne meri isključivo ispunjavanjem tehničkih uslova (Srbija je otvorila 12, a zatvorila samo 2 poglavlja od ukupno 35), već je to i političko pitanje. U ovom trenutku, sa takvom pozicijom Srbija ima mogućnost da ubrza proces, međutim, sa druge strane, pored zahtevnog reformskog puta, Srbiji predstoji i rešavanje najvećeg problema u svojim pregovorima a to je sveobuhvatna normalizacija odnosa sa Kosovom.

Građani Srbije stiču utisak da su evrointegracije obustavljene. Da li ima nagoveštaja da je to tačno?

Prošlo je 15 godina od samita u Solunu gde je ovom regionu obećana EU perspektiva. U tom periodu do danas, samo su Slovenija i Hrvatska postale članice Evropske unije, a za države Zapadnog Balkana je EU postala “meta” u stalnom pokretu. Proces integracije se razvio u dugotrajan i kompleksan mehanizam koji ne pokazuje jasne efekte na svakodnevni život građana. Krize koje su u međuvremenu potresle Evropu – od institucionalne, ekonomske, preko migrantske do Bregzita – politiku proširenja, koja je po nekim mišljenjima najuspešnija politika EU, gurnule su u drugi plan, a kriterijumi za pristupanje su pooštreni.

Međutim, u februaru ove godine objavljena je nova evropska strategija za Balkan. To je jasan znak da konsolidovana EU shvata stratešku važnost proširenja za razvoj ovog regiona. Istovremeno, to znači i novu potvrdu jasne EU perspektive i adaptaciju procesa u odnosu na nove realnosti u EU i na Balkanu.

Koliko uspešno zatvaranje poglavlja utiče na čin ulaska u EU? Ima li primera da je neka zemlja primljena, a da nije sve uslove ispunila?

Napredak u ispunjavanju uslova za članstvo u EU ne može se isključivo meriti tehničkim procesom otvaranja i zatvaranja poglavlja. To pokazuje primer Rumunije i Bugarske, a na neki način i Hrvatske, gde su se nakon pridruživanja pokazali nedostaci u primeni usvojenih evropskih zakona. To je glavni razlog za pooštavanje politike proširenja u odnosu na Balkan i za stalne modifikacije procesa, sa ciljem da se izbegnu greške koje su se činile u prethodnim krugovima proširenja. Ove države će osim ispunjavanja formalnih uslova morati dokazati i da su sposobne da implementiraju usvojeno i da zaista poštuju evropske vrednosti.

Federika Mogerini je svojevremeno upozorila EU da na Zapadnom Balkanu politički primat preuzimaju Rusija i Turska. Da li je ovaj region izgubljen za EU?

Evropska unija je, suočena sa svojim unutrašnjim izazovima, zanemarila region Zapadnog Balkana. To stanje se znatno odužilo i u situaciji gde se geopolitički vakuum ne održava predugo, druge sile su istraživale teren za ostvarivanje svojih interesa i jačale svoj uticaj. U tome Rusija i Turska znatno prednjače kada je region u pitanju. Između ostalog, to je jedan od razloga za objavljivanje nove evropske strategije za Balkan, koja ima za cilj da potvrdi EU interes u regionu i da pruži novi podstrek državama Balkana za razvoj sa fokusom na EU integraciju i za postizanje nužnih a stvarnih promena u ovim državama.

Predsednik Vučić govori o evropskim vrednostima, a svedoci smo da se urušavaju vladavina prava i medijske slobode i da raste korupcija. Kako to utiče na njegov diplomatski položaj i da li je moguće da mu EU progleda kroz prste?

Ozbiljno nazadovanje kada su u pitanju demokratija i sloboda medija opaža-

Foto: Vladimir Milovanović

Šta radi Forum

“VREME”: Koje su najznačajnije stvari kojima se Evropski fond za Balkan bavio i još uvek se bavi za poslednjih deset godina u Srbiji?

HEDVIG MORVAJ: Evropski fond za Balkan je tokom deset godina putem inovativnih procesa i inicijativa postao regionalna tačka za spajanje i povezivanje ljudi, ideja i novih politika u regionu, a istovremeno igra ključnu ulogu u zbližavanju evropskog Balkana i Evropske unije.

Putem svojih programa, EFB je radio na izgradnji kapaciteta u raznim sektorima i stvorio je mrežu državnih službenika i novih generacija lidera u regionu; uspostavio je prvi neformalni regionalni *think tank* (BiEPAG) i doprineo razvoju i zagovaranju novih politika u državama regiona i evropskih politika u odnosu na Balkan. Putem emisije “Okruženje” i debata koje su se snimale u TV studiju Evropskog parlamenta, Fond je angažovao moćan medij, televiziju, u cilju promovisanja dijaloga i konstruktivne komunikacije na razne teme od regionalnog značaja.

EFB, kao koordinator Foruma civilnog društva u okviru Berlinskog procesa, postigao je važan rezultat u jačanju uticaja građana na ostvarivanje krajnjih ciljeva ovog procesa – evropeizaciju regiona i regionalnu saradnju.

mo širom regiona tokom protekle decenije. Ipak, EU je ostala prilično tiha u vezi sa ovim događajima i utisak je da je EU voljna da pruži spoljnu podršku režimima sa znatnim nedostacima u smislu demokratskog upravljanja radi obećanja stabilnosti. Ovo “gledanje kroz prste” ugrožavanju demokratije zarad stabilnosti nazivamo “stabilokratijom”.

Svedoci smo navale podrške populističkim i nedemokratskim političarima i političkim strankama od Kalifornije do Ankare. Njihovi programi su specifični za dato područje, a mogućnost da se drže pod kontrolom zavisi od jačine demokratskih institucija i struktura u tim državama.

Ključ održivih promena jeste jačanje institucija u odnosu na pojedinca i izgradnja profesionalnih i odgovornih državnih tela sposobnih da prekinu uticaj klijentelističkih mreža, koje su glavna veza između politike i građana širom regiona.

Može li Srbija da uđe u EU ukoliko prizna Kosovo i da li predsednik Vučić ima kapacitet da to ostvari?

Trenutna evropska strategija proširenja na Balkan daje jasnu perspektivu članstva Srbiji ukoliko ispuni sve uslove u procesu i uslov sveobuhvatne normalizacije odnosa sa Kosovom. Strategija za Balkan definiše da reforme na području pravne države i borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije moraju biti sveobuhvatne, održive i nepovratne a sve države kandidati pre ulaska u EU moraju rešiti svoje bilateralne sporove.

Predsednik Vučić vodi pregovore sa Prištinom i izabran je na osnovu svoje opredeljenosti za evropski put Srbije. Međutim, ispunjavanje gorenavedenih uslova zahteva ozbiljne napore i ne može se ostvariti bez postizanja opštedruštvenog konsenzusa. Tek kada se obezbede potpuna inkluzivnost i transparentnost u procesu, može se očekivati će se Srbija uspešno izboriti sa svim zahtevnim koracima, teškoćama i preprekama koje će joj se naći na putu do punopravnog članstva u EU.

RADOSLAV ČEBIĆ

Čik da nam uzmete aerodrom

Sednica gradske skupštine na kojoj bi odbornici konačno izglasali da niški aerodrom "Konstantin Veliki" iz vlasništva grada Niša pređe u ruke Republike Srbije trebalo je da se održi 10. aprila. Sednica je otkazana do daljnjeg, iz redova Srpske napredne stranke moglo se saznati da će lično predsednik Aleksandar Vučić, kad uzmogne, doći u Niš i objasniti zašto bi za Nišlije i sve građane Srbije bilo bolje da aerodromom upravlja republička umesto gradske vlasti. Ne zna se da li će objasniti i da li to sve ima veze sa obavezama prema Vansiju, koncesionaru beogradskog aerodroma "Nikola Tesla". Ranije zakazani protestni skup u organizaciji Inicijative "Ne damo niški aerodrom" ipak je održan u devet časova ujutro, u vreme planirano za ključnu i spornu sednicu

Tražeći mesto za parkiranje u centru Niša, reporteri "Vremena" nabasali su na Lava Pajkića, autora i voditelja emisije "Kontravizija" na televiziji Pink. Zajedno sa trojicom, četvoricom mladića i jednom kamerom verovatno je žurio da stigne na isto mesto kao i tim "Vremena" – maleni plato ispred zgrade Skupštine grada Niša. Nekoliko minuta kasnije, ekipa TV Pinka nije se mogla razabrati među desetinama novinara, fotografa i snimatelja. Na platou više od 1000 građana, kako su procenile novinske agencije i dnevni listovi koji su pratili skup. Portal "Južne vesti" je, lokalpatriotski, izvestio da se okupilo preko 1500 ljudi. Podršku niškom protestu pružili su svojim dolaskom i predstavnici Inicijative "Ne davimo Beograd" i "Lokalni front" iz Kraljeva. Negde u masi je bio i Borko Stefanović sa svojom strankom.

Miloš Bošković, pokretač Inicijative "Ne damo niški aerodrom" i donedavno narodni poslanik pokreta "Dosta je bilo", zadužen da vodi program protesta, molio je učesnike skupa da ne stoje na ulici i blokiraju saobraćaj. Na drugoj strani ulice stajali su građani, u malom parku sa bustom Vuka Karadžića usred velike cvetne žardinjere, i slušali muziku koja je, kao uvertira protestnim govorima, grmela sa ozvučenja.

BRŽE, JAČE, BOLJE...

U blizini biste postavljen je solar- ni panel sa natpisom "Free Energy",

jedan od mnogih koje su pre nekoliko godina mladi inovatori i entuzijasti iz Obrenovca instalirali u mnoge srpske i evropske gradove, čija je namena bila da građani besplatno mogu da dopune bateriju svog mobilnog telefona. Sada ispod panela nema nijednog priključka za mobilni, tako da besplatna energija nema na šta da se potroši. Sa razglasa je gruvao hip-hop narodnjački hit Zorana Kesića iz prošle godine, namenski prav- ljen za njegovu emisiju "24 minuta", sa refrenom "Brže, jače, bolje – eto Božje volje".

Još nisu počeli govori, čula se muzika, kada se desio mali incident. Ekipa "Kon- travizije" (nije tu bilo Lava Pajkića) sni- mala je izjave učesnika protesta, kada je Radomir Lazović iz Inicijative "Ne davimo Beograd" i sam počeo da svojim mobilnim telefonom snima šta momci sa TV Pinka rade. Posle nekoliko minuta novinaru Pinka je dosadilo da ga Lazović prati, pa je pokušao da ga odgurne ili mu otme telefon. Lazović je vrlo brzo ovaj snimak objavio na svom Fejsbuk profilu, a za "Vreme" je posle protesta potvr- dio da je uspeo da se odbrani i da je epilog incidenta bio to što je policija uzela nje- gove podatke. Ne i podatke mladića sa TV Pinka. Radomir Lazović tvrdi: "Tele- vizija Pink je na protestima 'Ne davimo Beograd' učestvovala u organizaciji pro- vokatora koje bi oni snimali. To se sada desilo tako što oni za emisiju 'Kontravi- zija' snimaju ljude koje kasnije ismeva-

ju. I to uglavnom starije ljude, koje kori- ste za svoje skečeve. Ja sam snimao kako to rade kada me je napao njihov novinar pokušavajući da mi otme telefon. Ja sam to sprečio."

Muzika je utihnula, a s njom i žamor, i sa žardinjere ispred Skupštine grada (izgleda kao da svaki grad u Srbiji ima taktički raspoređene žardinjere ispred javnih zgrada da bi što manje ljudi moglo da stane ispred njih) oglasio se prvi govornik, Miloš Bošković: "Čuli ste prethodnih dana da su se neki zvanični- ci sa vrha oglašavali, da su iznosili svoje stavove, recimo predsednik Republike Srbije..." Glasni zvižduci i negodovanja prekinuli su njegovo izlaganje, a neko je doviknuo: "Nije on naš predsednik!" Bošković je nastavio: "I još neki visoki zvaničnici, koji su hteli da iznesu svoj stav, šta oni misle da je najbolje za niški aerodrom, a niko od njih niti je iz Niša niti treba da se bavi našim gradom. Nas zapravo uopšte ne interesuje šta oni misle, jer nije njihova odluka. Oni se za to ne pitaju. O tome će da se pita- ju odbornici grada Niša."

ČIJA JE ODGOVORNOST

Skupu se zatim obratio Rastislav Dinić iz Udruženog pokreta slobodnih stanara (UPSS), izvinjavajući se što donosi i loše i dobre vesti: "Loša vest je da ovo neće moći da se reši jednim protestom, vero- vatno ni sa dva, ni sa tri, ni sa pet prote- sta." "To je dobra vest!", začulo se iz mase,

SLOŽNO ZA SVOJ GRAD: Protest Nišljia

Foto: Marko Mičić /FoNet

s čim se i Dinić složio i nastavio: "Dobra vest je da će ovo da potraje. Oni su, očigledno, izuzetno odlučni u nameri da otmu aerodrom. Po svemu sudeći, jako im je hitno. Ne znamo šta piše u tom koncesijskom ugovoru. Ali, ono što je najbitnije jeste da znamo da ovo nije kraj. Ovo je tek početak. Oni će pokušati u narednih nekoliko nedelja, zatim, verovatno, i meseci, da skrenu pažnju javnosti različitim, nebitnim temama. Možda će pokušati da uzmu aerodrom i na neki drugačiji način – možda će i odustati od ovog poklona, na neko kratko vreme, pa onda ponovo zakazati skupštinu negde u julu. Najbitnije je da ne gubimo fokus, da znamo šta je bitno. Bitno je da aerodrom pripada Nišu."

Uzvici nezadovoljstva prekinuli su Dinića. "Bitno je svima nama da znamo ko je odgovoran za ovu odluku. Odgovorni su odbornici koji sede u ovoj skupštini. Niko drugi ne može da donese tu odluku. Ni predsednik, ni premijerka, ni Skupština Srbije, već isključivo ljudi koji sede u ovoj zgradi. Ono što mi moramo da uradimo u nekoliko narednih nedelja, možda i meseci, jeste da neprestano podsećamo svoje odbornike da su oni naši predstavnici i da moraju da zastupaju naše interese."

"Postoji još nešto", rekao je Dinić kad su zvižduci utihnuli. "Vi svi imate iskustva sa protestima devedesetih i kasnije, nedavno je i UPSS pravio proteste u vezi sa grejanjem, znate šta je najveći neprija-

telj ovakve vrste građanske aktivnosti. To nisu vlasti. To su lenjost, inertnost, gubitak fokusa, to je zaborav i to je malodušnost. Mi moramo da se borimo protiv ovih neprijatelja. Gradski odbornici će verovatno odugovlačiti i odlagati odluku o aerodromu. Na nama je da stalno držimo ovu temu živom u javnosti, da pričamo o njoj na društvenim mrežama, da pričamo o njoj kod kuće, sa prijateljima, sa komšijama, da im objašnjavamo šta gube kad država preuzme niški aerodrom."

"I kad dođe vreme da ih menjamo!", dobacio je proćelavi muškarac u prvim redovima. "Mi moramo u svakom trenutku da budemo spremni da reagujemo", zaključio je Dinić. "Vi znate sa kim imamo posla, vi znate na šta su sve spremni. Moramo da izađemo na ulicu u trenutku kada to bude bilo potrebno."

OTVORENO NEBO

Sledeći govornik je bio Mladen Jovanović, predsednik Upravnog odbora Nacionalne koalicije za decentralizaciju: "Jedno pitanje za vas: kako se osećate kada letite sa niškog aerodroma? Kakav je osećaj biti vlasnik niškog aerodroma?" U tom trenutku Nišom se zaoario uzvik ponosa, a Jovanović je nastavio: "E, to nam neće oduzeti. Ovaj grad se bori protiv decentralizacije, verovali ili ne, još od 1986. godine. Pre neki dan smo imali prilike da čujemo bivšeg gradonačelnika Niša Dragoslava Pavlovića

koji je, zamislite, imao hrabrosti da se suprotstavi režimu Slobodana Miloševića i da njemu kaže: 'Ne aerodrom. Ne može aerodrom!'

"Grad Niš preuzima aerodrom 2000. koji znate li kako je izgledao? Rupa u zemlji. Nasred današnje piste raslo je drvo. Bilo je bombardovanje, aerodrom je bio uništen. Znate li šta je pokrenulo niški aerodrom? Sporazum o otvorenom nebu. Evropska unija je pritiskala Republiku Srbiju da nam dozvoli da odavde idu letovi. Samo zato je počelo ozbiljno da se ulaže u aerodrom i došli su Rajan er, Vizer, jer je EU vršila pritisak. Sada nam kažu da je Republika važna, a mi kažemo: 'Ne.' Ovi ljudi donose odluku. Odgovornost je na 61 duši koja treba da glasa u ovoj skupštini, nadam se po savesti, a ne po naređenju."

Znate šta još ne smemo da izgubimo? Zamislite kad pređe imovina na republički nivo, šta ako aerodrom krene loše da radi? Koga ćemo da menjamo? Vladu ćemo da rušimo? Pa mi moramo ovde da imamo ljude koji su nam na dohvat ruke, koje ćemo lako srušiti da sačuvamo aerodrom. Danas su sa nama naši prijatelji iz drugih gradova jer ovo nije samo pitanje Niša, ovo je pitanje cele Srbije. Čuvajući našu imovinu, mi čuvamo i pravo da ljudi u Kraljevu čuvaju svoju imovinu, u Kragujevcu, u Aleksincu. Da imamo prava da živimo i izvan Beograda."

NA LOKALNOM FRONTU

Bolja najava nije bila potrebna za gosta iz Kraljeva, Predraga Voštinića, predstavnika "Lokalnog fronta". Kad se krupni čovek u "Betmen" majici popeo na žardinjeru, neko je promrmljao: "Betmene, ti li si?" Voštinić je zahvalio Nišlijkama i Nišlijama i sa malom dozom stida dodao: "Ja bih najradije samo opsovao i sišao odavde, jer to je jedino što imam kao komentar na ovo što vama sada rade, a pretpostavljam da je vaš svaki zvižduk i svaki urlik zapravo jedna psovka protiv dripaca koji se ovako ponašaju." Voštinić je usijao atmosferu i nastavio nesmanjenom žestinom: "I mi u Kraljevu imamo aerodrom, zove se 'Morava', pre sedam godina je rekonstruisan da bude moderan, dobar i da opslužuje preko pola miliona ljudi koji žive oko njega. Ali, isti oni dripci koji vama otimaju ovaj aerodrom uzurpirali su i ono malo resursa koji su

nama bili preostali da ga zaista pustimo u rad."

Masa je već počela da skandira: "Ua, dripci!" "Morava", između Kraljeva i Čačka, ne radi zbog toga što oni ne žele da 'Morava' radi", nastavio je Voštinić. "To je problem: oni ne žele da 'Morava' radi, da 'Konstantin Veliki' radi. A to što oni žele najčešće sprovode njihove, ne znam kako bih nazvao (neko od okupljenih suflira: 'Sluge, sluge'), vucibatine sa lokala koji glume moćnike. Njihove sluge iz naših lokalnih samouprava rade ono što im kažu, odnosno preporuča, a oni to rade u naše ime. Drugi razlog zbog kojeg smo mi iz Lokalnog fronta došli ovde, jeste Ustav. Mi štitimo Ustav naše zemlje. Ustav kaže da je ova država naša, a ne njihova privatna kompanija, jer kada im se nametne neka koncesija oni moraju da rade u interesu svojih nalogodavaca koji im daju mnogo para.

ORGANIZATORI PROTESTA: Miloš Bošković i Mladen Jovanović

Fotografije: Dimitrije Nikolić / Tanjug

Ovo su vaše pare, Nišlijke i Nišlije, i ne sme niko da vam ih otima. Gde su ovi dripci bili pre 15 godina kada ste odvajali mnogo para iz gradskog budžeta da taj aerodrom stane na noge? Gde su tada bili? Sada, kada imate petnaestostruko veći broj putnika, sada im je stalo do aerodroma, je li? Nije, nego im je stalo do tih putnika i njihovih koncesionara, dripci jedni!" Kreću horski uzvici: "Lopovi, lopovi!"

"Lopovi, nego šta", odgovorio je Voštinić. "I otimači. Lopovi da ukradu državu, lopovi da ukradu aerodrom, lopovi bi da ukradu i nama jedni druge, a samo smo jedni drugima ostali... Ja ne znam da li je aerodrom isplativ ili nije, neka se time bavi struka, ali ja znam da je vaš!", nastavio je Voštinić izazivajući skandiranje: "Aerodrom je naš!"

"Šta god vi odlučite da s njim uradite, to je vaša stvar, jer aerodrom pripada Nišu. Aerodrom je vaš! A mi marimo za ljude u ovoj zemlji, gde god se suspenduju bilo koja prava, bilo kog čoveka na teritoriji ove države. Ustav kaže: Idi i reci! Zato je Lokalni front danas u Nišu, sutra gde god bude zatrebalo, a vama poručujemo da koristite ta tri slova – čik. Čik pipnite u Niš!"

Skup je zatvorio Miloš Bošković, pozivajući okupljene da umesto odbornika Skupštine grada glasaju da li su za to da aerodrom "Konstantin Veliki" pripadne Republici ili ostane u vlasništvu grada. Kada je pitao da oni koji su za to podignu ruku ili papir sa belim "za" na crnom pravougaoniku, javio se jedan građanin sa sedim brkovima. Naglašavajući da je to njegovo apsolutno pravo, Bošković je pitao ko je protiv. Podiglo se more ruku držeći plavi letak na kojem je belim ćirilnim slovima pisalo "protiv".

Registrovano je da je onaj isti brka glasao istovremeno i za i protiv. Na pitanje reportera "Vremena" zašto je to učinio, jednostavno je odgovorio: "Kako se menja odluka Skupštine grada, tako i ja menjam svoju odluku. Da pokažem kakvo je lice naše Skupštine. Znači, ako iz Beograda stigne 'za', biće 'za', ako iz Beograda stigne 'protiv', biće 'protiv'. To je bilo moje razmišljanje za i protiv."

RADOSLAV ČEBIĆ

Guranje u propast

Vlast je na primeru "Južnih vesti" primenila do sada neviđenu metodu čiju je nezakonitost nemoguće dokazati, a koja, korak po korak, ukoliko se nešto pod hitno ne preduzme, vodi do sigurne propasti tog medija

U MILOSTI KADIJA I SUDIJA:
Predrag Blagojević, glavni
urednik Južnih vesti

Foto: Medija centar

Za devet godina postojanja, redakciju regionalnog portala "Južne vesti" obišlo je mnogo inspekcija – nadležnih za protivpožarnu bezbednost, opštu bezbednost, za proveru legalnosti softvera, poštovanja zabrane pušenja, poreska. Nijedna nije otkrila nikakvu nepravilnost. I nijedna se nije zadržala ni približno koliko poslednja, koja već šest meseci prečešlja papire najčitanijeg portala južne Srbije i jednog od najčitanijih na nacionalnom nivou – medija poznatog po ozbiljnim istraživačkim pričama, koje su zbolele mnoge lokalne i državne funkcionere.

Rekordna po trajanju, aktuelna poreska inspekcija sasvim je avangardna i po metodologiji: nadležni inspektori nisu se zadržali samo na papirima, već su zaždili po Nišu – što u inspekciju preduzeća koja posluju s "Južnim vestima", što u posete rodbini zaposlenih u tim preduzećima, kako bi im objasnili s kim imaju posla. Vlast koja je sa zemljom već savladala mnoge nezavisne medije, i koja je različitim javnim i tajnim mehanizmima one preostale dovela na rub opstanka, primenila je tako jednu inovativnu i do sada neviđenu metodu čiju je nezakonitost nemoguće dokazati, a koja, korak po korak, ukoliko se nešto pod hitno ne preduzme, vodi do sigurne propasti "Južnih vesti".

NEMAŠ KOME DA SE ŽALIŠ

"Te poreske inspekcije su ono što se u knjigama i filmovima označava kao idealan zločin. Teško je, praktično nemoguće, da se dokaže da su oni došli s namerom, a ne kao neka redovna kontrola", kaže za "Vreme" urednik "Južnih vesti" Predrag

Blagojević. "Ovde na to nemaš kome da se žališ, a ako se žališ međunarodnoj zajednici, njima je teško da razumeju šta se zapravo dešava. Kada im kažemo da nam dolazi poreska inspekcija i šta sve rade, oni objasne kako moramo da plaćamo porez i ne shvataju dublju namenu iza svega toga."

Po svemu sudeći, međunarodne novinarske i druge organizacije zapravo su jedine koje bi u ovom trenutku mogle da pomognu. Domaća novinarska udruženja nemaju nikakvu praktičnu moć i njihova se akcija svodi na saopštenja u kojima se bune ili protestuju, a praksa je pokazala da se na planu medija svaki pomak događao upravo na "mig spolja".

Što se tiče domaćih institucija, stvar je daleko jasnija: da država funkcionise kako bi trebalo, poreske hajke u Nišu ne bi ni bilo. Ukoliko bi se desila, momentalno bi reagovali i nadležno ministarstvo, i zaštitnik građana, i vrh države. Umesto svega toga, državni sekretar u Ministarstvu kulture i informisanja Saša Gajović i praktično je pokazao da od žalbi vajde nema. U intervjuu za serijal "Kvaka 23", on je najpre objasnio da "Ministarstvo kulture i informisanja uvek najžešće kritikuje i protestuje protiv bilo kakvog napada na novinare, pretnje ili pritiske" (što u najmanju ruku nije istina – prim. T.S.), a zatim pozvao Blagojevića da im se obrati. "Niste mi dali dovoljno elemenata da bih mogao da zaključim", rekao je odgovarajući na pitanje kome bi "Južne vesti" mogle da se požale: "Elementi bi morali biti u pisanoj formi, kako bismo imali uvid o čemu se tu radi, ko ga pritiska, zašto i na koji način".

Ukoliko bi se bilo kome žalilo, ljudi iz "Južnih vesti" svoje bi tvrdnje morali potkrepiti izjavama svedoka – svih onih čije su firme takođe postale meta inspekcija, onih kojima su inspektori zakazivali sastanke po niškim kafanama i pokazivali im ugovore "Južnih vesti" s ovim ili onim donatorom, pa i onih koji su dobijali informacije da su Blagojević i njegovi saradnici pod stalnom "pratnjom" nadležnih organa. A ko bi se pri zdravoj pameti, u današnjoj Srbiji, usudio na takav korak?

NE ZNAŠ ŠTA DA RADIŠ

"To je situacija u kojoj ne znaš šta da radiš. Ukoliko čutiš, puštaš ih. Ukoliko izađeš i kažeš šta se dešava, šalješ poruku i ostalim oglašivačima šta će im se desiti. Pritom, toliko smo čačkali vlast i toliko puta su nas proveravali, da bi sigurno našli nešto da bilo čega ima", kaže Blagojević, napominjući ipak da je u našim uslovima praktično nemoguće da vodiš firmu sa skoro trideset zaposlenih, a da ne napraviš nešto što će biti označeno kao greška. "Stvar je samo u tome kako će oni da tumače ovu ili onu stvar." Kako će to tumačenje da izgleda, sasvim je jasno. Jer "oni" koji tumače jesu isti "oni" koji su i smislili da se – u državi u kojoj malo šta funkcionise u skladu sa pravilima – do iznemoglosti ispituje baš jedan lokalni medij.

Isti "oni" koje su "Južne vesti" godinama stavljale na tapet zbog marifetluka kojima su se bavili. Konačno, isti "oni" kojima smetaju ne samo mediji, već i svi oni koji se usude da misle i govore slobodno.

Njima su trenutno na redu "Južne vesti", a drugi neka se sprema.

T. SKROZZA

Uspešno opštinsko preduzeće

Dok u Nišu traju protesti zbog odluke gradskih vlasti da aerodrom “Konstantin Veliki” prepusti na upravljanje državi, jedan slučaj iz Velike Britanije pokazuje da zračne luke mogu i te kako uspešno da rade pod okriljem opštinske uprave

Tokom tridesetih godina prošlog veka putovanje avionom bilo je ogroman luksuz. Ekonomske klase nije bilo jer su kartu mogli da priušte samo najbogatiji. Avio-karta na relaciji London – Brizbejn, tada najdužoj avio-liniji na svetu, koštala je, u današnjem novcu, neverovatnih 20.000 dolara. Ovo putovanje je trajalo 11 dana i imalo je oko 25 zaustavljanja, a karta je pokrivala sve troškove, čak i hotelski smeštaj tokom presedanja. U to vreme, stići u Australiju za svega 11 dana i to u luksuzu, bilo je ravno čudu.

Zahvaljujući veličini teritorije koju je držala i potrebi da ih poveže, Velika Britanija je i tada bila lider u razvoju civilne avijacije. Aerodromi su nicali uzduž i popreko Britanije, ali i širom njene imperije. Glavna avio-kompanija tog vremena bila je “Imperijal ervejz”, debelo subvencionisana od države. “Imperijal” je bio ono što danas nazivamo instrumentom “meke snage” – simbol tehnološke, političke i ekonomske moći Imperije. Nacionalne avio-kompanije bile su i tada, izgleda, skuplji deo nacionalnog ponosa.

Jedan od aerodroma izgrađenih u vreme ove globalne ekspanzije civilne avijacije bio je i aerodrom u severnoengleskom selu Ringvej, u neposrednoj blizini Mančestera. Aerodrom je izgrađen 1938. godine u samo predvečerje Drugog svetskog rata, tokom kojeg je služio kao vojna baza Kraljevskog ratnog vazduhoplovstva i centar za obuku padobranaca. Tu počinje naša priča o uspehu jednog neobičnog opštinskog preduzeća.

KAKO POSTATI NAJBOLJI?

Ringvej je krajem rata vraćen u ruke civilnih vlasti, a pošto se nalazi blizu Mančestera, Liverpula i drugih gradova Sever-

ne Engleske, postao je jedan od najvećih aerodroma u Velikoj Britaniji. Tehnološki razvoj civilne avijacije, naročito nakon Drugog svetskog rata, aerodrome su za pedesetak godina od uslužnih centara za super-bogate pretvorili u infrastrukturne objekte dostupne i potrebne svim slojevima društva i paralelno sa tim, važna karika bržeg ekonomskog razvoja okolnih zajednica.

Ono što mančesterski aerodrom danas čini naročito zanimljivim u našem domaćem kontekstu, pored činjenice da mu iz godine u godinu raste broj putnika (trenutno 27,8 miliona u 2017. godini – tj. 9,2 odsto više nego prethodne 2016. godine), jeste i njegova vlasnička struktura.

Naime, Aerodrom “Mančester”, odnosno kompanija Manchester Airports Group (MAG), je u dvo-trećinskom vlasništvu grada Mančestera i njegovih 10 “gradskih opština” – što ga praktično čini javnim, gradskim preduzećem. Preostalu trećinu vlasništva drži IFM, privatni australijski investicioni fond. Ulazak IFM-a u vlasničku strukturu je skorijeg datuma, a pre njegovog dolaska jedini vlasnici bile su jedinice lokalne samouprave.

Pored ovog u Mančesteru, MAG je vlasnik još dva aerodroma – london-skog Stansteda, koji takođe godinama ruši sopstvene rekorde i aerodroma “Ist Midlands” – drugog po kargo prometu u Ujedinjenom Kraljevstvu. Do 2017. godine držali su i aerodrom u Bormutu, koji je prodat za neobjavljenu sumu novca, ali sa pretpostavkom značajnog profita za MAG.

U portfoliju kompanije nalazi se još oko 640 miliona funti investicija u različite nekretnine okolo tih aerodroma, što MAG čini najvećom kompanijom ove vrste u Velikoj Britaniji. Godišnje opsluže

oko 58 miliona putnika, dok se na platnim spiskovima Grupe nalazi 40.000 ljudi. Interesan je i podatak da sve svoje energetske potrebe MAG zadovoljava iz obnovljivih izvora energije.

“Jedan od ključeva uspeha aerodroma u Mančesteru jeste profesionalni menadžment, što za 10 opština i grad Mančester garantuje dodatne milione funti profita, kojima se onda finansiraju raznorazni komunalni poslovi – od održavanja puteva do odnošenja smeća”, kaže ekskluzivno za “Vreme” Džejms Pirson, nekadašnji član Konsultativnog komiteta, tela koje u ime vlasnika nadzire rad Upravnog odbora i menadžmenta i stara se da on bude u interesu građana. Partijske politike u upravljanju nema i aerodrom, uprkos vlasničkoj strukturi, posluje po strogo tržišnim principima – subvencija, otpisa dugova i sličnih ekonomskih poštapalica takođe nema.

ULOGA U ZAJEDNICI

“Aerodromi su danas malo više od tržnog centra”, objašnjava kroz šalu Pirson, “jer glavna zarada dolazi od kafa, sendviča i djuti-fri prodaje – odnosno trgovine na aerodromu.” Kako bi aerodrom postao još privlačniji putnicima, odnosno, kako bi ih bilo još više, realizuje se investicija vredna milijardu funti, nakon koje će, tik uz aerodrom, nići Erport siti sa 500.000 kvadratnih metara kancelarija, hotela, trgovina... To je impresivna cifra čak i za privatne investitore, a kamoli za grupu “opština”.

Koliko su uspešni u ovom poslu razvoja dodatnih sadržaja za aerodrom govori i podatak da MAG grupa poseduje još jednu firmu u Sjedinjenim Američkim Državama, gde sarađuje sa tamošnjim aerodromima upravo na razvoju ove “dodat-

ne" infrastrukture – to jest trgovina, parkinga i sl. Ali, daleko od toga da su prihodi od "tržnog centra" najvažnija korist koju aerodrom omogućava vlasnicima. "Aerodrom je veoma značajan za čitavu našu zajednicu i čitav kraj. Otvara vrata domaćim privrednicima za bolju ekonomsku saradnju sa svetom, privlači ljude da investiraju u zajednicu, pa sistem koji orbitira oko aerodroma godišnje kreira 7,1 milijardu funti za nacionalnu ekonomiju i oko 130.000 radnih mesta za naše građane", kaže Pirson, nekada i sam odbornik Oltringama, jedne od "gradskih opština" u Mančesteru. Za Mančester je aerodrom tako postao jedna od najvažnijih investicija: "Aerodrom je ne samo važan izvor prihoda za zajednicu već i važan ekonomski zamajac ekonomskog rasta i razvoja grada i čitavog severa Engleske. Zahvaljujući njemu razvijamo infrastrukturu brže, otvaramo nova radna mesta i postajemo još privlačnije mesto za život i rad. Zbog toga smo vremenom stigli do tle da smo po atraktivnosti života u Engleskoj odmah iza Londona."

I zbilja, Mančester danas u malo čemu zaostaje za Londonom – od vrhunskog fudbala, preko kulturnih sadržaja i infrastrukture do "udaljenosti" od ostatka sveta. Nije sve zahvaljujući aerodromu, ali ne bi bilo moguće bez njega. U Njujork se iz Mančesteru može svakog dana, a pored silesije nisko-budžetnih kompanija koje lete ka najvećim svetskim letovalištima i zimovalištima za male novce, aerodrom koriste i super-sile civilnog avio-saobraćaja poput Etihada ili Lufthanze. Ovaj miks niskobudžetnih i regularnih avio-kompanija čini se dobitnom kombinacijom za ovaj aerodrom.

Da aerodrom otvara više mogućnosti, misli i Pirson: "Mi smo u Mančesteru 2002. godine bili domaćini sportske olimpijade zemalja Komonvelta, što bi teško bilo moguće da nismo imali dobar aerodrom. Zaradili smo oko dve milijarde funti samo od turista tokom ovih igara i imali više od 85 miliona posetilaca", tvrdi Pirson.

Sa dobrim i funkcionalnim aerodromom, Mančester i njegovi političari smatraju da imaju u rukama kartu više u kreiranju svoje razvojne politike. "Čitava regija, jednostavno, manje zavisi od odluka centralne vlasti u Londonu i uspešnije može da vodi razvojnu politiku oslanjajući se na lokalne resurse", objašnjava Pirson dodatni interes Mančesteru da učestvuje u razvoju svog aerodroma.

Ovo nije jedini aerodrom u Velikoj Britaniji koji je u vlasništvu jedne opštine – "Džon Lenon" u Liverpulu, na primer, takođe je "opštinsko" preduzeće – ali je daleko najuspešniji. Deo svog uspeha aerodrom duguje i geografskom položaju i činjenici da jedini pored Hitroa ima dve piste duže od 3000m, što je u avio svetu otprilike ekvivalent impresivnom pogledu za hotele. Ali pre svega, podvlači Pirson, zahvaljujući odgovornom upravljanju i oslanjanju na tržišnu logiku i zadovoljavanju realnih potreba tržišta.

Brak aerodroma i lokalne zajednice nije uvek bio idealan i izgradnja druge piste bila je uzrok masovnih protesta građana zabrinutih i za ekološke posledice koje bi proširenje imalo. Danas je aerodrom toliko popularan u zajednici, da je tema na kojoj je moguće da čak i konzervativci odnesu pobjedu u tradicionalnim uporištima laburističke partije.

AVIONI, VOZovi, AUTOMOBILI...

Onoga trenutka kada (i ako) bude izgrađena pruga velike brzine, tzv. "High Speed 2", jedan od projekata vlade bivšeg premijera Dejvida Kameronu, sa početnom stanicom na aerodromu "Mančester", do Londona, udaljenog oko 350 km, stizaće se za pedesetak minuta. Ovo će "Mančester" praktično učiniti još jednim "londonskim" aerodromom, imajući u vidu da sa pojedinih aerodroma u Londonu – poput Stansteda i Getvika, put do centra grada može da traje znatno duže. U Mančesteru se ovome naročito raduju jer to otvara nove mogućnosti za razvoj aerodroma, odnosno za još veći profit. "Jednostavno je. Što aerodrom bolje posluje, to opštine imaju više novca za svoje projekte", objašnjava Pirson.

U planu je i izgradnja modernog centra za posetioce koji će omogućiti razgledanje još jedne od ikona civilne avijacije, aviona "konkord" koji aerodrom ima u svom vlasništvu, a koje je stalo zbog toga što je na mestu na kojem je predviđena gradnja pronađeno stanište vodenjaka, zaštićene vrste vodozemaca. Budu li želeli da hangar za svoj "konkord" izgrade baš tu gde su namerili, aerodrom će morati da vodozemcima nađe novi dom i preseli ih o svom trošku. Mišljenje samih vodenjaka o eventualnoj prinudnoj selidbi nije bilo moguće dobiti do zaključenja ovog broja.

Na ambicioznoj listi projekata koji čekaju realizaciju nalazi se i proširenje kargo-terminala za koji već vlada veliko interesovanje avio-špeditera. U kompaniji procenjuju da će samo ova investicija za prvih deset godina otvoriti oko 10.000 novih radnih mesta. U planu su i novi hoteli, parkinzi i poslovni prostor kao i značajno povećanje broja putnika.

Kada će sve biti gotovo? "Verovatno nikada. Aerodromi zahtevaju stalna ulaganja i investicije i tu posao zapravo nikada ne može biti gotov. Kako se bude razvijalo tržište, moraće i aerodrom da se razvija paralelno sa njim da bi mogao da isprati njegove zahteve i bude konkurentan", tvrdi Pirson.

Do tada aerodrom sam sebi postavlja rekorde koje svake godine treba postići. I postavlja zanimljiv primer kako se sve može, samo kad se ruke, makar bile i opštinske, slože.

TIBOR JONA

Vizija iz rečnog mulja

Iako su nebrojeno puta pomerani rokovi za završetak prvih objekata na prostoru Savskog amfiteatra, taj prostor danas dobija neki izgled i izvesno je da će u nekom trenutku neki stanari biti useljeni u nebodere koji se tamo podižu. Jedino je problem što rokovi uvek nekako izmiču i jedino je izvesno da će se na tom prostoru još dugo zidati

Na takozvanoj Savskoj promeni, na šetalištu pored reke Save u delu Beograda koji se zove Savamala, na beogradskom "tromostovlju", prostoru levo od Brankovog, ispod Starog železničkog pa do mosta Gazela, nema mnogo ljudi ni u šetnji ni na biciklističkoj stazi.

Tu i tamo promakne neki roditelj koji u rikši provozu klince, nekoliko parova sedi na mini amfiteatrima podignutim uz reku i uživa u svežini koju donosi nadošla Sava, nabrekla od prolećnih kiša i istopljenih snegova. Donji nivoi šetališta su očekivano potopljeni, a na ovim gornjim tu i tamo promakne neko ko napravi krug na promenadi za koju beogradska vlast i srpska vlast vele da je jedna od najlepših na svetu.

Novi beogradski korzo još uvek nije stekao status koji ima Knez Mihailova ulica, iz koje se lagano prelazi u park Kalemegdan i potom u Beogradsku tvrđavu.

Nešto više sveta sedi u onome što se

pre par godina nazivalo promotivnim štandom, a svi smo znali da je kafana, krštena Savanova, gde omladina uživa u pogledu na mutnu reku uz kapučino i točno pivo. Tik pored zaista postoji promotivni štand društva Belgrade Waterfront – limena prikolica u kojoj sedi jedna osoba okružena promotivnim materijalima, zadužena da daje informacije o projektu.

SAGRADIĆEMO LEPŠI I STARIJI MOST

Mir aprilskih dana narušava buka koju prave teški tramvaji dok prelaze preko Starog železničkog mosta, građevine koja je u nedavnoj kampanji za izbore u Beogradu (kad to beše) bila jedna od tema, jer vlast namerava da ga demontira i da izgradi novi, tiši most, dok je opozicija u njemu videla deo antifašističke tradicije i otpora.

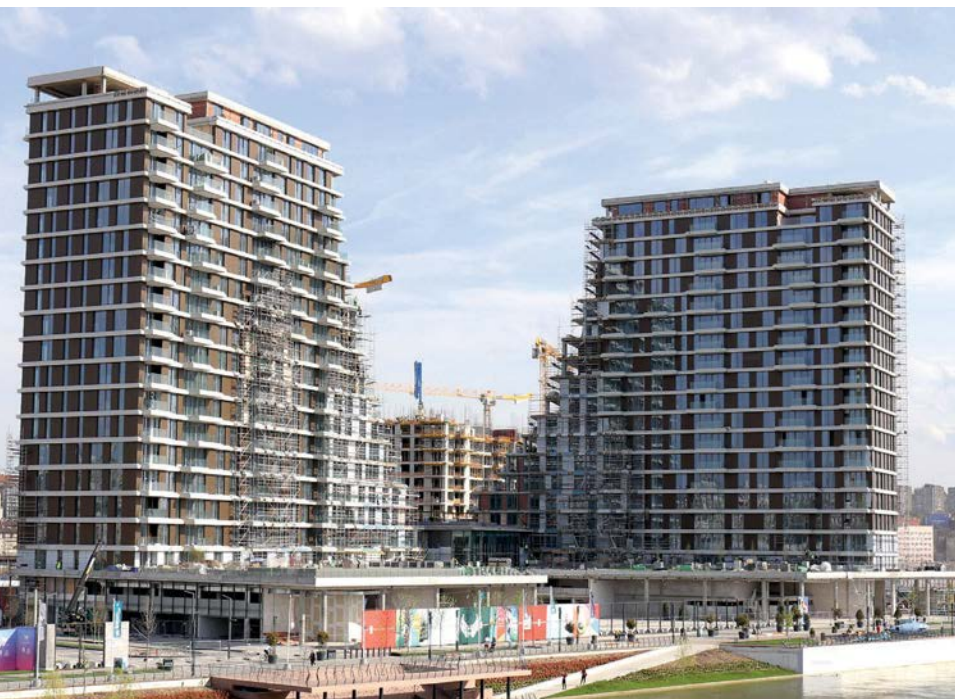
I zaista, kada iza tog mosta vidite dve višespratnice, prve dve zgrade iz megalomanskog projekta "Beograd na vodi", koji zajedno sprovode srpska vlada i arapski

partner, okupljeni u zajedničkom preduzeću Belgrade Waterfront, učini vam se da on svojom metalnom strukturom narušava zamišljeni sklad života budućih stanara najskupljih kvadrata koji se trenutno grade u Beogradu i šire.

Most tandrče jako kada se preko njega prebacuje teški tramvaj i kao da namerno kvari viziju graditelja koji su odlučili da na tom mestu podignu novi grad i usele neke nove i srećne ljude, neke nove Beograđane koji će tu, gde nikada niko nije živeo, začeti svoj i život neke buduće dece.

Pre nego što nova-stara vlast u Beogradu odluči da demontira čeličnu konstrukciju mosta i postavi nešto konstrukciju koja će biti "i lepša i starija", valjda će uspeti da ipak useli i neke stanare i toliko najavljivane i promovisane zgrade u ovom delu Beograda.

U to ime, na spoljnim zidovima prvih solitera vidimo radnike koji nešto petljaju, dovikuju se, montiraju delove fasade, posebno u delu prvog solitera, tamo gde

UOČI RAZLIKU: Siniša Mali i

Aleksis Cipras kraj makete i radovi u toku

Foto: Tanja Valić/ Tanjug i Vladimir Milovanović

se cevi, nameštaju se instalacije, e da bi zgrade imale sve što je potrebno da budu pravi stambeni objekti.

Baš tu negde, desetinu metara posle ovih gradilišta, naprasno se prekida promenada i zainteresovani šetač može da se vrati nazad prema Brankovom mostu i pristaništu. Ipak, staza za bicikliste postoji i ona malo zavija oko "parcele" na kojoj se mesecima već priprema teren za izgradnju kule glamurozno krštene The Saint Regis Belgrade – tog budućeg simbola Beograda, najviše zgrade severno od Skoplja, visoke 42 sprata sa više od dvesta superekskluzivnih apartmana za ljude posebnog kova i stila, "za ljude koji provode dan u užurbanom gradskom ritmu, ovi stanovi sa visokim stepenom funkcionalnosti, skrojeni po meri stanara, biće sigurno utočište", kako stoji u promotivnoj brošuri.

NAJVEĆI I NAJBŽRŽI TRŽNI CENTAR

Pre nego što se napravi kula, čiji je završetak planiran za kraj 2020. godine, očekuje se useljenje u BW Parkview zgradu u julu 2019. godine. Pored toga, neposredno uz most Gazela, niče još jedan objekat koji, izgleda, napreduje najbrže od svih do sada. To je budući najveći trgovinski centar u ovom delu sveta: BW Galerija koja bi trebalo da se prostire na 107 hiljada kvadratnih metara.

Sve ovo gore pobrojano trebalo bi da bude završeno 2020. godine, čime bi bila okončana prva faza izgradnje u projektu Beograd na vodi, koji je probudio brojne kontroverze, podelio Beograđane i stručnu javnost, ali, čini se, ništa nije uspeo da zaustavi izgradnju uprkos "prokletstvu mesta" i neprihvatanju od strane zajednice.

Uporedo sa ovim radovima, angažovane su i firme koje bi trebalo da očiste dodatni prostor koji je bliži centralnom delu grada, dakle, negde na početku Hercegovačke ulice, tamo gde su još uvek zgrade Iskre i Simpa, koje je grad po visokoj ceni otkupio ranije od vlasnika, da bi ih sada "demonтираo" i na tom mestu podigao deo kompleksa Beograda na vodi.

Nekadašnje stanica autobusnog prevoznika Lasta je porušena i verovatno će

je gorelo nekoliko dana pre izbora održanih 4. marta 2018. godine.

Tada je na društvenim mrežama bio objavljen snimak vatre koja je zahvatila deo zgrade u izgradnji, ali je brzo nakon toga gradonačelnik Siniša Mali saopštio da je reč o sitnom incidentu koji neće usporiti planiran završetak i useljenje objekta.

Međutim, mesec dana docnije, to mesto izgleda kao otvorena rana na kojoj grupa majstora pokušava da dovede u red ono što je bilo zahvaćeno požarom i iako je po poslednjim planovima predviđeno da se prvi stanari usele u maju 2018. godine, za kada bi po planu zgrade BW Residences trebalo da "prođu" tehnički prijem, danas, u prvoj trećini aprila, to baš i ne izgleda izvesno.

KAD SE KUPCI NE BUNE....:

Dok deo radnika sređuje oštećenu fasadu, drugi montiraju delove fasade na ostatku ogromne građevine, a nema ni naznaka da su unutrašnji radovi u toku. Pored toga, donji nivoi, oni koji su osnova stambenog objekta i dalje su samo betonska konstrukcija, a radnici kažu da ni garaže nisu završene. Ali, činjenica je, gradilište postoji, radi se, montira se, zida se, pa sad, ako se oni koji su navodno već kupili nekretnine ne bune što se rokovi pomeraju, zašto bi javnost o tome brinula.

Neposredno uz ove prve zgrade, iza njih, gledano sa reke, rastu još dve nove

višespratnice koje su krštene BW Vista, koje bi trebalo da budu još više od ovih do reke, ali sa manjim brojem "stambenih jedinica". Tu su montirani kranovi, mešalice, pumpe za beton i taj deo kompleksa bi trebalo da bude završen negde za godinu dana, kako stoji na portalu firme Belgrade Waterfront. Između ova dva seta zgrada niče i prva saobraćajnica, nekakav produžetak Hercegovačke ulice; sa malim zakašnjenjem ali ipak, graditelji su počeli da prave prilaze za solitere koji niču "kao iz vode", što bi rekli oni skloni humoru.

Čitav prostor je ograđen i obezbeđen i sa strane koja se najbolje vidi sa promenade, gde vredni radnici postavljaju trasu, mere uglove i pozicije, ređaju ivičnjake, da bi sutrašnji stanari ipak ulicom, a ne preko promenade, došli do svojih zgrada, smešten tik iza parkinga Beogradske autobuske stanice.

Nedavno je gradski arhitekta Milutin Folić izjavio da je okončan projekat budućeg bulevara koji će prolaziti kroz Savski amfiteatar i da se tako ovaj prostor urbanizuje na pravi način: dakle, prvo ulice, pa parcele, pa izgradnja. Neki koraci kao da su tu preskočeni u želji da se sa zidanjem što pre počne da bi se, valjda, dokazalo "nevernicima" kako je tu moguće zidati, da voda neće odneti temelje. Zato se krenulo na leđini bez plana i urbanističkog projekta, ali sada to dolazi na svoje, prokopavaju se autostrade, postavljaju

brzo biti "očišćen" i deo koji pripada Autobuskoj stanici Beograd, koja bi trebalo da dobije novu adresu na Novom Beogradu. Sve ovo se radi i dalje u nedovoljno transparentnom postupku, posle niza mera i odluka koje su ovaj građevinski projekat "urbane obnove" tog dela Beograda izdigli iznad svega dopuštajući jednom stranom investitoru da upravlja i gradi na prostoru koji je državni, da ne kažemo javni. Iz prospekata koji su sada dostupni jasno je da će ceo kompleks, kada bude okončana ova prva faza, ako se nešto ne ispreči na putu izgradnje i napredovanja, biti neka vrsta zatvorenog grada za one koje se odluče da tu borave jer je sve što se reklamira i najavljuje usmereno na strogu i kontrolisanu privatnost koja bi trebalo da bude zagarantovana budućim stanarima.

SVE JE MOGUĆE

Ono što se sada zida i gradi ima sadržaja koji se tiče samo onih koji odluče da se

OVO ĆEMO ODNETI: Stari most

Foto: Vladimir Milovanović

tu nasele, da kupe sebi stan ili apartman i nema nikakvih naznaka da će se zidati ili graditi bilo šta što bi moglo da ima javnu namenu. U tome je od samog početka bio i najveći nesporazum dela javnosti koji se pobunio, pa čak i organizovao masovne proteste – isticalo se da je to "mutan posao" i da nije izvodljiv.

Sada se vidi da je "sve moguće", samo je pitanje novca koji je izdvojen da se neke stvari realizuju. Da bi vlast, čitaj: Aleksandar Vučić, isterao svoju "viziju" iz savskog mulja, uloženo je mnogo energije, novca i vremena. Sa svakim novim spratom raslo je samopouzdanje onoga ko je projekat pokrenuo još onda kada se sa nekadašnjim gradonačelnikom Njujorka vozao u kampanji za izbore 2012. godine i govorio o tome kako bi na obalama Save trebalo podići "novi grad".

Šest godina kasnije, uz nebrojeno problema i uz politiku "presecanja Gordije-

vih čvorova" kada su pravo i zakoni u pitanju, u beogradskoj Savamali niče novi "siti", a čini se da većini građana nije jasno ni pravo odakle i kako i čemu će to da služi.

Beograd je očistio i ustupio skoro 1000 hektara građevinskog zemljišta "investitoru" iz Ujedinjenih Arapskih Emirata i to sada radi, zida, ispumpava, izliva šipove od gvožđa na kojima bi trebalo da se drži beogradska "Bara Venecija" budućnosti.

Protesti i negodovanja koji prate projekat od početka kao da su dodatno učvrstili Vučića u nameri da ne odustaje, da ni pred kim ne poklekne, a čini se i da otpor nije bio adekvatan. Štaviše, teško je u gradu koji je više poznat kao urbanističko ruglo, u kome je divlja gradnja zavladovala kao koncept poslednjih tridesetak godina zamerati nekom ko na divlje gradi megalomanski. Zbog toga, čini se, nije ni bilo suštinskog otpora jer, činjenica je: da su Beograđani znali šta bi da urade sa tim prostorom, već bi to uradili u poslednjih sto godina u kojima se ovaj grad intenzivno urbanizovao i razvijao.

Ovako, Vučić je na tragu da ostvari svoju viziju jer ako do kraja 2020. godine napravi i useli tih šest-sedam zgrada, izvesno je da će se i u godinama posle toga dosta zidati na tom prostoru, a ko će i kako to da radi, tek ćemo moći da vidimo.

Ipak, kao mala uteha svima koji su bili protiv ovakvog "koncepta" razvoja tog dela grada ostaje činjenica da će nova vlast biti izabrana početkom maja, a da prvi stanari po svemu neće biti useljeni, što se na neki način simbolički očekivalo. Čak je i Siniša Mali negde pomenuo to kao svoj ultimativni cilj kojim bi, navodno, rasterao sve koji su tvrdili da je to nemoguće i neizvodljivo.

Naravno, ostaće i nerešeni "slučaj Savamala" iz aprila 2016. godine kada je nasilno i protivzakonito tokom noći porušeno 12 objekata u Hercegovačkoj ulici, tj. kada su zasad nepoznati počinioci pod maskama "ubrzali stvar".

Možda nekad neko za sve ovo bude optužen, možda i bude osuđen, ali će to ostati samo jedan detalj i trenutak u procesu izgradnje ovog megalomanskog projekta i istorije grada koja pamti i veća zlodela. Nekih se i nerado priseća, a takođe su vezani za prostor oko reke Save.

SLOBODAN GEORGIJEV

TEOFIL PANČIĆ

PILULE PROTIV ZABORAVA

Nebojša Popov
Umberto Eco
Arsen Dedić
Jovan Ćirilov
Dobrica Ćosić
Mirko Đorđević
Srđa Popović
Aleksandar Tijanić
Slavomir Mrožek
Jozef Škvorecki
Biljana Kovačević Vučo
Momo Kapor
Milorad Pavić
Bogdan Tirnanić
Taras Kermanner
Minimaks
Miomir Grujić Fleka
Zoran Đinđić
Aleksandar Tišma
Džo Stramer
Danilo Bata Stojković
Ian Dury
Duško Radović
Toma Zdravković
Kiklop, Golubnjača,
Radio B92, "Danas" (ZG),
Sarajevo, Drahma

VREME

TEOFIL PANČIĆ

"Pilule protiv zaborava",

280 strana, format B5, latinica,

30 fotografija

Pisao sam ove nekrologe, u novinarskoj brzini, a opet s neizbežnom ambicijom da nekako potraju, da prežive i nadžive povod, kontra samoj naravi novina. A zašto? Možda iz taštine, ali nadam se ipak zato što se o onima koji napuštaju naš jedini zajednički svet, a u njemu su nešto (meni, nama) značili, mora da sudi i strože i blaže nego dnevnim i tekućim povodima, ali svakako temeljitije.

Iz predgovora autora

VREME

OBRATI PAŽNJU!

**DRAGAN TODOROVIĆ
"U tri lepe"**

216 strana, format A5, mek povez, ćirilica
Autobusi su i dalje pristizali, iz Šapca, još njih sa Uba, pristigli narod se raspoređivao, bilo i onih koji stigli sopstvenim prevozom, jedan auto se parkira naspram bine, ono energično žensko povika, Sklanjaj, to je samo za "Pink". Autobusi su još dolazili, u sklanjanje autobusa se uključi i Šef protokola Vlade, skloniše sve autobuse iz vidokruga. [...]

Preko mikrofona dadoše komandu, Svako po dva metra nazad, na levu i desnu stranu se raširite, oslobodite traku koja treba da se preseče, nemojte se nabijati... Samo što prošlo osam sati, sve beše postavljeno, začu se žamor, od usta do usta prođe uputstvo, Svi smo mi meštani, nekolicina otvori fascikle i upisa dnevnu zapovest, Svi smo mi meštani.

Драган
Тодоровић

У ТРИ ЛЕПЕ

VREME

Foto: Vladimir Milovanović

Nestaje li Srbija

Da bi se od proste reprodukcije društva došlo do povećane reprodukcije, potrebno je mnogo toga, čime ćemo se baviti u narednom periodu

O d ovog broja nedeljnik "Vreme" u saradnji sa Ministarstvom za kulturu i informisanje počinje realizaciju projekta pod nazivom "Nestaje li Srbija – populaciona i demografska politika". Tema je mnogo šira nego što se to predstavlja u medijima, kao da je za porast stope nataliteta važno samo puko rađanje ne uzimajući u obzir druge faktore, kao što je opšte siromaštvo, odlazak u inostranstvo mladih ljudi koji bi "podmladili" naš narod, iz raznih razloga (plate koje ne pokrivaju ni osnovne troškove, nemogućnost da ostvare svoj pun potencijal, partijsko zapošljavanje), nehumani odnos poslodavaca prema trudnicama i porodiljama.

Šta treba uraditi da bi se stopa nataliteta povećala – osim predlaganja nere-

alnih i neefikasnih mera poput izmišljanja slogana i obećavanja pomoći za svaku rođenu bebu, koja se čuje samo pre izbora – i kako pristupiti rešavanju ovog problema, razmatraćemo u narednim brojevima. Nedeljnik "Vreme" je u prethodnim brojevima aktivno pratio ovu temu, što o populacionoj politici, što o položaju žena u Srbiji, a to je, zapravo, jedna ista tema. Ono što je najintrigantnije, a o čemu je "Vreme" pisalo ("Mame u Srbiji: Odgovorna i kriva za sve", br. 1419), što je ujedno i loša vest, jeste da opšti pokazatelji zajedno ne ukazuju na unapređenje ravnopravnosti žena u srpskom društvu danas. Uznemirujuće je da su mlade majke manje emancipovane nego njihove majke. Retrogradni smer se najviše prepoznaje kroz druš-

tveni položaj žena najmlađe generacije, čiji je materijalni položaj najnesigurniji, visina primanja i udeo među zaposlenima najniži, a samim tim i zavisnost od partnera i neposrednog društvenog okruženja veća. Istovremeno, tradicionalna podela rodničkih uloga, opterećenost žena kućnim poslovima i brigom kod ove generacije se ne smanjuje, već uporno održava.

Po mnogim obeležjima, kao što su stepen konzervativizma, nacionalizma ili patrijarhalnosti, generacija najmlađih je sličnija generaciji najstarijih žena, a kao najemancipovanije se pojavljuju žene srednje generacije. Rezultati ukazuju na povratak tradicionalnih ženskih uloga i patrijarhalnih vrednosti u okviru porodice. Ženska prava u okviru porodi-

ce ne jačaju, uprkos uvođenju naprednih zakona i strategija. Samo uvođenje zakona neće ništa promeniti u privatnoj sferi sve dok životni balans i blagostanje žena ne budu napredovali.

Posle Nemačke, Srbija je po prosečnoj starosti stanovništva druga u Evropi. Srbija se nalazi u grupi od 11 država Evrope čija se populacija smanjuje iz godine u godinu. Stopa rađanja u Srbiji je 35 odsto niža od potreba proste reprodukcije stanovništva. Raniji trend je pokazivao prirodni rast populacije određenih etničkih grupa koje žive u Srbiji, međutim, danas to više nije slučaj. U izveštaju Svetskog ekonomskog foruma iz 2016. Srbija je na prvom mestu u svetu po odlasku stručnjaka na rad u druge zemlje. Empirijski znamo da Srbiju ne napušta samo visokoobrazovani kadar, već i ljudi koji se bave zanatskim profilima, kao što su električari, varioci, građevinski radnici, medicinske sestre, maseri i kadar iz drugih zanimanja.

Borba protiv "bele kuge" ostaje na deklarativnom nivou. Iznos dečijih dodataka je mali, na lokalnom i republičkom nivou smanjuje se broj vantelesnih oplodnji čiji broj pokriva RFZO. Nezvanične procene kažu da oko 80.000 samohranih roditelja kao takve ne prepoznaje niti jedan zakon. Ogromna većina ispitanica iz pomenutog istraživanja o mamama problem "bele kuge" prepoznaje kao prioritetan ili važan politički problem savremene Srbije. Od ukupnog broja ispitanica, njih 36,9 odsto smatra da je to prioritetni problem, a dodatnih 41,7 odsto da je to važan, mada ne i prioritetan problem. U odnosu na ovu ogromnu većinu od oko 80 odsto ispitanica, veoma je mali procenat onih koji smatraju da on uglavnom ili uopšte nije bitan (ukupno 6,4 odsto), odnosno svega 3,2 odsto smatra da problem bele kuge uopšte nije bitan. Odgovarajući na pitanje "Da li vam je važno da partija/političar za koje glasate imaju strategiju rešavanja problema bele kuge", tek nešto više od 15 odsto ispitanica odgovorilo je da im to nije važno. Na osnovu ovog se može zaključiti da značajan broj ispitanica vidi konkretne političare i partije kao

važne aktere posredovanja u konkretnim sprovedenju ovog njihovog političkog opredeljenja.

Kad je o radnom pravu reč, i dalje smo svedoci otpuštanja žena nakon što ostanu u drugom stanju. Podsetimo se slučaj s početka ove godine, kada je kompanija Er Srbija donela odluku da trudnicama ne produži ugovor. Jedna od porodilja pustila je u javnost poruku jednog šefa te kompanije da je "urađena nova sistematizacija u skladu sa tranzicijom i po tome nema trudnica", te je 28 porodilja ostavljeno na ulici. Avio-kompanija Er Srbija (Air Serbia) demantovala je pisanje pojedinih medija da je 28 trudnica i porodilja kolektivno otpušteno iz firme Er Srbije ASGS. "Prilikom preuzimanja dela zaposlenih 'Air Serbia Ground Services-a' (ASGS) od strane Aerodroma Nikola Tesla u novembru 2017. godine, od 28 zaposlenih koje su bile odsutne sa rada zbog trudnoće, porodijskog i zbog nege

ba i kad se prolepša vreme. No, pojedini mediji su objavili da je kompanija donela odluku da ih ne vrati u Aerodrom, već da im nakon isteka bolovanja ne produži ugovore, čime one ostaju bez posla.

Reproduktivno zdravlje porodilja i porođaj, koji se kod nas smatra isključivo medicinskim događajem, kao i stanje u porodilištima, biće takođe jedna od tema.

Sve navedeno govori u prilog tome da je za rešavanje problema depopulacije neophodan integrisan pristup institucijama sistema koji se neće odnositi samo na partikularne problem (na primer, položaj trudnica), već zahteva međusektorsku, interdisciplinarnu saradnju u rešavanju problema. Do sada su se ovom temom najčešće bavili tabloidi, u maniru svaljivanja krivice na pojedince (poput floskule – krive su žene jer ne žele da rađaju ili krivo je seosko stanovništvo jer hoće lagodan život u gradovima). Sistematičan

■ Nezvanične procene kažu da oko 80.000 samohranih roditelja kao takve ne prepoznaje niti jedan zakon

deteta, do današnjeg dana samo je jednoj prestao radni odnos, i to zbog isteka ugovora na određeno vreme, koji je produžen sa odložnim uslovom za prestanak radnog odnosa, zbog zaštite materinstva", navodilo se u saopštenju. Kako su tada objasnili, do početka primene letnjeg reda letenja isteci će ugovori ukupno šest službenica, koji su bili produženi na osnovu zaštite materinstva.

"Dogovorom Er Srbije i Aerodroma Nikola Tesla predviđeno da će one, kao i preostali zaposleni kojima je na osnovu sezonalnosti istekao ugovor, imati prednost u zapošljavanju, odnosno, za ponovno angažovanje ukoliko se ukaže potreba", navedeno je u saopštenju. Iz te avio-kompanije podsećaju da zimi avione i putnike opslužuje manji broj zaposlenih i zbog toga jedan deo ima ugovore na određeno vreme, što je, kako tvrde, praksa u avio-saobraćaju.

Toliko o zaštiti porodilja – ugovori će im biti produženi ukoliko se ukaže potre-

medijski pristup uzrocima i suštini problema sa kojima se suočavamo do sada gotovo da nije postojao, a upravo je to pristup koji će "Vreme" zauzeti u odnosu na ovu temu.

Cilj projekta je da, pre svega, kroz okrugle stolove okupi stručnjake, donosiocima odluka i druge relevantne faktore i podstakne ih na dijalog i saradnju, što bi na kraju moglo da dovede do ideja za sistematsko i temeljno rešavanje ovog problema. Drugo, medijski sadržaji ovog projekta, u štampanom i video-formatu, imaju za cilj uključivanje široke javnosti, nježno bolje razumevanje suštine problema, te otvaranje širokog društvenog dijaloga o temi koja je duboko zabrinjavajuća i bolna s obzirom na to da govorimo o mogućem nestanku čitavog jednog društva. Teme kojima ćemo se baviti u narednim brojevima su: odliv mozgova, položaj roditelja u Srbiji, pusta sela Srbije, reproduktivno zdravlje...

¶

BILJANA VASIĆ

ŠTA JE PROPISANO,

Podneta krivična prijava protiv gradske sekretarke Ivone Jevtić pokazuje da nezadovoljstvo kulturne javnosti zbog rezultata i načina na koji je sproveden Konkurs Sekretarijata za kulturu za sufinansiranje ima zakonsku osnovu

Srpski pen centar, Srpsko književno društvo, Udruženje likovnih umetnika primenjenih umetnosti i dizajnera Srbije (ULUPUDS), Forum za kulturu Evropskog pokreta Srbije, Senat Univerziteta umetnosti, Nezavisna kulturna scena Srbije (NKSS) i mnogi drugi individualni i kolektivni akteri u kulturi Beograda, te čak i pojedini članovi Saveta za kreativne industrije koji je nedavno osnovala premijerka Ana Brnabić udružili su se prvenstveno "zaslugom" Ivone Jevtić, gradske sekretarke za kulturu i njenih anonimnih saučesnika u sprovođenju Konkursa za sufinansiranje projekata u kulturi iz budžeta grada za ovu godinu. Naime, način na koji je taj konkurs sproveden toliko je uvredljivo negirao ne samo one kriterijume vrednovanja projekata u polju kulture koji su u stručnom radu već sasvim standardni, nego čak i one koji su zakonom propisani, da su navedena stručna udruženja i veliki broj individualnih autora u polju kulture, kao i širok spektar građana kojima kultura ipak nešto znači tražili poništenje konkursa i ostavku Ivone Jevtić (vidi prošli broj "Vremena").

Obrazlažući potpisivanje peticije, pored osećanja građanske dužnosti da to učine, potpisnici su mahom navodili i moralne kriterijume i etičku komponentu svog čina javnog suprotstavljanja ciničnoj demonstraciji sile arbitrarnog odlučivanja. ULUPUDS je rezultate konkursa nazvao *omalovažavajućim*, a NKSS je nagla-

sila da su mnoge njene članice, kao akteri koji "kreiraju širu kulturnu i umetničku scenu grada" ili ostavljene bez podrške ili su "ponižene simboličnim iznosima, namenjenim za značajne programe".

Ova priča se nastavila u sferi prava. Naime, u nju se 6. aprila uključila i Inicijativa Ne davimo Beograd, i to proglasom da je Višem javnom tužilaštvu u Beogradu podnela krivičnu prijavu protiv gradske sekretarke i drugih lica, zbog osnovane sumnje da je pri sprovođenju ovog gradskog konkursa izvršeno krivično delo zloupotrebe službenog položaja iz člana 359 Krivičnog zakonika.

Osnov za krivičnu prijavu baš protiv gradske sekretarke je jasan. Prema članu 26, stav 3 *Odluke o gradskoj upravi Grada Beograda*, sekretar sekretarijata je lice neposredno odgovorno za rad i zakonito i blagovremeno obavljanje poslova sekretarijata. Zatim, članom 12 stav 3 *Uredbe o kriterijumima, merilima i načinu izbora projekata u kulturi koji se finansiraju ili sufinansiraju iz budžeta Republike Srbije, autonomne pokrajine, odnosno jedinica lokalne samouprave* propisano je da se prijave koje nisu u skladu sa uslovima javnog konkursa ne razmatraju. Prema tome, postoje osnovi sumnje da je Ivona Jevtić svoj službeni položaj iskoristila tako što je dozvolila da se na konkursu razmatraju učesnici koji ne ispunjavaju uslove, suprotno članu 12 navedene *Uredbe*, odnosno propustila je da stavi van razmatranja stručne komisije

Karikatura: Vladimir Stankovski

A ŠTA JE URAĐENO

one projekte koji ne ispunjavaju uslove za učestvovanje na javnom konkursu, što predstavlja nevršenje službene dužnosti. Čak i da su za članove komisija isključivo birani vrhunski stručnjaci i kredibilne osobe, i da su i procesi njihovog izbora i njihov rad na žiriranju bili transparentni i javni, to ne bi uklonilo činjenicu nevršenja službene dužnosti sekretara sekretarijata. Pošto su za komisije ovog puta birane osobe čija su imena držana u tajnosti, čije kvalifikacije za datu funkciju u mnogim slučajevima nisu zadovoljavajuće i od njih nije zahtevana transparentnost rada niti eksplikacija kriterijumima izbora, rezultati do kojih se došlo su takvi da je za njihov prikaz u prošlom broju "Vremena" naziv Biseri bio sasvim prikladan. Međutim, ako se to sagleda sa pravne strane, dolazi se do sumnje da je time uzrokovana šteta budžetu Grada Beograda putem pribavljanja protivpravne imovinske koristi pravnim licima koja nisu registrovana za rad u oblasti za koju se na konkursu dodeljuju subvencije.

Da li će ta krivična prijava imati više efekta od peticije za smenu gradske sekretarke i od dosadašnjih tužbi na način sprovođenja i rezultate javnih konkursa, ostaje da vidimo. Naime, tužbe koje u sebi nisu sadržale pozivanje na krivičnu odgovornost uglavnom su do sada ostajale bez odgovora. Tu se kao primer može uzeti tužba koju su Upravnom sudu u Beogradu još pre dve godine zajednički uputili Stanica – Servis za savremeni ples, Beogradska sekcija Međunarodnog saveta za igru CID-UNE-

Nula za fakultete

Senat Univerziteta umetnosti u Beogradu uputio je dopis Gradskom sekretarijatu za kulturu u kome, između ostalog, izražava nezadovoljstvo jer nisu objavljena imena članova komisije, nisu navedeni odbijeni projekti i nisu navedene ukupne sume za koje se apliciralo, i "izražava neslaganje sa ishodom Konkursa i smatra da su ovakvim rezultatima Konkursa fakulteti Univerziteta umetnosti oštećeni u velikoj meri." Navode da je u godini kada dva njihova fakulteta – Fakultet primenjenih i Fakultet dramskih umetnosti obeležavaju 70 godina od osnivanja, Univerzitet umetnosti dobio 752.500 dinara od traženih 17.242.789 dinara. Od toga su Fakultet primenjenih i Fakultet muzičkih umetnosti dobili 0 dinara.

SKO, Centar za umetnost pokreta PERPETUUM, ERGstatus i Udruženje profesionalnih baletskih igrača, koreografa i baletskih pedagoga Srbije. Tužbom je traženo poništenje *Rešenja o dodeli sredstava za sufinansiranje projekata u oblasti Scenskog stvaralaštva i interpretacije – umetnička igra* koju je donelo Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije, i to usled uočavanja nepravilnosti veoma sličnog tipa onima kakve su utvrđene analizom načina sprovođenja gradskog konkursa koji je sada predmet osude javnosti.

Krajnji cilj sudskih procesa, kojima se pribegava usled nemogućnosti konstruktivne komunikacije radnika u kulturi (kao individua, kao članova udruženja, pa i uposlenika u javnim ustanovama) sa organima javne uprave, nije retributivna pravda. Niko tu ne traži glave na tanjiru. Cilj je uspostavljanje minimuma uslova da svako radi svoj posao, pa i ti radnici u kulturi, koji nisu samorodni geniji koji žive »

od nadahnuća i stvaraju *ex nihilo*, već obični ljudi, od krvi i mesa, ali često i takvih ideala da i to malo novca koji dobiju na konkursima ugrađuju u kulturu ove sredine, koja jeste i koja mora biti, opšte dobro.

Neki pomaci u tom smeru ostvareni su u Novom Sadu. Taj grad je dobio Strategiju kulturnog razvoja sačinjenu otvorenom i participativnom metodologijom tima koji su činili Ivana Volić, Goran Tomka i Predrag Cvetičanin, uz institucionalnu podršku Fakulteta za sport i turizam, Akademije umetnosti i Gradske uprave za kulturu (GUK). Njenom primenom uspostavljen je i Forum za kulturu, kao praksa javnih radnih sastanaka svih zainteresovanih aktera kulturne scene Novog Sada sa za tu svrhu ovlašćenim članom Gradske uprave za kulturu, i članom Gradskog veća za kulturu. Pored toga, desila se i značajna promena oficijelnog diskursa u kulturnoj politici grada, koja sada nominalno počiva na tri osnovna stuba: transparentnosti, participativnosti i demokratičnosti. Naravno, što se tiče prakse, stvari su ipak malo komplikovanije. Po izjavi Branke Ćurčić iz novosadske Grupe za konceptualnu politiku, "problem je što do ovog trenutka, od osam održanih Foruma, samo je jedan održan na inicijativu nezavisnih aktera u kulturi, dok je sve ostale organizovao GUK, što znači da bez angažmana ovaj instrument može da postane institucionalizovan do te mere da služi isključivo legitimaciji odluka koje vlast već donosi vođena sopstvenim interesima". Dakle, borba za pravu transparentnost i demokratizaciju procesa odlučivanja je i tu u toku. Po njenim rečima, "u ovom trenutku, novosadska nezavisna scena je u iščekivanju rezultata gradskog konkursa". Da li će se na njima, bez obzira na sve što je do sada postignuto kroz pregovore, pritiske i pokušaje saradnje na horizontalnom nivou, ipak desiti neka blaža verzija beogradskog scenarija, nije izvesno, ali svakako je ta sredina još spremnija da se aktivno suoči sa svakim potencijalnim ishodom.

STEVAN VUKOVIĆ

Briga i "bri

"Najveća pretnja srpskom jeziku nisu nekakve mračne strane sile poput latinice, anglicizama ili interneta, nego tvrdokorna domaća nepismenost i nekultura"

Foto: Milovan Milenković

ga" o jeziku

Nekako baš oko prve godišnjice od objavljivanja Deklaracije o zajedničkom jeziku, predstavljena je knjiga Ranka Bugarskog *Govorite li zajednički?* čiji je predmet aktuelna jezička situacija u novonastalim državama na teritoriji srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika. Knjiga razmatra mogućnosti smirivanja uzavrelih strasti koje su pratile razbijanje Jugoslavije i rastakanje srpskohrvatskog jezika, a identitetske politike u sve četiri nastale države poziva na prilagođavanje jezičkoj stvarnosti. Knjiga je napisana u želji da se jedna vredna inicijativa većeg broja posvećenih ljudi formulisana pomenutom Deklaracijom i projektom koji joj je prethodio *Jezici i nacionalizmi*, predstavi i u koricama knjige, i tako ostane trajno zabeležena. Knjigu je objavila Biblioteka XX vek u partnerstvu sa Udruženjem Krokodil i organizacijom ZFD Beograd.

“VREME”: Prošlo je dve godine od pokretanja projekta *Jezici i nacionalizmi*, i godinu dana od objavljivanja Deklaracije o zajedničkom jeziku. Kakvi su efekti?

RANKO BUGARSKI: Projekat i Deklaracija su u određenoj meri ustalasali javnost u regionu, iznoseći na svetlo dana nešto čega su – kako se pokazalo – duboko svesni mnogi ljudi koji govore danas odelitim srpskim, hrvatskim, bosanskim ili crnogorskim jezikom, a to je da su svi oni, nasuprot zvaničnoj jezičkoj politici, u suštini standardne varijante jednog jezika, onog koji se ranije zvao srpskohrvatski ili hrvatskosrpski, a koji Deklaracija neutralno naziva zajedničkim jezikom. Dokaz za ovo jeste empirijska činjenica da se govornici svih ovih varijanti i dalje međusobno sporazumevaju bez ikakvih teškoća, uprkos dugogodišnjem lingvističkom inženjeringu sa ciljem njihovog razdvajanja. Drugim rečima, ovaj dokument ukazuje na rašireno (iako često prećutno) osećanje da postoji suštinski raskol između jezičke stvarnosti i jezičke politike, i poziva na njegovo prevazilaženje ili bar ublažavanje. Njegovo dejstvo može biti samo »

dugoročno, kroz širenje opšte društvene svesti o ovom važnom pitanju.

Iako je "Vreme" o tome pisalo prošle godine u brojevima od 1369 do 1374, ponovimo: šta je zajednički jezik?

To je jezik kojim se prirodno i svakodnevno služe govornici i pisci različito nazvanih nacionalnih varijanti, čije normalne specifičnosti ne otežavaju komunikaciju. Takav jezik se u sociolingvističkoj teoriji naziva policentričnim standardnim jezikom, a poznati primeri su engleski sa britanskom, američkom i drugim varijantama, varijante nemačkog u Nemačkoj, Austriji i Švajcarskoj, francuskog u Francuskoj i Kvebeku, španskog u Evropi i Južnoj Americi, itd. U našem slučaju, Deklaracija taj jezik ne imenuje jer se nacionalno ili geografsko imenovanje pokazalo problematičnim, nego predviđa da svako može da ga naziva kako želi: važnija od imena jeste svest o zajedničkom sredstvu komunikacije i stvaralaštva.

Pitanje koje ste postavili u naslovu prologa knjige – da li zajednički jezik može da doprinese pomirenju – je retoričko, ali ipak: kako jezik utiče na odnose među narodima?

Na to pitanje odgovaram potvrdno. Govor mržnje odigrao je značajnu ulogu u rasturanju jugoslovenske države, pa ako je nekome uistinu stalo do pomirenja ono se može postići opet na jezičkom planu, ali bitno drukčijom upotrebom raspoloživih jezičkih sredstava. Naime, svaki jezik može biti ratoboran kao i mirotvoran, i u tom smislu uticati i na odnose među narodima. Govoreći metaforički, videli smo kako izgleda naoružani jezik rata, a sada treba istrajno koristiti mirovne potencijale istog jezičkog sistema.

Jezik stvaraju oni koji njime govore. Međutim, zna se da bosanski, crnogorski, hrvatski i srpski jezik nisu nastali, da tako kažem, iz naroda, već su nametnuti iz političkog vrha. Da li nam politika nameće jezik kojim govorimo?

Politika nam teško može nametnuti jezik kojim govorimo, jer on postoji pre i izvan svake politike, ali ona može odrediti njegov društveni status i službeni naziv. Upravo je naziv ono što u najvećoj meri razdvaja pomenute jezike, omogućujući manipulacije stvaranjem utiska da pošto su u opticaju četiri naziva mi imamo četi-

ri različita jezika, što je zabluda na koju i Deklaracija eksplicitno ukazuje.

Šta je zamereno Deklaraciji?

Mnogo toga; u knjizi koja je povod ovom razgovoru sačinio sam katalog negativnih reakcija i propratio ih svojim komentatom. Čuli smo da je to politički pamflet sa ciljem restauracije Jugoslavije pod komandom Srbije i sa srpskohrvatskim kao službenim jezikom, da ga je sastavila grupa neovlašćenih i nekompetentnih uzurpatora nečasnih namera i u službi stanih interesa, da je uperena protiv ovog ili onog naroda i njegovog jezika, i gomilu sličnih besmislica. U ovim napadima, od kojih su neki usledili i pre objavljivanja Deklaracije, dakle na neviđeno, često se nisu birale reči; njeni ugledni potpisnici su omalovažavani, da bi u Hrvatskoj čak bili proglašeni nacionalnim izdajnicima i postali meta javnog progona.

Zašto je od svih bivših republika SFRJ u kojima je razgovor moguć bez prevodioca, baš hrvatski državni vrh jedini negativno reagovao na Deklaraciju?

Zato što su u Hrvatskoj političke, kulturne i nacionalne elite, koje svoju moć i privilegije uveliko duuguju upravo od njih iniciranjem i uspešno okončanom procesu razdruživanja jugoslovenskih naroda i razbijanja njihove federacije, posebno osetljive na sve što ma i u naznakama može da asocira na povratak zajedničkoj prošlosti; na njih je već sama reč

zajednički u naslovu još neobjavljene Deklaracije delovala kao crvena krpa. Otprilike: samo što smo se konačno ustoličili u svojoj sopstvenoj državi ("tisućgodišnji san"), eto ti ovih prokletih jugounitarista koji bi da nas opet bace u okove nekakve Srboslavije... Politička rukovodstva ostale tri države, šta god mislila, nisu izletela sa ovako oštrim osudama i utoliko su postupila mudrije. A u samoj Hrvatskoj, i to treba istaći, veći broj prokaženih potpisnika i njihovih istomišljenika odlučno i odvažno je istupio u odbranu Deklaracije.

Po jednom od stavova, srpski je pravi jezik zato što je stariji, a crnogorski

nije zato što je nov. Da li postoji hijerarhija među jezicima?

Stav po kome je samo srpski jezik, dok su preostala tri samo njegove varijante, čini temelj srpskog jezičkog nacionalizma. Nasuprot tome, stanovište Deklaracije jeste da je tako nešto u principu nemoguće kod policentričnih jezika, čije su varijante po definiciji načelno ravnopravne u tom svom svojstvu premda se često veoma razlikuju u svemu ostalom – hronologiji nastanka, broju govornika, prestižu itd. Iako se po drugim obeležjima mogu uspostavljati određene hijerarhije, u ovom kontekstu to nije moguće, pa je irelevantan argument da je jedna varijanta jezik zato što je starija, a druga da je samo njegova varijanta zato što je mlađa. Koliko god se u nekim parametrima razlikovale malopre pomenute varijante svetskih jezika, zajedničko im je upravo to što su varijante engleskog, nemačkog, francuskog ili španskog, dok nijedna od njih nije sam taj jezik. To važi i za slučaj koji pominjete, šta god ko inače mislio o identitetu crnogorskog jezika.

Deklaraciju je nedavno potpisao i Noam Čomski, američki lingvista i

filozof, a među oko 10.000 potpisnika Deklaracije ima i lingvista iz Velike Britanije, SAD, Nemačke, Austrije, Holandije, Poljske, Grčke, Australije i drugih zemalja. Šta to govori o Deklaraciji?

Nasuprot kritikama iz političkih i po-

■ **"Videli smo kako izgleda naoružani jezik rata, a sada treba istrajno koristiti mirovne potencijale istog jezičkog sistema"**

jedinih njima bliskih akademskih krugova, Deklaraciju su svojim potpisima inicijalno podržali mnogobrojni pripadnici naučnih, kulturnih i umetničkih elita raznih nacionalnosti iz sve četiri države, da bi im se potom pridružile hiljade drugih potpisnika iz regiona i dijaspore, kao i drugih zemalja širom sveta. Kako napominjete, taj impresivni broj uključuje i neke istaknute lingviste sa raznih strana. Pri tome treba imati u vidu da je Deklaracija, kao apel upućen političkim vlastima i domaćoj javnosti, puštena u opticaj samo na jeziku koji naziva zajedničkim – pa je ipak dobila spontanu

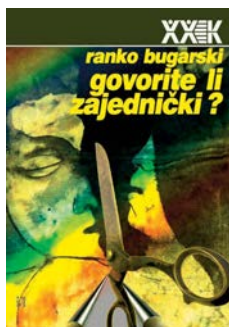
podršku pojedinih inostranih lingvista koji taj jezik razumeju. A i šire govoreći, lako je zamisliti kakav bi tek bio međunarodni odziv da je ona postavljena na internet i u prevodu na engleski. Sve ovo ubedljivo svedoči, pored društvene aktuelnosti, i o čisto lingvističkoj utemeljenosti ovog dokumenta.

U knjizi je objavljen i treći dodatak vašem spisku od 1060 slivenica iz knjige *Sarmagedon u Mesopotamiji*, koji donosi 355 novih, zabeleženih za poslednje dve godine. Šta govori ovo povećanje u odnosu na prethodni period?

Govori o rastućoj popularnosti leksičkih blendi, kao tvorenica nastalih kombinovanjem dveju reči ili njihovih delova, kakve do pre koju deceniju jedva da su postojale u našem jeziku, dok se danas u nekim registrima i stilovima umnožavaju velikom brzinom. Već je postalo sasvim normalno, pa i očekivano, da se neka aktuelna osoba ili nova pojava krsti slivenicom. Tako je hrvatska predsednica zbog afere sa srpskim čokoladicama za hrvatsku decu na društvenim mrežama smesta preimenovana u *Čokolindu*, dok je u Srbiji novopostavljena premijerka istog trenutka postala *gejmijerka*; a bes Beograđana usled haotičnog raskopavanja ulica, uključujući i trasu prema Zvezdinom stadionu, porodilo je toponim *Raskopabakana*. Reč je, dakle, o afirmaciji jednog medijski atraktivnog tvorbenog procesa kao izraza modernog ležernog i humornog odnosa prema stvarima i pojavama koje nas okružuju.

Među najnovijim žargonizmima u poslednjem poglavlju knjige su i oni koji svedoče o uticaju političkih događanja na jezik, na primer *Bakirijada*, *Dukljanijada*, *opozicijada*... Molim vas za komentar.

Sufiksadni žargonizmi ove vrste pripadaju istom stilskom obrascu i psihološkom miljeu kao i upravo navedene slivenice, samo što se isti ili sličan efekat postiže drugim morfološkim sredstvima; a pošto je kod nas politika ušla maltene u sve životne pore, i karakteristični primeri koje dajete pripadaju tom svetu. Daleko najčešći nastavak *-ijada*, bez koga se danas izgleda ne može živeti, ovaploćuje tu tendenciju iskazivanja neobaveznog, šaljivog pa i podrugljivog

stava prema onome što se imenuje ili komentariše.

Država se zalaže za očuvanje jezika, zasad uglavnom agitovanjem za očuvanje srpske cirilice. Koji bi bio vaš savet: kako čuvati jezik, od čega i od koga?

Briga o jeziku, u smislu preduzimanja sistematskih mera za njegov skladan razvoj, kako bi što uspešnije obavljao svoje mnogobrojne i raznolike funkcije u društvu, normalan je sastojak jezičke politike savremenih država. Međutim, takvo staranje u Srbiji – u meri u kojoj ga ima – odvija se u znaku, kako kažete, očuvanja jezika, što je značajna pojmovna razlika. Dok razvoj podrazumeva dinamiku i prilagođavanje, očuvanje upućuje na statičko održavanje nekog poželjnog stanja kako bi se izbegle preteće promene. U slučaju srpskog jezika, očuvanje u suštini znači konzerviranje bolje prošlosti, veličanje njegovog navodno ugroženog vukovsko-cirilicnog nasleđa, dok u drugi plan odlaze slabosti u njegovom današnjem funkcionisanju – da i ne govorimo o njegovom adekvatnim profilisanju kao instrumenta modernog života u budućnosti. U tom smislu bih rekao da jezik treba čuvati i od njegovih strogih čuvara, i omogućiti mu slobodan i kreativan razvoj, dakako u određenoj meri usmeravan kako bi se izbegao haos. Najveća pretnja srpskom jeziku nisu neakve mračne strane sile poput latinice, anglicizama ili interneta, nego tvrdokorna domaća nepismenost i nekultura.

A kako biste odredili dominantno poimanje kulture u Srbiji danas, u vezi s jezikom ali i uopšte?

Sudeći po aktuelnim programima, akcijama i prioritetima institucija zaduženih za kulturu, slika je prilično sumorna; evo samo nekih primera. Mnogo kritikovana Strategija razvoja kulture Republike Srbije od 2017. do 2027, koja između ostalog govori o herojskoj dimenziji srpske kulture, sadrži poseban odeljak o negovanju srpskog jezika i cirilice, koji se praktično svo-

di na propisivanje mera za zaštitu cirilice diskriminatorskim i protivustavnim potiskivanjem latinice iz javnog prostora, što je poenta i najavljenih izmena Zakona o službenoj upotrebi jezika i pisma. A slavna prošlost uzdiže se u svakoj prilici: dok gledamo seriju "Nemanjići", ispred budućeg Muzeja Nemanjića u zgradi železničke stanice najavljen je spomenik Stefanu Nemanji. Cinik bi mogao da kaže da se ipak vodi računa i o budućnosti, jer se Ministarstvo kulture uključilo u kampanju povećanja nataliteta raspisivanjem konkursa za najuspešnije slogane, koji nas pozivaju da nešto pričvrlimo ne bi li šta zakmečalo.

Neuništiva folklorna žica naših samozvanih kulturnjaka dolazi do izražaja i prilikom konkursa za podršku projektima u kulturi, gde anonimne komisije Sekretarijata za kulturu Beograda nagrađuju projekte fantomskih udruženja građana. Neki od njih zovu se "Ko čita ne skita" i "Trk u biblioteku" (ovi bar imaju neke veze s knjigama, za razliku, na primer, od oslikavanja uskršnjih jaja), a ima i tradicionalističko-patriotskih, tipa "Ovako se igralo i pevalo", "Pojte i utrojte", "Sveti Sava u aprilu", "Srbija se rodi" ili "Srpska elegija". S druge strane, bez dinara podrške ostaju Srpski PEN centar i Srpsko književno društvo. Uz to se populistički korača linijom manjeg otpora. Mnogo je lakše – a i jeftinije – lansirati verbalne kampanje za zaštitu cirilice nego planski i istrajno raditi na podizanju nedopustivo niskog nivoa pismenosti (na bilo kojem pismu) i jezičke kulture; pričati o slavnoj prošlosti nego trasirati izglednu budućnost; smišljati parole i pretiti "lenjivicama" ultrazvukom nego im obezbeđivati dostojne uslove za rađanje i podizanje dece; podržavati sumnjive proizvode popularne kulture nego voditi osmišljenu kulturnu politiku. Navedeni primeri svedoče o diletantizmu koji pod zaštitom partijske podobnosti upravlja kulturom Beograda i Srbije.

SONJA ČIRIĆ

Bez veštačkog disanja

Predstava Milana Neškovića je nesavršen, ali odvažan, čestit, u zadovoljavajućoj meri uspeo pokušaj JDP da u svečanoj prilici bude dostojan vlastitih boljih tradicija

Kulturne i prosvetne institucije s "jugoslovenskim" predznakom postojale su pre Jugoslavije, pa nema razloga da ne postoje i posle nje. Zapravo, sada je za to još mnogo više razloga: sada, kad više nema ni te države kao sna (kao do 1918.) ni kao stvarnosti (kao do 1991), bolje nego ranije vidimo koliko je sve bolje i više u ovim kulturama nastalo pod tom egidom ili barem ne suprotstavljajući joj se, a koliko je banalnog, niskog, prostog, tupog ili zlog nastalo u opreci s njom. A to već govori nešto; zapravo, mnogo; u osnovi, sve.

Jugoslovensko dramsko pozorište nadživelo je tu zemlju, evo, već celih 27 sezona; neće proći još tako mnogo godina dok ne dočekamo da JDP ima više sezona bez Jugoslavije nego sa njom. Naravno, ako u međuvremenu neki genije ipak... Bilo je, uostalom, već skudoumnih huljskih pokušajčića u tom smislu. Bilo bi pravo čudo da ih ne bude još.

Obeležavanje sedamdesetogodišnjice od prve premijere u Jugoslovenskom dramskom pozorištu jeste, strogo gledano, jedan građansko-jubilarni čin, ne bitno različit od onoga kojim bilo koja *kulturna ustanova* prigodno slavi sebe samu i ističe svoju dugovečnost, značaj, "tradicionalnost". To jest, moglo je da bude samo takvo i ništa više, bez da mu se mnogo zamermi zbog toga. Ipak, odluka da se na sedamdesetogodišnjicu postavi isti komad kojim je tada pozorište krenulo na svoj put ukazuje na neku višu i bolju ambiciju, samosvest, ne samo pozorišta i pozorišnu, nego i nacionalnu i kulturnu uopšte: tako se prema živoj, životnoj, i dalje *fertilnoj* prošlosti odnose oni koji je imaju (i razumeju). Drugačije je sa onima kojima je prošlost satrulela i umrla, pa moraju da je prizivaju i vampire kako znaju...

Prva premijera bio je, dakle, *Kralj Betajnov* Ivana Cankara. Možda je to bio pomalo ziheraški izbor za taj davni trenutak, iz nekoliko odviše jasnih simboličkih razloga, ali opet, ne i izbor nauštrb umetnosti: Cankar je živio tada, a živi i danas, bez "veštačkog disanja" bilo koje vrste. Štaviše,

DOMINANTNI NA SCENI: Mihailo Janketić i Nenad Jezdić, *Kralj Betajnov* Foto: Nenad Petrović

danas je možda i življi (isto kao, recimo, Kroleža s glembajevskim ciklusom; uostalom, isto kao glavnina Nušića i štošta još) nego u vreme SFRJ; verujem da ćete se dosetiti razloga, ako poslednjih četvrt veka niste proveli u komi.

Šta raditi s *Kraljem Betajnov* 2018? To je ostavljeno na izbor Milanu Neškoviću, reditelju predstave, pripadniku, ako hoćete, "postjugoslovenskog" naraštaja. On i dramaturginja Maja Todorović napravili su rizičan, ali suptilan izbor: ne pokušavati igrati *epohu*, ali još manje nastojati na nasilnom "osavremenjivanju" uz sve one već zamorne kerefeke koje ono obično prati. Dakle, ne igrati *Kralja* mrtvozorno i celomudreno, kao muzejsku i muzealnu vrednost, kao jubilarističko re-kreiranje davnog komada tamo nekog jako mrtvog Slovenca, ali i ne bosti oči i gristi uši vikanjem "Hej, ovo smo mi, ovo je sada!" i sličnim formama nepriličnog "aktivističkog" serendizma. Nema tu, srećom, ni skutanja i svetlucanja mobilnih telefona, nema "društvenih mreža", glumci ništa ne deklamuju pred mikrofonom sa sve stalcima itd. Kostim (Biljana Grgur) je diskretno savremen i pomalo svesvremen, što će reći da uz minimalne preinake može odgovarati bilo kojem vremenu od Cankarevog pa do ovog današnjeg. Ni intervencije u tekst ne idu u pravcu plakatističkog osa-

vremenjivanja, a s druge strane, reditelj se ne libi da upotrebi čak i slepstik koreografiju kada mu se to ukaže kao celishodno, isto kao što će posegnuti čak i za nekoliko opštepoznatih mesta iz *Zvezdanih ratova*, a da pri tome nipošto ne oduzme ovoj inscenaciji temeljnu ozbiljnost, niti je učini žanrovski konfuoznom. Uostalom, recite i sami: nema li u Jožefu Kantoru nečega od Darta Vejdera, mračnog tipa o čijim motivima i poreklu njihovom zapravo ne znamo skoro ništa, a jasno je da bi se u tom dubokom bunaru moglo svačega pronaći?

Jožef Kantor grabežljivac je, predator i ubica, ali nije nimalo jednoznačan lik, zapravo je posve neupotrebljiv za agitku u sovjetskom stilu o "zlim trbušastim plutokratama koje puše debele čerčilovske cigare dok gule kožu s naroda". On jeste i "proizvod društvenih odnosa", ali Cankar hoće s njim nešto više; otuda je on čovek koji svoju zatomljenu, pa izvitoperenu čestitost i lojalnost fokusira isključivo na vlastitu porodicu, ali na način koji tu istu porodicu plaši, odbija i razara. Zato tu "hepienda" biti ne može, ne za Kantora i njegove, ali ga ne može biti ni za gledaočevu potrebu za zadovoljenjem društvene pravde, ispravljanjem nepravde, kažnjavanjem zlikov(a)ca itd. Kome je do toga, neka svrati u najbliži sinepleks i pogleda bilo koji dečiji film na repertoaru – a drugačijih jed-

Bez samopoštovanja

Fedor Šili: Noćna straža;

režija Boris Liješević; Atelje 212, mart 2018.

Fedor Šili je pisac *Čarobnjaka*, igranog s velikim uspehom u Somboru, zanimljivog i u kontekstu srpske dramske književnosti zdravo ambicioznog i uspelog nastojanja da se kroz priču o sudbini Tomasa Mana progovori o sudbini umetnika u srazu s totalitarizmom, nasiljem i mržnjom, ali i o većitoj "tonio-kregerovskoj" borbi protiv izjedajuće (malo)građanstvine; Boris Liješević je još mlad, ali iskusan i afirmisan reditelj nekoliko dobrih i važnih predstava, kao što su *Čekaonica*, *Elijahova stolica*, *Greta*, *stranica 89*, i uostalom, *Čarobnjak*; Atelje 212 je... pa, bože moj, Atelje 212. Zar bi u tom trouglu uopšte moglo nešto da pođe po zlu?

Teško je reći, ali ja zla slutio nisam, s veseljem sam zauzeo svoje mesto u prvom redu lože, tamo gde nije zgodno imati noge. Oko mene se narijila beogradska premijerna publika, a i o njoj bi nešto valjalo reći što se prećutkuje: primećujete li postepenu, ali nezaustavljivu promenu strukture tzv. premijerne publike vrle prestonice? Nedavno na *Devedesetim*, sad opet u Ateljeu, sto mu gromova, kao da si među prpošnim mlađim tinejdžerima, to rokće od zacenjenosti čim neko mahne malim prstom, a kad se sa scene izgovori nešto iz žanra kurac-pičkagovno-sisa, delirijumu grohota i hihota nikad kraja!

Elem, *Noćna straža*; tako se zove Šilijev komad i Liješevićeva predstava u produkciji Ateljea 212. Šta je *Noćna straža*? Recimo, komedija, ili vodvilj, ako vam bolje zvuči. Radnja je smeštena u tridesete godine prošlog veka, što nije problem; problem je što deluje kao da je komad i pisan u to vreme, i to ne kao neki umetnički prodor, nego kao bulevarska konfekcija svoje epohe. Beogradski bogataš koji je na putu propasti, ali to još taji, okuplja društvo, svojtu za udaju i ženidbu, i potencijalne bogate bračne im partnere i sličnu kamarilu iz "hoh" krugova čepenačkog međuratnog Beograda (ima tu i lažnih mađarskih grofova iz, moš misliti, Ujvideka, pa čak i jedan ničim neizvazvani i ra-

va da ima. Nešković ovu liniju prati, razrađuje i privodi kraju sasvim sigurno, imajući neuporedivo dragocenog saveznika u Nenadu Jezdiću, čiji Kantor dominira scenom u svakoj sekundi prisustva na njoj. Jezdić Kantoru podaruje dubinu i, što bi rekli u reklamama za šampone, *volumen*, i to čini s vehemencijom izuzetnog tumača. Paradoksalno ili ne, ovakav Jezdić je i adut i potencijalna osetljiva tačka predstave: drugi ga ne prate – bar ne na premijeri – ni približno sličnom snagom, ubedljivošću i umećem, osim izvanrednih minijatura Mihaila Janketića u ulozi poraženog, poharanog, opijenog, u sve pojmove ubijenog starog Krneca. Tako scenska snaga ove dvojice najednom naglašava ane-

mičnost, bespotrebno-lažnu preigranost ili pak tromost većine ostalih; valjda će se to ispeglati kako se predstava bude razigravala. Najviše je tu posla za Nikolu Rakočevića, jer je Maks Krnec, taj "izazivač" posednika svekolike moći u Kantorovoj maloj kraljevini, iz motiva što načelnih i uzvišenih što sasvim ličnih, a slabunjav i neodlučan u oba slučaja, ona druga uporišna tačka i komada i predstave; a njegov je, Rakočevićev Krnec još pomalo bun(t)ovni prestareli gimnazijalac (možda da se aktivira u NDM BGD, jbt?) i ne mnogo preko toga, što je nedovoljno u svakoj konstelaciji, a još nedovoljnije sučelice Jezdiću.

Naposletku, Neškovićev i JDP-ov *Kralj Betajnov* je svakako nesavršen, još ne

do kraja razrađen i zagrejan, možda i pomalo kabast, ali odvažan, čestit i u zadovoljavajućoj meri uspeo pokušaj da se u ovakvoj, "svečarskoj" prilici bude dostojan vlastitih boljih tradicija. Ne može se to poslednjih godina baš prečesto reći za "redovan" repertoar JDP-a na velikoj sceni, pa hajde da se nadamo da je ova predstava znak neke ubuduće solidnije repertoarske politike, dostojne značaja i samosvesti *najvažnijeg* od važnih pozorišta glavnog grada Jugoslavije, koje mora biti dostojno sebe i u pogocima i u (neizbežnim) promašajima. A drugi kako hoće, neka sviraju u diple ako ih zamara da se bave e(ste)tikom.

TEOFIL PANČIĆ

ESTRADNO: *Noćna straža*

zumom neobjašnjivi Norvežanin!), ne bi li sebi i svojim našao spasa. Svi, dakako, izobilno lažu o sebi i drugima, prenemazu se i kriju svoje prave motive, i sve sluti na neizbežnu katastrofu, mada se naposljetku pretvara u kakav-takav hepiend, tek da se premijerna publika, onako prijatno nahohotana od kurca-pičke, ne nasekira na putu kući. Ima tu mnogo gegova kakvi oduševljavaju dečju publiku, ima jurcanja po kući i sakrivanja po šifonjerima, ima najprovaljenijih estradnih manirizama najpoznatijih među izvođačima glumačkih radova, ima kojekakvih zabuna koje su vam sigurno jako zabavne ako niste bili u pozorištu više od tri puta u životu i nikada niste gledali, recimo, nekog Fejdoa. Ima, dakle, svega pojedinačno u ukupnosti ovog Ničega, u svekolikoj ništavnosti igre bez pozorišta, kezečenja bez glume, bujica reči bez pokrića u smislu. Ima, doduše, i pojave Bojana Žirovića u zaumnoj ulozi umišljenog nadripesnika, i taj njegov nastup, to je jedinih dva ili tri minuta Pozorišta te večeri – to, i ništa drugo. Ima, sve u svemu, jedino pozorišta koje je izgubilo samopoštovanje, i još se drži kao da misli da je napravilo dobru trgovinu. Nema u *Noćnoj straži*, dakle, dostojnog pozorišta, i pogotovo nema Ateljea 212. Bilo je neprijatno prisustvovati ovom svesnom samosrozavanju, pa taman da se oko mene i tri puta više urlikalo od smeja. Gledao sam oko sebe zatravljen; nekoliko sedišta od mene sedela je mlada, nagrađivana dramska spisateljica; po govoru njenog lica i ruku rekao bih da joj je bilo vrlo neprijatno što prisustvuje Ovome. Samo što je lepo vaspitana, pa je na kraju par puta mlako i nečujno klapnula rukama, tek da ispoštuje. Nije teško biti fin, ali ponekad se nema prema čemu. Nemoguće je poštovati umetnike koji su odlučili da ne poštuju sebe.

Inspiracija: Bor

Foto: Emanuele Mascioni

Kako je Bor ujedinio tri zemlje, tri medija i najmanje dva grada, i kako je 1944. godine majka Mike Antića za teglu pekmeza dobila od pesnika Mikloša Radnotija njegov rukopis *Avala 5*, poznat kao *Borska beležnica*

O bjavljajući stripove u "Vremenu", nekako sam već navikao na situaciju da se uvek iznenadim prijemom mog kreativnog učinka među nekim nepoznatim svetom. Međutim, nedavno sam se uverio da sve to može da poveže različite prostore, vremena i medije. Recimo, tri zemlje (Italiju, Mađarsku, Srbiju), tri medija (fotografiju, književnost i strip) i najmanje dva grada, u kojima lično nisam nastanjen – Bor i Budimpeštu. Naime, nedavno je moja malenkost, koja crta stripove u neobičnoj zemlji Srbiji, bila pozvana da govori na otvaranju jedne fotografske izložbe, u okviru Budimpeštanskog festivala fotografije, a u prostorijama Italijanskog instituta u tom gradu. Izložba je bila posvećena fotografijama nastalim u Boru i okolini, autor je italijanski fotograf, dok je među prisutnima bila primetna značajna koncentracija izučavalača mađarske književnosti. Pridodao bih da je bilo reći i o rudarstvu i nacističkim logorima, ali ne bih da dalje zbunjujem dragog čitaoca. Elem, kako je do svega toga došlo?

Godine 2013. u "Vremenu" sam objavio strip *Razglednice iz Bora*, koji se takođe pojavio u italijanskom nedeljniku "Internazionale". Bila je to priča o gradu kojem sam voleo da se vraćam i odgonetam – jedinom mestu čija se glavna ulica (nazvana po Đorđu Vajfertu, koji je rudnike prodao francuskoj kompaniji) završava ambisom, tačnije džinovskom udubinom nastalom zbog površinskog kopa, koju jedan turistički prospekt nekako ponosito naziva "najvećom rupom u Evropi". Mesto je zanimljivo i kao prostor gde je, još u praistoriji, čovek počeo da eksperimentiše sa preradom rude, ali je tema mog stripa bio i tajni grad koji je gradila Miloševićeva administracija, na vrhu obližnje planine Crni vrh.

Među ljudima koji su taj strip pročitali slučajno je bio i Emanuele Mašoni (Mascioni), fotograf iz Rima, koga u to vreme nisam poznao. Mašoni je čelnik ugledne produkcije modne fotografije i reklamnih filmova, sa sedištem u Rimu, Parizu i Londonu, a sarađuje sa zvučnim imenima kao što su Vog, Prada, Versace, Vivijen Vestvud,

da nabrojimo tek nekoliko. "Kada je bila prilika da se zateknem u Srbiji", kaže Emanuele Mašoni, "setio sam se stripa o gradu Boru i nešto kao da je odjeknulo u meni, kao kad čujete zvono za buđenje u hotelu čijeg imena više ne možete da se setite. Moja prva poseta Boru bila je kombinacija znatiželje i koincidencije, zatim sam se tamo vraćao da bih načinio još fotografija, ali i da bih zagrebao ispod površine kako bih otkrio šta se sve tu krije, nešto što mi se nekim čudom činilo da je zapravo deo mog vlastitog iskustva. Često osećam da sam povezan sa objektima ili prostorima – ponekad je to nešto trenutno, a nekada se produžava u vremenu."

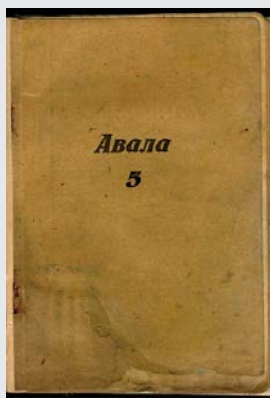
Serijska fotografija nastalih u Boru zainteresovala je i organizatore Budimpeštanskog fotografskog festivala. Zapravo, postoji neka vrsta dublje spone između dva grada, s obzirom da je u radnom logoru u Boru, koji je uspostavila administracija nacističke Nemačke, tokom 1944. godine boravio pesnik Mikloš Radnoti (Radnóti Miklós), gde je bio interniran zajedno sa

više od 6000 mađarskih Jevreja, od kojih je tek malo njih preživelo teške uslove koji su tamo vladali. Nakon što je postalo jasno da Crvena armija i partizanske jedinice napreduju ka tom delu Srbije, više grupa zarobljenika je bilo prisiljeno da marširaju u pravcu Mađarske. Radnotijevu grupu je došla sve do severoistoka Mađarske, gde ih je, u selu Abda (uz ne sasvim razjašnjene okolnosti) streljao mađarski vojnik. Godine 1946. iskopana je masovna grobnica u kojoj je bilo 22 tela. U jednom od džepova odeli pronađeni su Radnotijevi dokumenti, kao i notes sa ćirilicom oznakom *Avala 5* (kako će se kasnije doznati, Radnoti je svesku kupio od nekog seljanića iz okoline rudokopa). Notes je sadržavao pesme koje je pesnik napisao u vreme svog sužanjstva, i kasnije će biti poznate pod nazivom *Borska beležnica*. Deze Ferenc (Ferenc Győző), pesnik i književni kritičar, autor monografije o Radnotiju, koji je takođe napisao tekst za katalog Mašonijevih fotografija iz Bora, ispričao mi je da "Radnoti zapravo nije bio opštepoznato ime za života. On je bio mladi pesnik, a mladi pesnici (uz retke izuzetke) teško stižu afirmaciju. Njegov rad su uglavnom pratili kolege pesnici i čitaoci koji su imali istančan sluh za poeziju. Tek nakon što su pesme iz poslednje faze života bile objavljene, zajedno sa materijali-

ma iz posthumno pronađenih zapisa, postao je prepoznatljivo ime. Negde već na prelazu iz pedesetih u šezdesete njegov rad postao je deo školskog gradiva, a kolekcije njegovih pesama su u Mađarskoj do sada objavljene u nekih tridesetak izdanja".

Zahvaljujući činjenici da se danas Radnoti smatra za jednog od najznačajnijih mađarskih pesnika dvadesetog veka, i ime grada Bora ušlo je u uho ljubitelja književnosti u Mađarskoj, iako će zapravo tek ova izložba fotografija doprineti da se stekne jasnija slika o tom gradu danas. O okupacionim radnim logorima, gde su pod nemogućim okolnostima radile i umirale desetine hiljada zarobljenika različitih nacionalnosti (naporan rad obavljan je od 6 ujutro do 6 predveče, dok su politički osuđenici i saradnici pokreta otpora iskopavali rudu u dubinskim kopovima, praktično do smrti), skoro da se više i ne govori, čak ni u našoj sredini. Silina istorijskih prilika koje su se na ovim područjima smenjivale u ubitačnom tempu, kao da su doprinele kolektivnoj amneziji. U svakom slučaju, Borski rudnici, koji su od početka dvadesetog veka bili vlasništvo francuskih kompanija, za glavne mušterije imali su upravo nemačku državu, koja je u to vreme potrebovala značajne količine bakra. Nakon što su nacisti zauzeli Pariz 1940, rudnik je praktično već bio preuzet od strane Nemačke, koja je u Boru, u nekim periodima, proizvodila čak četvrtinu svojih ukupnih potreba bakra, neophodnih za ratnu industriju. Kako je rat odmičao, tako je i potreba za ljudstvom koje bi opsluživalo tu mašineriju nadopunjavana ropskim radom logoraša. Bez vapaja ljudi kao što je Radnoti, da li bismo shvatili dubinu tog stradanja?

Radnoti je široko prevođen u svetu, a kod nas je njegova *Borska beležnica* objavljena 1979, kao prvo izdanje Narodne biblioteke Bor, uz predgovor Aleksandra Tišme i u prevodu Danila Kiša, značajnih ličnosti naše književne scene. Silvija Muči (Mucsy Szilvia), koja uređuje Budimpeštanski festival fotografije (i čiji će fotografski rad 27. aprila biti predstavljen be-

BORSKA BELEŽNICA:
Radnotijeva poezija

ogradskoj publici na izložbi u TransformArt galeriji), kaže da je "besmislena smrt pesnika koji je stradao nedaleko od kuće, nakon što je, pun nade, najzad krenuo ka slobodi. Njegovo delo danas simbolički obeležava tužnu sudbinu onih koji su, nakon boravka u radnim logorima, pali kao žrtve zverstava u poslednjim fazama rata". Silvijin deda je, kao jedan od mađarskih Jevreja koji su tamo bili internirani, okončao život upravo u borskim lagerima. Inače, priča o Radnotiju možda poprima i mitsku dimenziju, s obzirom da je naš pesnik Miroslav Antić, koji je 1944. kao dvanaestogodišnjak živio u Pančevu, ispričao da je video kolonu logoraša otpuštenih iz Bora kako prolazi tim gradom (što je dokumentovana činjenica). Mikina majka je na mađarskom pričala sa jednim od izmrcvarenih logoraša, koji je rekao da je pesnik. Ona mu je iznela teglu pekmeza (koju je čuvala kao dragocenost), a on je njoj darovao svesku sa natpisom *Avala 5*. Ako je ovo tačno, Radnoti je od seljaka iz Bora kupio dve sveske, od kojih jednu nije stigao da popuni svojim beleškama, ali se takođe njegov put ukrstio sa životnom stazom pesnika u nastajanju.

Ali, vratimo se Mašonijevim fotografijama. One beleže okolinu Bora koja nalikuje na prizore sa druge planete, industrijalizovano ostrvo usred blagog pejzaža Istočne Srbije, sudar čoveka i prirode. Te fotografije predstavljaju tek jedno od brojnih promišljanja na temu ove specifične sredine i njene višeslojne priče, u različitim umetničkim disciplinama. Nestvarni mizanscen rudokopa ovekovčen je već 1965. u filmu Dušana Makavejeva *Čovek nije tica*, jednim od izvanrednih ostvarenja koje je izrodio crni talas. Zaglavljene u tranziciji koja nikako da se pretvori u... nešto drugo, Bor, uprkos brojnim (i dubokim) istorijskim slojevima koji se tu mogu iščitati, danas lebdi između osećaja razočarenja i nade da je zahuktala industrija skriveni adut koji će jednom ipak izroditi dugo sanjani ekonomski prosperitet.

SASA RAKEZIĆ alias ALEKSANDAR ZOGRAF

Noćni Orao u pampi

Patagonija Paskvalea Frizende je vizuelno najimpresivnija interpretacija u sedam decenija dugoj istoriji najpopularnijeg italijanskog strip junaka – Teksa Vilera

Nekoliko je razloga za nedavno objavljivanje specijalnog izdanja *Teksa Vilera* koje već nekoliko godina među brojnim ljubiteljima i poznavateljima glasi za najbolje nacrtanu priču o ovom junaku. Beogradski "Veseli četvrtak" je ovim izdanjem obeležio čak tri jubileja: svoj deseti rođendan, pedeset godina od prve pojave *Teksa Vilera* na prostoru bivše Jugoslavije (prvi broj "Zlatne serije" 15. januara 1968), i 70 godina od kada je kauboj u žutoj košulji prvi put zajahao u italijanskom stripu.

Đanluidi Boneli i Aurelio Galepini su 1948. godine osmislili atipičnog junaka vesterna, koji će s vremenom izrasti u prepoznatljiv brend italijanskog stripa. Teks Viler je rendžer, predstavnik zakona, ali i indijanski poglavica Navahosa, Noćni Orao. U pratnji sina Kita Vilera, Indijanca Tigera Džeka i starijeg rendžera Kita Karsona, koji ima malo sličnosti sa istoimenim istorijskim likom na osnovu koga je zasnovan, Teks Viler je decenijama najtiražniji strip junak u Italiji. Najnovije epizode se nalaze u svakoj tamošnjoj novinarnici, a luksuzna kolekcionarska reizdanja u većini knjižara su tik uz remek-dela Huga Prata ili Serđa Topija.

Prirodno, tokom ovih sedam decenija, u radu na *Teksu Vileru* opробali su se brojni scenaristi i crtači, a među njima neka od većih imena italijanskog i svetskog stripa poput Alfonsa Fonta ili Hozea Ortiza. Serđo Boneli, sin Đanluidija Bonelija i vodeća figura u istoimenoj izdavačkoj kući, 1988. godine pokreće posebnu ediciju namenjenu vrhunskim svetskim crtačima koji inače ne rade na serijalu o Noćnom Orlu. "Teks specijale", odnosno zbog formata popularno nazvan "Gigant", s vremenom postaje svojevrsni *showcase* vrhunskih crtača i njihovih interpretacija Teksa. Tako su priliku da crtaju Teksa dobili Enrike Breća, Džo Kjubert, Goran Parlov, Kolin Vilson, pa i čuveni tvorac *Alana Forda* –

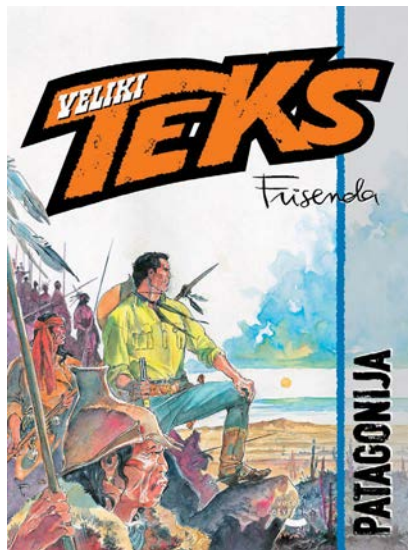
Magnus ("Vreme" 1347). Međutim, 2009. godine priliku dobija milanski umetnik Paskvale Frizenda, čija *Patagonija* ostavlja većinu drugih autora daleko iza sebe.

Crtež pak nije jedini segment *Patagonije* koji ga izdvaja od ostatka serijala. Teks se bazira na duboko ukorenjenim tradicijama i okvirima, a zaštitni znak ovog junaka jeste upotreba klišeja kao aduta. Teks i njegovi pratioci će uvek razmenjivati slične dosetke, često na račun Karsonovih godina, uvek će se boriti na strani pravde, bez obzira na boju kože i poreklo, a korumpirani advokati, politi-

veku nastanjenu indioskim plemenima egzotičnih imena – Teuelčesi, Rankelesi, Puelčesi... Ova ravnica, poznata u Argentini kao *Desierto del Sur*, u drugoj polovini 19. veka postaje poprište jednog od najtemeljnijih genocida domorodačkog stanovništva. Argentinski advokat Adolfo Alsina, ministar ratni, osmislio je niz utvrđenja po uzoru na Hadrijanov zid u Britaniji. Stotine povezanih tvrđava i stražara presecale su ravnicu i razdvajale civilizaciju od Indiosa. Ali 1876. napadi kasika (poglavica) Kalfukure, Namunkure i drugih, na belačka naselja blizu tvrđava, okončali su mirovne, ili makar pomiriteljske napore. Nakon Alsini-ne smrti 1877, a potom i stupanja na dužnost ratobornog Hulija Arhentina Roke kao ministra vojske, počinje sistematski genocid nad Indiosima. U nekoliko godina populacija Indiosa je desetkovana, Argentina je dobila pristup Kordiljerima i direktan kontakt sa teritorijalnim rivalom, Čileom. Od Alsinih utvrđenja do Rokinog "konačnog rešenja" nad Indiosima, period "Osvajanja Desijerta" stvorio je od Patagonije pravu pustaru bez domorodaca bilo gde na horizontu.

Ova istorijska epizoda je u Argentini i dalje nepoželjna tema, i retko je tema knjiga ili filmova. Čak i liberalni argentinski stripovi pre vojne hunte 70-ih nisu se bavili ovom temom. Dostupnost dokumentarne građe predstavljao je veliki problem za tvorce *Patagonije*, Paskvalea Frizendu i scenaristu Maura Bozelija. Iako je Frizenda zvezda programa kada je reč o ovom stripu, ne treba zamariti Bozelijev učinak. Njegova je zasluga zašto Noćni Orao i Kit Viler idu na jug, izvan tradicionalnih geografskih okvira svojstvenih ovom junaku. A konačno se dobija i verodostojna hronološka odrednica, jer Alsiniina smrt i stupanje Hulija Roke na dužnost 1877. događaju se na polovini *Patagonije*.

Teks sa sinom odlazi u Patagoniju na poziv starog prijatelja, oficira u argentin-

čari ili predstavnici vlasti će po pravilu od Vilera dobiti udarac pesnicom u bradu. Pritom, bez obzira na veliki broj izdanja (skoro 700 u redovnoj ediciji, bez specijalnih brojeva, almanaha, kolornih specijala i drugih), većina priča se odigrava u ograničenom prostornom i nedefinisanim vremenskom ambijentu Divljeg zapada. Period je nakon Građanskog rata, bez daljih istorijskih odrednica, a avanture se odvijaju na Divljem zapadu i pokoja avantura u Meksiku i delovima Kanade.

Patagonija izvlači Teksa i Kita Vilera iz te najpoznatije zone komfora i odvlači ih u Južnu Ameriku, tačnije argentinsku Patagoniju, nepreglednu ravnicu u 19.

skoj vojsci, koji ga moli da pomogne u primarno mirovnoj misiji između Argentine i Indiosa. Direktna povod je jedan od napada kasika Kalfukure na seoce Tres Orošos. Istorijski okvir je već postavljen, jer poznato je i istorijsko ime kasika, kao i pojedinosti napada na ovo seoce. Tekst pristaje da se pridruži vojsci, ali kao što je uvek slučaj u ovom serijalu, junak nikada ne staje na stranu represije. Kada se uloge obrnu, Tekst postaje glavni instrument očajničkog otpora Indiosa pred nadirućom argentinskom vojskom pod komandom svog dojučerašnjeg prijatelja, stavljajući čak i svoj život na kocku da bi omogućio beg svoje nove sabraće.

Scenaristička rešenja Maura Bozelija su briljantna i pokazuju sve potencijale Teksa Vilera čak i u drugim geografskim i istorijskim okvirima od ustaljenih. Ipak, Bozeli je ovde u senci grafičkog majstora – Paskvalea Frizende.

Od prve table Frizenda maestralno dočarava prašnjavu i maglovitu atmosferu pampe, ruralnost improvizovanih utvrđenja Alsinine linije, kao i avetinsku tajanstvenost neobičnih Indiosa iz Desijerta del Sur. Sa svakim daljim prizorom Frizenda gradi egzotičnu atmosferu krajnjeg juga, sa impresivnim noćnim i maglovitim pejzažima. Neke od tabli deluju nestvarno i dokumentarno autentič-

ne. Tome je doprinelo i proučavanje te epohe, naoružanja, građevina i fizionomija gaučosa i Indiosa. Narativna i grafička kulminacija *Patagonije* odigrava se u seriji nemih tabli na kraju stripa, sa višednevnim konačnim obračunom između argentinske vojske i pobunjenika sa Teksom na čelu. Retki su umetnici sposobni da na ovaj način dočaraju isprepletane akcione i emotivne sekvence. U obimnom i iscrpnom pogovoru domaćeg izdanja, Zoran Đukanović o Frizendinom crtačkom umeću, između ostalog, kaže: "Izbleđenost, prašnjavost, porozna struktura prizora u *Patagoniji* više vodi ka sepiji ili, još specifičnije, ka grizaj (*grisaille*) slikarstvu, takozvanom 'slikanju u sivom'."

Ova specifična crtačka paleta razlog je jedine loše strane *Patagonije*. Naime, italijanski izdavač je svojevremeno snimio sve originalne table u lošem formatu, bez zadržavanja sirovih skenova. U međuvremenu, Frizenda je rasprodao sve originalne table stripa. Ti originali se lako pronalaze na internetu, i primetno je koliko su detaljniji od bilo kog izdanja *Patagonije*. Čak ni izvorno italijansko izdanje ne prenosi svu izvornu impresivnost Frizendinog crteža.

Izdanje "Veselog četvrtka" svakako spada u red najboljih izdanja, za koje je i sam autor na Fejsbuku izrazio reči hvala. Ipak, nepažnjom odgovornih u "Bone-liju", nikada neće postojati izdanje ovog stripa verno originalnim Frizendinim crtežima. Specijalno za našu publiku, izdanje je dostupno u dve verzije – sa originalnom naslovnicom i sa specijalnom crno-belom Frizendinom ilustracijom u laviranom tušu.

Patagonija je impresivan primer kako sedam decenija star strip junak i dalje poseduje izvanredne potencijale, s tim što Tekst Viler ni nema nameru da siđe sa trona najvoljenijeg i najtiražnijeg strip junaka u Italiji. A Frizenda je svima zadao zavidan domaći zadatak.

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Crveni fenjeri na crveno slovo

Nije problem što se deca jebuckaju, problem je što to rade – kako tabloidi kažu – na sveti dan

JEDAN OD KLJUČNIH ASPEKATA TABLOIDNOG NOVINARSTVA uz senzacionalizam je malograđanski moral. To je ono coktanje i zgražavanje gledalaca i redakcije, implicitni glas neme većine koji će viriti kroz svaku ključaonicu, ali će istovremeno osuditi svako javno pokazivanje slobode – telesne ili seksualne.

Kod nas se taj licemerni pristup najbolje vidi u programima komercijalnih televizija, gde će gledaoci želeti po ceo dan da gledaju sise, dupeta i jebačinu u rijaliti programima, ali će zato danima od učesnika i takmičara tražiti da objasne kako to pred kamerama nemaju ni stida ni srama. Seksualnost je zato odličan lakmus papir stanja demokratije u nekom društvu, a dela psihoanalitičara Vilhelma Rajha to odlično potvrđuju.

Prateći tabloide i srodne veb-portale, pokušao sam da pronađem direktne primere tog voajerskog licemerja, tog masturbatorskog zadovoljenja najmračnijih poriva u publici, koje ćete kasnije žustro osuditi pozivajući se na veru, tradiciju ili nekakav javni moral.

Počinjemo, naravno, od korena naše državnosti – od serije "Nemanjići". Ti dušebrižnici su danima mlatili praznu slamu o nekoliko rečenica koje izgovaraju dramski likovi. Recimo, našim patriotama i čuvarima tradicije nikako nije prijalo što Raška (prikazana kao ljubav Stefana Nemanje) kaže – kako je piškila! Zamislite, ljubav našega župana ima fiziološke potrebe, pa čak ima potrebu da publici kaže kako je piškila! O, šta li je sledeće, pitamo se, hoće li možda i kakiti, hoćemo li je možda u seriji videti kako čuč, onako u šumi, bez toaletnog papira i česme i sapuna. Nema problema što smo videli kako je siluju, to je istorijska, al' da piški – to nije lepo reći, pogotovo na javnom servisu.

Već u sledećoj epizodi još gore, srećom nije psovao naš župan, već bugarski car Kalojov, koji onako balkanski reče: Moj odgovor njemu je – odjebi!

Taman smo svarili kako je princ Rastko po savetu učitelja zamalo "pričvrljio nešto".

Ma taman smo se smirili, kad na Uskrs, u "Zadruzi" na televiziji Pink, tokom žurke Miki pričvrljio jednu od učesnica – Nađežu. Do'vatili se u kokošinjcima i zaboravili da i tu snimaju kamere. Nije dakle problem što se deca jebuckaju, problem je što to rade – kako tabloidi kažu – na sveti dan! Dakle, u najbizarnijem TV programu, gde retko ko nosi gaće u klasičnom smislu, gde se suština drame svodi ili na tuču ili na seks, imate polemiku o tajmingu seksa i kalendaru SPC. Bizarno do kraja. Bilo bi to kao da zabranite starletama u "Parovima" na Happy televiziji da nose tange na crveno slovo.

Međutim, ponekad je ta osuda javnosti tolika da dovodi do ozbiljnijih konsekvenci. Recimo, u Ulici Jurija Gagarina na Novom Beogradu bukvalno je iz svemira pao obelisk na čijem vrhu je virila mala glava u skafanderu. Nije to bio ni spomenik futoškom kupusu, ni neznanom igraču američkog fudbala, ni dunji na ormanu, već su Karići uz još par fondacija sami smislili i po-

stavili taj krajputaš najpoznatijeg svemirskog putnika. Još kao klinac, od čaleta sam iz SSSR-a dobio suvenir, uramljenu sliku Gagarina – ozbiljan lik, sa holivudskom biografijom.

Sprdnja sa tim kvazispomenikom je bila tolika da je blam bio veći od uticaja familije Karić – u vestima sam video uživo kako se dva radnika veru na spomenik i odšrafljuju Gagarinovu glavu. Od spomenika ostade samo ogroman postament, kao u Kjubričkoj *Odiseji u svemiru*. Majmune sa koskama u rukama umešto toljage nisam primetio.

Slično se provela i nastavnica iz jedne beogradske osnovne škole koja je tokom raspusta vodila decu u Amsterdam. Nije to bila školska ekskurzija, već studijsko putovanje, nikakva retkost, ali je problem nastao oko zone crvenih fenjera. Za one koji su bili, to je potpuno jasno. A za one koji nisu, evo priče. Šetajući Amsterdamom, na putu do prve katedrale gde su protestanti mogli slobodno da ispovedaju svoju veru, deca su prošla 50-ak metara kroz ulicu u zoni crvenih fenjera u 10 ujutru. Od četiri izloga su radila dva (eto primera radne etike, pa ko rano rani...) i u njima su sedele žene u donjem vešu. Malograđansko zgražavanje u medijima je bilo toliko da je ministar prosvete najavio sankcije za nastavnicu, očigledno pod pritiskom te tabloidne javnosti. Ja bih osmake baš proveo tuda, da vide deca kako izgleda budućnost starleta, klakerki, svih tih kvazipoznatih zvezdica, koje u Amsterdamu bez mistifikacije rade to čime se zapravo bave. Ta ogoljena seksualna trgovina može da deluje upravo pedagoški, mada u konkretnom slučaju to nije bila namera kažnjene nastavnice. Deca su videla pravo lice trgovine seksom, a verujte to je i jedino mesto gde se u Amsterdamu vidi ekstenzivna primena silikona u ustima, dupetima i grudima – kao na našim TV programima.

Nije bolje u Srbiji prošla ni Agata Kristi, koju je Centar za razvoj programa i udžbenika u Zavodu za unapređenje obrazovanja i vaspitanja predložio kao novu školsku lektiru. Reakcije na društvenim mrežama i među nastavnicima književnosti bile su negativne, jer je po njihovom mišljenju Agata – "morbidna"! Umesto te engleske gluposti, deca će čitati remek-delo domaće književnosti *Doroteja Dobrila Nenadića*. Ja sam gledao film, ruku na srce ima i tu nasilja, Bata glumi siledžiju Dadaru kojem srpski velikaš Lauš preti da će ga uštrojiti ko vepra i odseći tu volovsku žilu među nogama! Ima tu erosa i tanatosa, ali ne kao kod Agate, već onako, naški, ko u Nemanjićima, istorijski.

Na kraju, ipak ima na našim komercijalnim kanalima i seksa, u ponedeljak ujutru reporterka jutarnjeg programa kod Jovane i Srđana u zoološkom vrtu snimila je par kengura u vatrenom parenju pod toplim prolećnim suncem. Reporter Gvozden je sličnu priču doneo iz čačanskog kraja gde pred Uskrs, gle čuda baš u kokošinjcima, petlovi jednoj domaćici "satraše koke" od seksa! Eto besplatnih časova iz prirode i društva, ili iz biologije o reprodukciji sisara i ptica.

Vaistinu licemerno!

Ostrvo

ブライアン・克蘭ストン
Bryan CRANSTON

エドワード・ノートン
Edward NORTON

ビル・マーレイ
Bill MURRAY

ジェフ・ゴールドブラム
Jeff GOLDBLUM

ランキン・こうゆう
Koyu RANKIN

リーブ・シュレイバー
Liev SCHREIBER

ボブ・バラバン
Bob BALABAN

スカーレット・ヨハンソン
Scarlett JOHANSSON

野村訓市
Kunichi NOMURA

渡辺謙
Ken WATANABE

グレタ・ガーウィグ
Greta GERWIG

フランシス・マクドーマンド
Frances McDORMAND

コートニー・B・ヴァンス
Courtney B. VANCE

フィッシャー・スティーブンス
Fisher STEVENS

村上虹郎
Nijiro MURAKAMI

ハーヴェイ・カイテル
arvey KEITEL

ティルダ・スウィントン
Tilda SWINTON

伊藤晃
Akira ITO

高山明
Akira TAKAYAMA

F・マーリー・エイブラハム
F. Murray ABRAHAM

野田洋次郎
Yojiro NODA

夏木マリ
Mari NATSUKI

オノ・ヨーコ
Yoko ONO

フランク・ウッド
Frank WOOD

タ

pasa

島

ウェス・アンダーソン監督
režija Wes ANDERSON

U BIOSKOPIMA OD 10. MAJA

FOX SEARCHLIGHT PICTURES and INDIAN PAINTBRUSH present an AMERICAN EMPIRICAL PICTURE by WES ANDERSON "ISLE OF DOGS" Casting by DOUGLAS AIBEL, csa. Lead Animators ANTONY ELWORTHY, KIM KEUKELEIRE, and JASON STAALMAN. Animation Director MARK WARING. Animation Supervisor TOBIAS FOURACRE. Animation Producer SIMON QUINN. Editors RALPH FOSTER and EDWARD BURSCH. Supervising Editor ANDREW WEISBLUM, A.C.E. Music Supervisor RANDALL POSTER. Music by ALEXANDRE DESPLAT. Head of Puppets Department ANDY GENT. Visual Effects Supervisor TIM LEDBURY. Production Designers ADAM STOCKHAUSEN and PAUL HARROD. Director of Photography TRISTAN OLIVER. Co-Producer OCTAVIA PEISSEL. Executive Producers CHRISTOPH FISHER, HENNING MOLFENTER, and CHARLIE WOEBCKEN. Produced by WES ANDERSON, SCOTT RUDIN, STEVEN RALES, and JEREMY DAWSON. Story by WES ANDERSON, ROMAN COPPOLA, JASON SCHWARTZMAN, and KUNICHI NOMURA. Screenplay by WES ANDERSON.

MCF

INDUSTRIAL

STRAH I MRŽNJA

Mađarski premijer je ponovo jednu izbornu kampanju zasnovao na sejanju straha od migranata i izazivanju ksenofobije i uz rekordnu izlaznost osvojio dvotrećinsku većinu

Za "Vreme" iz Budimpešte

Koliko god da kudimo pristrasan izborni zakon, nesposobnu i rastrzanu opoziciju, neregularne uslove i medijski mrak, ostaje činjenica da je premijer Mađarske Viktor Orban po treći put zaredom osvojio dvotrećinsku većinu u parlamentu. Ako nismo do sada, tek sada shvatamo suštinu njegovih reči od pre više od deset godina da "narod ne može biti u opoziciji". Orbanov narod nije dopustio da mu vođu oteraju sa vlasti. A kampanja Fidesa je prevazišla sve dosadašnje što se tiče primitivizma, rasizma i ksenofobije, a to je danas tražena roba u Mađarskoj.

Vratimo se nekoliko koraka unazad. Godine 2015. desila se izbeglička kriza koja je u Mađarskoj kulminirala oko Istočne železničke stanice sa nekoliko hiljada nezbrinutih izbegličkih porodica, namerno zadržanih tamo iz vaspitnih razloga, da narod vidi od koga se treba plašiti. Potom su ih bez nekog posebnog razloga i kontrole pustili tamo, gde su i nameravali da odu: u neke srećnije zapadne krajeve kontinenta.

Sinula je ideja da bi to nekako moglo da se iskoristi, verovatno u glavi nedavno preminulog Artura Finkelštajna, majstora negativnih izbornih kampanja i autora nekoliko Orbanovih komunikacijskih poteza. Počela je nemilosrdna kampanja protiv izbeglica, koje se isključivo nazivaju migrantima, tako da u međuvremenu taj neutralni termin u Mađarskoj slovi za najpogrdniju reč.

Tema se ispostavila kao neiscrpna, organizovane su "konsultacije sa narodom", čitava zemlja je bila prepleljena plakati-

ma na kojima stoji: "Ako dođeš u Mađarsku, poštuju našu kulturu". To je još bila blaga varijanta. Poruke su postajale sve brutalnije. Državna televizija je dan i noć emitovala priče u produkciji Raša tudej i Sputnjika o zlodelima migranata, o *No-go* zonama u gradovima Zapadne Evrope, koju će naravno preplaviti okrutni islam. U nedelju 8. aprila, kada su građani išli na birališta, državna televizija je uz vesti o izborima čitav dan emitovala fejkknjuz o nekim silovanjima nedužnih hrišćanki.

PRIVIDANJE MIGRANATA

Državna propaganda je uzela još više maha nakon iznenadne pobeđe jednog nezavisnog kandidata, koga je podržala cela opozicija, protiv kandidata Fidesa u gradu Hodmezovašarhelj nedaleko od Segedina. Mesto je poznato kao uporište Viktora Orbana u kome je Janoš Lazar, ministar zadužen za vođenje kancelarije premijera, godinama bio gradonačelnik. Fides se zabrinuo i još više pojačao negativnu kampanju. Da bi se iskupio, Lazar je otišao u Beč i dao snimiti video o sebi kako stoji u nekoj, kako kaže, prljavoj i zapuštenoj ulici u kojoj prolaznici ne znaju ni reč nemački. Valjda je hteo da pokaže kako migranti okupiraju Evropu. Malobrojni mađarski novinari koji se još bave svojim zanatom obišli su nakon ministra isto mesto, koje je bilo čisto i gde su prolaznici, gle čuda, govorili nemački. Lazarova je priča bila providna i zato što Mađari često odlaze u Beč i znaju da cene razliku između dva glavna grada.

Antimigrantska histerija je poprimala komične dimenzije. Tako su mešta-

ni nekog naselja pozvali policiju, jer su, kako su objasnili, videli nekakve sumnjive, tamnolute strance. Ispostavilo se da se radi o jednoj delegaciji policajaca iz neke bogate arapske zemlje. U jednom drugom mestu meštani su pretili vlasniku motela da će mu zapaliti automobil, jer je ponudio nekolicini maloletnih izbeglica da provedu nekoliko dana kod njega. Radilo se o već procesuiranim izbeglicama koje su legalno stekle status migranata u Mađarskoj. Policija je alarmirana i kada su "migrante" navodno videli na nekom groblju. Ispostavilo se da su to bili ljudi iz obližnjeg mesta u poseti preminulom rođaku.

PROCVAT KORUPCIJE

U zahuktaloj kampanji pojavio se naravno i ko drugi nego Džordž Soros, američki milijarder i filantrop, kao vrhunsko oličenje zla. Soros sufinansira nekoliko nevladinih organizacija koje otvoreno kritikuju metode Orbanovih vlasti, uglavnom u oblasti ljudskih prava. Situacija se toliko zaoštrila da je mađarski parlament, koji se sveo na puku pozornicu za Fidesove odbor-nike, doneo zakon o Srednjoevropskom univerzitetu (CEU) kojim primorava tu Sorosovu školu da napusti Mađarsku. U tom cilju Orbanova vlast nije prezala ni od toga da se zavadi sa Amerikancima, čiji je sadašnji predsednik idol mađarskom premijeru. Nema sumnje da će nakon ovih izbora proterivanje CEU iz Mađarske biti dovršeno.

Da se ne radi samo o slutnjama, pobri-nuo se sam predsednik mađarske vlade.

NESMENJIVI VLADAR:

Viktor Orbán

Foto: AP

nih postavljanju ulične rasvete u više gradova u Mađarskoj, pa i u Srbiji. A jedan od vlasnika firme koja je obavila te sumnjive poslove zove se Ištvan Tiborc, a poznatiji je kao Orbánov zet. Ištvan je na brzinu sklonjen iz javnosti i pojavio se tek u nedelju uveče da proslavi pobjedu svog tasta na izborima.

UBEDLJIVA POBEDA

A pobjeda je bila ubedljiva. Zbog nesloge opozicije Orbán je i u glavnom gradu dobio u šest izbornih okruga naspram dvanaest u kojima je pobedila opozicija. Ali, Budimpešta je uvek bila nešto drugo. I to naročito peštanski deo, u čijem 13. kvartu desnica još nikad nije pobedila.

U provinciji je moglo da se vidi do koje mere je Viktor Orbán nepobediv. Izuzev pola Segedina i pola Pečuja, u celoj Mađarskoj Fides je slavio nadmoćnu pobjedu svojih kandidata.

Objašnjenje za to je pre svega medijska situacija: ljudi gledaju i slušaju državne medije, sve lokalne novine i portali su u rukama Fidesovih oligarha. Dan pre izbora lokalne novine u čitavoj zemlji pojavile su se sa identičnom naslovnom stranom – slika Viktora Orbána i poziv da se glasa za Fides.

Do koje je mere bilo uspešno ispiranje mozga, govori i slučaj Bernadet Sel, šefice zelene stranke LMP. Mađarska je oblepljena plakatima na kojima se vidi fotomontaža kako "Zlo nad Zlim" Džordž Soros grli opozicione lidere, među kojima je i Bernadet Sel, a u natpisu stoji: "Oni hoće da ruše ogradu". Reč je o ogradi na mađarsko-srpskoj granici koja je simbol borbe za odbranu Mađarske od migranata. Inače, nijedan od opozicionih lidera nije ni zucnuo ništa loše o ogradi.

Da se vratimo Bernadet Sel. Na jednom predizbornom sastanku sa meštanima negde u provinciji, Sel je pola sata objašnjavala kako ona nije plaćenik Sorsa. Na kraju njenog predavanja, diže se jedna meštanka i kaže: "O čemu vi pričati, ženo, pa tamo ste na slici sa Sorosom!"

Mađarska definitivno pripada Viktoru Orbánu.

GABOR BODIŠ

On je 15. marta, na dan mađarske revolucije iz 1948. godine, umesto da govori o najvećem mađarskom pesniku i valjda jedinom pravom revolucionaru Šandoru Petefiju, inače migrantu srpsko-slovačkog porekla koji je dao život za "mađarsku slobodu", otvoreno zapretio svojim oponentima da će posle izbora "uzeti zadovoljenje u pravnom, moralnom i političkom smislu". Civilne organizacije i retki neposlušni mediji neka se spremaju.

Orbán je tu ciljao pre svega na one koji su ukazivali na korupcionaške i druge

afere povezane sa njegovim ljudima. Tu se više se ne radi o opštem mestu, da se ljudi u njegovoj okolini bogate velikom brzinom. Jedan od slikovitih primera je gradonačelnik njegovog rodnog mesta Felčut, izvesni Lerinc Mesaroš, koji je za nekoliko godina postao jedan od najbogatijih Mađara koji kupuje sve živo – od fudbalskog kluba (NK Osijek) do televizije (Echo TV) i provincijskih novina. Stvar je postala ozbiljna kada je antikorupcijsko telo Evropske unije OLAF zatražilo istragu o zloupotrebi sredstava EU namenjen-

Nad provalijom

SAD ponovo tvrde da su vladine snage u Siriji upotrebile hemijsko oružje i prete vojnom intervencijom, dok Rusija to negira i uzvraća da će odgovoriti istom merom. Umesto nagoveštenog mira nazire se nova eskalacija sukoba

Vesti u kojima se ovih dana pominje Sirija neodoljivo podsećaju na one iz avgusta 2013. godine. Tada su zapadne sile optužile snage sirijskog predsednika Bašara el Asada da su koristile bojne otrove i bile spremne da pokrenu vojnu akciju protiv njih. Barak Obama, tadašnji predsednik SAD, ponavljao je bezbroj puta pre toga da bi upotreba hemijskog oružja bila "crvena linija" koju Amerika ne bi tolerisala.

Pošto je Asad, navodno, odlučio da pređe baš tu liniju, SAD i saveznici su oružje izvukli iz korica, borbeni avioni su upalili motore i činilo se da Siriju dele sati od bombardovanja. No, desilo se nešto nezabeleženo među saveznicima još od "majke svih humanitarnih intervencija", akcije protiv Iraka 1991. godine: Donji dom britanskog parlamenta odbio je predlog premijera Dejvida Kamerona da Velika Britanija učestvuje u vojnoj intervenciji tražeći dokaze da je Asadova vojska upotrebila bojne otrove. Posle britanskog odustajanja i ostali saveznici su se pokolebali, pa su od intervencije digli ruke. Bar za neko vreme.

"POUZDANI" SVEDOCI

Mnogo je krvi od tada prosuto u Siriji, a žrtve se broje stotinama hiljada. U rat su se SAD nešto kasnije ipak direktno uključile, uz njih Rusija, Iran, Turska, Izrael..., svako dajući doprinos haosu u kome su se od marta 2011. tukle sirijske vladine snage, Islamska država i bezbrojne džihadističke grupe, jednako bezbrojne vojske "umerenih pobunjenika", Kurdi...

Prošle godine je u pojedinim trenucima izgledalo da se sirijskoj klanici nazire kakav-takav kraj i da su velike sile, koje o ratu u ovoj zemlji odlučuju bar koliko i domaće zaraćene strane, voljne da naprave nekakav dogovor. Taj dogovor, kada god do njega dođe, ostaviće sve učesnike ovog rata nezadovoljnim, ali bilo kakav mir u zemlji u kojoj su neopisiva stradanja ušla u osmu godinu, bio bi velika vest.

Međutim, dešavanja u Siriji poslednjih dana nagoveštaje mira ponovo odlažu u maglovitu budućnost. Sirijsku vladu su optužili da je u Dumi, nedaleko od Damaska (Duma je u istočnoj Guti, jednom od poslednjih uporišta pobunjenika koje vladine snage već mesecima intenzivno napadaju), 7. aprila izvršila napad nervnim gasom u kojem je ubijeno najmanje 70 ljudi, većinom žena i dece. Kreatori optužbe su isti kao 2013.

kih uporišta. Kasnije se ispostavilo da je snimak montiran i režiran.

ZVECKANJE ORUŽJEM

Svetski mediji su preneli vest o navodnom napadu hemijskim oružjem, uz napomenu da za sada nema potvrde nezavisnih izvora, a razlikovale su se i procene broja mrtvih koje su se kretale od 40 do 70. I pored toga usledila je eksplozija gneva zapadnih zvaničnika,

MEDIJSKA PREPUCAVANJA I STVARNE ŽRTVE: Dete stradalo u navodnom hemijskom napadu u Dumi i automobil uništen u bombardovanju predgrađa Damaska

Fotografije: AP

godine. Prva ih je iznela Sirijska opservatorija za ljudska prava, fantomska organizacija čije je sedište u Londonu, a čije izveštaje o žrtvama od početka rata 2011. godine kao relevantne prenose svetski mediji, mada ni danas nije jasno ko čini "široku mrežu aktivista na terenu" koji, navodno, dostavljaju podatke o žrtvama u realnom vremenu i iz najmanjeg sela.

Da se napad hemijskim oružjem dogodio u Dumi, tvrde i takozvani "Beli šlemovi", grupa koja sebe naziva sirijskom civilnom zaštitom i koju je do sada uglavnom finansiralo britansko Ministarstvo spoljnih poslova. "Beli šlemovi" su se pre par godina proslavili snimkom dečaka koji prekriven prašinom i ranama sedi u ambulantskim kolima pošto su vladine snage bombardovale jedno od ustanič-

najviše SAD-a i Francuske, koje su se i onomad najviše zalagale za intervenciju u Siriji. Reklo bi se iz očiglednih razloga: za SAD Sirija je bojno polje na kome odmerava snage sa Rusijom i Iranom, a Francuska, nekadašnji kolonijalni vlasnik Sirije, i danas tu zemlju i Liban tretira kao svoju sferu uticaja.

Zajednički imenitelj zveckanja oružjem je da se napad sigurno desio i da se nešto povodom toga mora učiniti protiv Asada. Što se na čelu SAD sada nalazi Donald Tramp, a ne Barak Obama, promenilo je stvari utoliko što Tramp najave budućih koraka uglavnom iznosi na Twitteru, a rečnik mu je brutalan i sirov. On je osudio "besmisleni napad hemijskim oružjem", istakao odgovornost Rusije i Irana koji podržavaju sirijskog predsednika, a njega je nazvao "životinjom" i obe-

ćao brz odgovor. Od teških reči, najzloslutnije zvuči da su "sve opcije na stolu" i da će odluka o reakcijama biti donesena "u naredna 24 do 48 sati nakon što se utvrdi ko je odgovoran za napad – Rusija, Sirija, Iran ili svi zajedno". "U pitanju je čovečanstvo i ne sme se dozvoliti da se takve stvari dešavaju. Svi će platiti, i on (Putin) će, svi će", dodao je Trump.

Kada ovaj broj "Vremena" bude u rukama čitalaca, Trampova pomenuta "24 ili 48 sati" već će isteći i znaće se da li se nešto dramatično dogodilo ili je u pitanju bilo tradicionalno busanje u prsa. U utorak, kada ovaj tekst ide u štampu, najdramatičnija je bila vest da je rusko Ministarstvo odbrane izdalo naredbu da se borbena gotovost ruske crnomorske flote podigne na najviši nivo i da je izdato upo-

i Rusija, prošla je u svađi njihovih predstavnika, palo je mnogo teških reči. Ambasador Rusije u UN Vasilij Nebenzija izjavio je da je Moskva upozorila SAD na "teške posledice" ukoliko izvedu napad na snage sirijske vlade, dok je američka ambasadorica Niki Hejli uzvratila da će SAD "odgovoriti", šta god Savet bezbednosti odlučio po pitanju napada u Dumi. Hejli je rekla i da smo "došli do trenutka kada svet treba da vidi pravdu", da su "SAD odlučne da čudovište koje baca hemijske bombe na sirijski narod nateraju da položi račune." Tercirala je Francuska tvrdnjom da su napadi 7. aprila izvedeni uz "prećutnu ili eksplicitnu" saglasnost Rusije, te da Francuska više "ne može da ignoriše" bombardovanja koja izvodi sirijska vlada.

no ne bi prošla bez odgovora Moskve i Teherana, a bolje je ne razmišljati kakve bi mogle da budu posledice.

Osim toga, na sirijskom tlu i drugi namiruju svoje račune. U noći između nedelje i ponedeljka izvršen je raketni napad na vojni aerodrom u provinciji Homs u kome je poginulo 14 ljudi, među kojima je bilo i Iranaca. Moskva tvrdi da je napad izvršio Izrael, a dva američka zvaničnika izjavila su za NBC njuz da je Izrael ranije informisao SAD o planovima za taj napad.

Izrael jeste napao Siriju više od 100 puta od 2012, uglavnom ciljajući konvoje oružja za koje se verovalo da su namenjeni libanskom Hezbolahu ili kada bi granate ispaljene iz Sirije pale na njegovo tlo. Zna se i da sa podozrenjem prati angažovanje Irana u Siriji, ali se ipak do sada uzdržavao od direktnog uplitanja u rat u susedstvu. "Jevreji imaju moralnu obavezu da okončaju okrutni genocid koji se dešava u susednoj Siriji jer su prošli kroz isto", rekao je u nedelju glavni sefardski rabin Izraela Jicak Jozef. Tako oštar stav o dešavanjima u Siriji ranije se nije čuo u Izraelu.

Takođe, veliko je pitanje kako će se u sirijskom ratu u budućnosti postaviti Turska, čiji je predsednik Redžep Tajip Erdogan prešao dug put od konflikta sa Rusijom do bliske saradnje sa Putinom (i Iranom) oko dešavanja u Siriji, ali još uvek smatra Asada najvećim problemom. Turska pritom sve vreme nemilice namiruje svoje račune sa Kurdima.

Izvesno je da od Trampove ranije najave kako se SAD povlače iz Sirije za sada neće biti ništa. Izvesno je i da ljudi u Guti i drugim mestima u Siriji i dalje masovno stradaju (od 5. februara više od 20 civila poginulo je samo u Damasku od raketa ispaljenih iz Dume). Cinik bi rekao da je ovoliko užasavanje samo nad eventualnim žrtvama hemijskog oružja krajnje licemerno – neke procene pokazuju da je od 2011. u ovoj zemlji poginulo ukupno 340.000 ljudi, a sredstva egzekucije kretala su se od noževa do avionskih bombi i navođenih projektila.

U svakom slučaju, učesnici u sirijskom konfliktu, naročito oni najmoćniji, hodaju ponovo po ivici provalije, kao da nisu svesni koliko tragične posledice može da ima svaki pogrešan korak na tom prostoru. ¶

MOMIR TURUDIĆ

zorenje za eventualni napad nakon što je primećeno da su vojni brodovi koalicionih snaga za Siriju, predvođene SAD-om, Velikom Britanijom i Francuskom, krenuli ka Siriji.

RAT REČIMA

No, sve i da dramatičnih zbivanja ne bude, očigledno je da je rat u Siriji, u svestu donekle nestao sa radara, ponovo u žiži, i to sa dobrim razlogom. Eskalacija sukoba između učesnika u sirijskom krvoproliću mogla bi imati teške posledice ne samo po region, već i po svet. Okolnosti su mnogo gore nego 2013, samim tim što je direktnih učesnika više, a veća im je i specifična težina – posle mnogo decenija američka i ruska vojska ratuju na istom terenu.

Hitna sednica Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, koju su tražili i SAD

Rusija tvrdi da su njeni stručnjaci u Dumi utvrdili da tamo nije korišćeno nikakvo hemijsko oružje i poziva i druge strane da dođu i u to se uvere. Moskva kaže da se Rusija suočila sa "klevetanjem, sankcijama, ucenama, čak i pretnjom". "Ton kojim se to čini prešao je granicu dozvoljenog. Čak ni u vreme Hladnog rata ovakav bezobrazluk prema Rusiji vaši prethodnici sebi nisu dozvoljavali", naglasio je Nebenzija.

OD NOŽA DO RAKETE

Smireniji glasovi koji pozivaju na "nezavisnu istragu" za sada se slabo čuju u zaglušujućoj buci ratnih doboša. Očigledno je da SAD optužujući vladine snage za napad hemijskim oružjem ciljaju Rusiju i Iran, koji u sirijskom sukobu drže stranu Asadu. Veća intervencija zapadnih saveznika protiv Asadovih snaga sigurno

Krizna srednjeg doba

Foto: US Treasury

Problemi sa krštenicom

Periodi tranzicije u nove starosne kategorije i prihvatanje novih uloga kod mnogih ljudi mogu proći lakše i bez većih trzavica, ali isto tako mogu izgledati i kao psihološke krize drugačijeg porekla

Posedovanje "dobrih manira" čoveku zapadne kulture nalaže da je postavljanje pitanja o godinama nepristojno. Ali, zašto je jedan od demografskih podataka o osobi tabu koji, umesto da daje informaciju, nosi vrednosni sud u trenutno popularnom svetu?

Nije ništa novo ni neobično u odnosu na drugačije i ranije civilizacije da tema godina i starenja ima posebno značenje. Međutim, mnoge nezapadne ili stare kulture su razvile obrasce inicijacije u nova životna doba, koja ne doživljavaju nužno kao nešto loše – to su jednostavno novi

oblici bitisanja, preuzimanje novih uloga, neretko i počasti, povlastica i privilegija. Takav tretman ne nameće potištenost ili krizno reagovanje samim tim što nije normirano kao izvor stresa, pa se tako i ne doživljava.

SLAVLJENJE MLADOSTI

S druge strane, svakodnevno smo svedoci kako je imperativ održavanje mladosti putem novina, reklama za proizvode, popularne kulture, a kroz teme mode, zdravlja, poznatih ličnosti ili samopromocije za različite svrhe. Stiče se utisak da svim silama pokušava da se zaustavi pri-

rodni tok stvari, da se prividno zaustavi proticanje vremena koje podseća na konačnost ljudske jedinice. Takav diskurs neminovno vodi u doživljaj pritiska i teskobe upravo zato što je beg od starenja neizvodiv, nerealan.

Sedamdesetih godina prošlog veka neki teoretičari psihologije ličnosti su definisali razvoj čoveka kroz određena životna doba i faze koje ih karakterišu. Psiholog Danijel Levinson je proučavao specifičnosti razvojnog doba i psiholoških kriza koje prate međusobne prelaze, kad je neophodno da pojedinac napravi restrukturaciju prethodnih modela

Foto: Dingzeyu Li

■ **Ono što razvojne krize čini karakterističnim, kako za “Vreme” navodi geštalt psihoterapeutkinja Ksenija Perišić, jeste to što smo naišli na životne prepreke koje su veće nego naši trenutni kapaciteti, “kao planinari pred usponom za koji nemamo dovoljno opreme”**

ponašanja i razmišljanja pred zadacima koje nosi novi životni period. Kasnije će termin “kriza srednjih godina” (*midlife crisis*), povezan s četrdesetim godinama, postati veoma popularan i korišćen da se objasne mnoga ponašanja ljudi i problemi u funkcionisanju.

Ono što razvojne krize čini karakterističnim, a za koje neki smatraju da se dešavaju svakih deset godina, kako za “Vreme” navodi geštalt psihoterapeutkinja Ksenija Perišić, jeste to što smo naišli na životne prepreke koje su veće nego naši trenutni kapaciteti, “kao planinari pred usponom za koji nemamo dovoljno opreme”. Osim toga, mnogobrojne društvene uloge koje odigravamo u životu mogu biti u balansu, ali disbalans može nastati baš onda kad neka od uloga promeni svoje mesto, postane

važnija ili dođe u konflikt s drugom ulogom. Društvena očekivanja i norme prilično rigidno vezuju uloge za određena životna doba, a kako je svaka individua ujedno i član šire zajednice, ona izrasta i razvija se kao ličnost usvajajući, u manjoj ili većoj meri, i norme vezane za uloge.

RANI RAZVOJ

Psihički razvoj ljudskog bića počinje već samim rođenjem i odvija se uporedo sa biološkim sazrevanjem. Biljana Slavković, psihodramska terapeutkinja, smatra da je uspešno prevazilaženje razvojnih teškoća u detinjstvu veoma važno za osnaživanje kapaciteta u kasnijim životnim dobima: “Kako savladavamo razvojne izazove i zadatke zavisi od više faktora: najvažnijeg odnosa sa majkom (ili onom osobom koja vrši majčinsku ulogu), drugih članova porodice – posebno oca, uticaja kulture, vršnjačke grupe... Često se pojave poteškoće u periodu oko druge godine, na primer manjak ohrabrivanja da se odvojimo i istražujemo okolinu, ili zabrane da pratimo tendencije vršnjačke grupe u školskom periodu, ili je prisutno okrivljavanje da nismo dovoljno spretni, dobri, uspešni... One utiču na naš razvoj, na emocionalno stanje – odnos prema sebi, na interpersonalne odnose, na doživljaj sveta koji tada više ne predstavlja sigurno mesto, već je izvor anksioznosti i nesigurnosti.”

Jedna od najintenzivnijih razvojnih kriza svakako je ulazak u pubertet, odnosno prateći adolescentski period. Najveći broj mladića i devojaka u ovom dobu burno doživljava emocije i nove spoznaje, dok se izgrađuju obrasci ponašanja i doživljavanja koji će služiti kao temelji budućeg odraslog doba. Deceniju ili dve kasnije ti obrasci će se poljuljati i zahtevati promenu, bilo da su prevaziđeni ili su od početka nefunkcionalni.

PRITISCI SREDINE I RODNE ULOGE

Svaka osoba ima neki svoj, jedinstveni sklop osobina i iskustava, koji vode njen razvoj po svojim pravilnostima i individu-

Foto: Vladimir Milovanovic

Šta možete da učinite

Poznato je i često navođeno mišljenje da bilo koja lična kriza ne mora nužno da vodi u poraz, već da je ona prilika da se dotadašnji obrasci funkcionisanja izmene, a osoba postane funkcionalnija i zrelija. Sagovornica "Vremena", psihoterapeutkinja Ksenija Perišić promenu označava kao izrastanje iz "karakternog oklopa" koji smo do tada gradili i brižljivo čuvali, a krizu posmatra kao rizik ili šansu za "istinski put ka postajanju potpunijim ljudskim bićem". Šta svako od nas može da učini? Perišić navodi da "za preživljavanje životnih kriza nema brzih tehnika ni jednostavnih metoda – to nije kvar koji treba iskoreniti, nego put kojim treba rasti", međutim, mogu postojati neke smernice. Ona ih formuliše na sledeći način:

Identifikujte svoje obrasce. Strpljivim i objektivnim posmatranjem utvrdite da li ste više samodovoljni ili se više oslanjate na druge. Da li to prelazi u izolaciju ili, naprotiv, zavisnost? Da li pod stresom imate tendenciju da se distancirate ili prefokusirate na druge? Da li u vremenima krize imate tendenciju da budete previše aktivni ili previše pasivni? Šta je vaša dominantna vrednost (npr. moć/uspeh, ljubav ili sloboda)?

Prihvatite sebe onakve kakvi upravo jeste. Samooptuživanje, stid i krivica često blokiraju put ka promeni. Umesto toga, probajte da prihvatite sebe kao nužno nesavršeno ljudsko biće kakva svi jesmo i da se umesto celokupne svoje ličnosti fokusirate na konkretna ponašanja.

Osvetlite svoju "senku". Koje su to osobine vaša suprotnost? Kakve su osobe koje prosto ne podnosite? Šta je to što u vašoj porodici ili kulturi predstavlja tabu? Možda je sad trenutak da razmotrite načine da se identifikujete sa otepljenom snagom, energijom, ljutnjom ili, naprotiv, slabošću, zavisnošću i potrebom za drugima.

Izbegavajte "crno-belo razmišljanje" – u stresnim periodima svi imamo tendenciju da skliznemo u katastrofične procene ("uvek", "nikad", "nepodnošljivo...") i ekstremne podele (mi i oni, dobri i loši...). Pojačana anksioznost nas gura u krajnosti koje nam deluju kao zgodna prečica za naše muke, dok istovremeno zamađuje uočavanje nijansi. Prepoznajte kada vam je potrebna finija procena i kada je potrebna "zlatna sredina".

Pokrenite integraciju. Uvidite da umesto "ili-ili", često možemo i treba da budemo "i-i": i povezani i samostalni, i snažni i nežni, i hrabri i oprezni, i spontani i promišljeni, da znamo i da se naljutimo i da oprostimo, da pomognemo i da primimo pomoć... Što veći deo kontinuumu osvojimo – bićemo funkcionalniji u raznolikim nepredvidivim životnim situacijama. Kada razrešimo ove paradokse na kreativan način, osvojimo jedan novi (iako nikada konačan) nivo zrelosti.

alnim različitostima. Ipak, spoljašnji pritisci često uzrokuju slične reakcije kod većine ljudi jedne kulture. Biljana Slavković navodi da od malena vezujemo kako drugi nešto očekuju od nas, što je nekad preterano i izraz stalnog nezadovoljstva ("uvek može bolje", "ništa nije dovoljno dobro..."). Ona smatra da, iako se deo ovakvih očekivanja neće ostvariti, možda ćemo najveći deo životne energije uložiti da dostignemo različite ciljeve i ispunjavamo očekivanja koje drugi i mi sami postavljamo. Osim toga, društvene norme, kulture i supkulture nameću svoje koncepte: "Često se susrećemo sa floskulama o 'najlepšem dobu', 'najboljim godinama'..., 'mladosti koja je prošla', sentimentalnim žaljenjem za 'prošlim vremenima'... Inače, postoji sklonost da se idealizuju životni periodi koji su za nama, čime se nesvesno potiskuju ili poriču teška i neprijatna iskustva. Ili se na taj način izbegava suočavanje sa izazovnom sadašnjošću. Ovaj mehanizam je prirodna odbrana, ali ako je primarno prisutna, ona ljudima oduzme mogućnost da se prošlost i sadašnjost povežu i da se na taj način omogući vera u život koji je pred nama, u budućnost", smatra psihoterapeutkinja Slavković.

Poseban uticaj u krizama vezanim za godine imaju rodne uloge. Ksenija Perišić navodi da su žene najčešće vaspitavane da svoj karakter izgrađuju oko odnosa sa drugima, što onda postaje njihov kapacitet, ali i rizik i ograničenje. "Tako prelomne godine mogu doneti zahtev za promenom, ponekad u vidu nekog "simptoma": npr. kroz anksioznost i panične napade ili partnerski problemi koji pokreću strah od napuštanja. To su sve situacije koje podstiču da se prisvoji svoja "senka", dotad potisnut deo ličnosti – u ovom slučaju svoja do tada neprepoznata snaga, moć, ljutnja i samostalnost. Za žene kriza prelomnih godina može predstavljati put i šansu ka definisanju vrednosti i identiteta kao nezavisne osobe, nevezano za ulogu majke, supruge, prijateljice, one koja čini za druge, brine se o njima i na njih se oslanja, kao i razvijanje hrabrosti i spremnosti na rizike", navodi K. Perišić, "dok su, s druge strane, muškarci najčešće podsticani da budu 'snažni čutljivi tipovi', samodovoljni, oni koji ne traže pomoć i nikada se ne žale, zatim da lakše ispoljavaju ljutnju nego nežna ose-

ćanja ili tugu i nemoć, i da više naginju preuzimanju rizika. Neki provedu godine posvećeni poslu i postizanju statusa i uspeha, dok propuštaju šansu da razviju duboke i značajne bliske odnose. Životne krize im onda mogu doneti usamljenost i izolaciju, bračne probleme, sindrom profesionalnog sagorevanja, alkoholiizam ili druge zavisnosti, rizična ili agresivna ponašanja...". Ksenija Perišić kaže da je zato za njih izazov krize prelomnih godina da promene i nadrastu usađene podsticaje, da postanu osoba koja razume sebe i druge, zna da osvesti i artikulise svoja osećanja, i da se istinski poveže i saoseća sa drugima.

Sagovornica "Vremena" navodi da se opipljive posledice krize srednjih godina neretko mogu manifestovati kroz mentalno i fizičko zdravlje, ali i samo preživljavanje: prema zvaničnim podacima našeg Republičkog zavoda za statistiku, žene upadljivo češće pate od svih hroničnih bolesti i bolesti stresa, dok muškarci tri puta učestalije stradaju u nesrećama ili izvršavaju samoubistvo. "To govori o tome da su žene češće primorane da 'čute i trpe', gutaju nezadovoljstvo i više se brinu o drugima nego o sebi, dok muškarci nisu dovoljno ućeni da budu 'emotivno pismeni', da znaju da imenuju i razumeju svoje emocije, pa veliki rizik po njihovo mentalno zdravlje potiče od toga što obraćanje za pomoć jeste još uvek tabu i izaziva često nepodnošljivu količinu stida jer se tumači kao odstupanje od društvenog imperativa samodovoljnosti i snage", smatra psihoterapeutkinja Ksenija Perišić.

Ženske rodne uloge posebno osetljivim smatra i Biljana Slavković, ujedno s rađanjem i odnosom prema roditeljskoj ulozi. "Zbog snage rodne uloge koja je milenijumski prisutna u patrijarhalnim društvima kakvo je naše, žene u manjoj meri slobodno i svesno promišljaju i donose odluku o rađanju, dok istovremeno alarmantno stanje u slaboj i nerazvijenoj srpskoj ekonomiji, često kršenje ljudskih, građanskih i radnih prava, partnersko i porodično nasilje nad ženama svakako otežavaju život žena danas", navodi psihoterapeutkinja B. Slavković i kaže "da će neke žene doživeti mnogo nelagodnosti od, na primer, 'ulaska u 40- te', ako se do tada nisu realizovale kao majke. Suprotno od toga, neke žene koje su rano rodile

Foto: Vladimir Milovanović

■ Terapeutkinja Biljana Slavković u svojoj psihoterapijskoj praksi sve češće čuje kako su mladi do 30 godina ispunjeni strepnjom od budućnosti i doživljavaju sebe kao "besciljne, iscrpljene, zbunjene, čak i stare"

decu a koja treba da se odvajaju i započnu autonoman život, ulazak u npr. pedesete ili šezdesete doživeće na negativan način, osećajući se napušteno ili prazno – kao da je najprimarnija uloga do tada – roditeljska oduzela mogućnost za razvoj drugih važnih životnih uloga".

PREVAZILAŽENJE

Periodi tranzicije u nove starosne kategorije i prihvatanje novih uloga kod mnogih ljudi mogu proći lakše i bez većih trzavica, ali isto tako mogu izgledati i kao psihološke krize drugačijeg porekla. Kako kaže Biljana Slavković, promene u biologiji čoveka, proces starenja, a posebno bolesti ili invaliditet dodatno utiču na pojavu nelagodnosti, straha od "godina, od života" i mogu izazvati osećanja bespomoćnosti i nesnalaženja. Ona navodi da u svojoj psihoterapijskoj praksi sve češće čuje kako su mladi do 30 godina ispunjeni strepnjom od budućnosti, doživljavaju sebe kao "besciljne, iscrpljene, zbunjene, čak i stare", i objašnjava da je moguće naći razloge za ova osećanja mladih u našoj sredini, ali i globalno u problemima dekonstrukcije ranijih društvenih vrednosti, mnoštvo novih životnih koncepta u 21. veku, ekonomske krize; aktivno je dejstvo "transgeneracijske traume" raspada zemlje, građanskih ratova i osiroma-

šenja", što sve ometa kontinuitet ličnog razvoja. Na pitanje šta možemo da učinimo da olakšamo sebi prelazak iz jedne u drugu fazu, ona ističe kao ključne suočavanje i prihvatanje, navodeći da "iako je prirodno da novi životni periodi uvek otvaraju temu ličnog identiteta, kao i preispitivanja, prirodno je da se pitamo ko smo i kakvi smo u ovom trenutku; ali i da promislimo šta je bilo i da li smo nešto mogli drugačije". Važno je da znamo, kaže psihoterapeutkinja Slavković, da mi činimo najbolje što možemo u tom trenutku, čak i kada to nije najbolje za nas, a onda i to da imamo ograničenja, i važno je da ih uvažavamo, da sebe prihvatimo i "oprostimo" sebi i time zaustavimo "plakanje za prosutim mlekom". Povezivanje sa ljudima i razmena jesu osnova za snažnije osećanje sigurnosti, za manje usamljenosti. Na taj način se ohrabrujemo da kroz život idemo sa više nade. Uz manje straha postajemo kreativniji, a kreativnost život čini smislenim. Zabluda je da je isključivo umetnost kreativna disciplina. I uobičajene dnevne aktivnosti možemo da osmislimo tako da u sebi imaju kreativnu, stvaralačku crtu; da na primer vreme za čaj ili kafu, ili za čuvanje unuka, rad na poslu ili slobodno vreme kreiramo," zaključuje Biljana Slavković.

DANKA SPASOVSKI

Radićemo, radićemo...

Četiri popa stadoše pred pet korpi sa crvenim jajima, jedan okadi jaja, pa prvi reče, Osvećuju se ova jaja, drugi ponovi radnju, i treći pop, pošćkropļjujući korpe vezom bosiljka umoćenom u svetu vodu, završno osvešta jaja

Oglađanovačka crkva, valjevski kraj, na brdu. Pred crkvom razapeto platno, mušema, sa natpisom "Vaseljenska tucijada", ispred beton-ska bina na kojoj pet pletenih korpi sa crvenim jajima. Na zid parohijskog doma naslonjene lopate, utešne nagrade za učes-nike tucijade. Na drugu stranu od crkve peče se vo na ražnju, tu šatra, lučna, peva-čica, pozamašna, samo čini, Op, op, op, nastavlja, Oj ljubavi moja prošla/ opet si mi dobrodošla...

ŠESNAEST STEPENI

Pred šatrom ogromna granitna sten-čuga, pored nje pobodena zastava Srbije. Na veliki kamen motri Veroljub Kneže-vić koji uze opriča da prota Grozdan rešio

da opravi ogromno kameno jaje, pošto u Mokrinu ima plastično jaje, koje puklo, pa će ovde da bude kameno, da ne pukne. Granitna gromada nabavljena u kamenolomu Slavkovica, kod Ljiga, imala 26 tona. Radili tri godine, tesali, pola posla obavili, sad je na dvadeset tona, kad završe jaje, imaće 14,5 tona, biće visoko 2,30 metara, u prečniku 1,90. tako će biti ispoštovano protino uputstvo da kameno jaje ne sme biti manja od prosečne visine čoveka, kao najrazumnijeg bića na planeti.

Na jajetu nisu radili ima pet godi-na, kad se uradi jaje će biti postavljeno ispred crkve, i biće 16 stepeni nageto, kao zemljina kugla, biće nageto ka istoku. Pit'o protu, što se ne radi, on samo odgo-

vorio, Radićemo, radićemo, opet pit'o, on mu opet odgovorio, Radićemo, radićemo, i ništa ne rade.

Pevačica pod šatrom je, prošlo podne, još bila na Op, op, op, reporter ode do parohijskog doma, gde otac Grozdan prim'o goste. Protu uputi novinara da ode vidi novu drvenu tablu pored porte crkve, vidi šta piše, novinar ode, pročita šta piše na tabli, Bog ti pomogao, Srećan put, Amin! Onda prota dade poklon reporteru, nalepnicu na kojoj je pisalo,

Vaseljensko prvenstvo, 22. tucijada na Balkanu, Oglađenovac, i još mu dade molitvenik i belu olovku "Tucijada – Oglađenovac".

Onda prota u svoje oda-je primi pesnika Ljubu Pjevčevića, koji sa punom kesom svojih knjiga došo pita da učestvuje u programu. Bez da lista knji-ge prota odobri da pesnik, koji imađaše crni pesnič-

ki šešir, učestvuje. Novinar izađe pred parohijski dom, sedne sa pesnikom do stola na kome su bila ukrasna jaja. Korpa broj sedam je bila puna velikih, guščijih i paćijih, jaja, koja su bila oslikana liko-

JAJA, UTEŠNE LOPATE I KOLO:

Ogladenovac na Uskrs

Fotografije: Dragan Todorović

PRECI I SVECI

Kad Moma iz gornjeg džepa izvadi zlatnu olovku, od mikrofona, koji bio na bini, pored košara sa jajima, javi se prota Grozdan, koji uzeo vrši probu tehnike. Poče kulturni program, po asfaltnom putu, uze nastupi KUD "Đerdan", pobednik čuvenog "Šljivika" RTS-a. Nastavi se kulturni program, javi se, u crni pesnički šešir, pesnik Ljuba, uze da širi ljubav i tradiciju: Na Veliki petak sam jaje naša-rala/ od Hristove krvi, ofarba ih mati... Danas su sa nama naši preci i sveci... Svi dadoše aplauz, folklor nastavi da drmu-sa po asfaltu...

Novinar stigne vidi kako ide prijava takmičara za takmičenje, jedan stariji, sa šajkaču, iz torbe, specijalne kutije, vadi osam jaja. On je Mirko Vasić, stalni učesnik, osvojio sve nagrade, pre dve godine ga optužili da vara, da zamenjuje jaja, on da vara, pa obišo je šest sela da nađe tvrda jaja, koja daje deci da se takmiče, gde on da vara, nisu imali dokaz da vara, zato vratio sve nagrade, iako su mu to bile drage uspomene...

Crkvenjak, ispred one korpe sa jajima, uze iznosi svečnjake, kandila, kadionice, posudu sa vodom, vezu suvog bosiljka... Poče takmičenje u bacanju kugle, nekoliko njih baci kuglu, izmeriše, prota Grozdan, sa bežični mikrofonom u jednoj, pokretni zvučnik u drugoj ruci, objavi da počinje manifestacija, zna se šta je prioritet, posle neka nastave da bacaju.

Otac Grozdan, sa kapu kamilavku na glavu pozva, ko da stane na binu, stadoše četiri popa pred pet pletenih korpi sa crvenim jajima. Upališe sveću, otvorili crkvenu knjigu, poče služba osvećenja jaja, Neka je blagosloven bog naš... svi popovi rekoše, Aaamin. Bi još, Gospodi pomiluj, gospodi pomiluj... Hristos uskresse, jadan od popova okadi jaja, pa prvi pop, sve mašući vezom suvog bosiljka, pređe na srž i suštinu, Osvećujem ova vaskršnja jaja ovom svetom vodom, u ime

Oca, i Sina, i Duha svetoga. I drugi pop, umačući bosiljak u svetu vodu, i poškrošljujući jaja u koprnama, viknu, Osvećuju se ova jaja, i treći se primi veze bosiljka, i on ponovi radnju osvećenja jaja.

Svi popovi rekoše, Amin, svi popovi, tri puta, ponoviše, Hristos uskresse, prisutni narod, tri puta, odgovori, Vaistinu uskresse. Mikrofona se prihvati prota Grozdan, Draga braćo i sestre, pa reče da su svi prisustvovali molitvi i osvećenju jaja, da se sve nastavlja takmičenjem u tucanju, a posle će da vuču konopac. Pa prota najavi predstavnika gradske uprave Valjevo, koja dala 200.000 dinara za razvoj kul-

ture i tradicije, koji će nešto da rekne ovde. Javi se predstavnik grada Valjeva, koji se reknu i sve pozdravi u ime gradonačelnika grada Valjeva. Kad to obaviše otac Grozdan pozva sve sa bine 'vamo, u parohijski dom, da osveštaju šta tamo ima.

U sve stiže Nacionalna televizija, predsednik žirija uze izjavi da ovo 22. tucijada, da pravila ista, imaju kontrolu na bini, jaje koje pobedi pobednik mora da pojede, što je dokaz da je sve prirodno. I Grozdan stade pred kameru, Svake godine sve zadovoljniji, ne bi mogli reći da su nezadovoljni, lep dan, poseta velika, sve pozdravlja lepim pozdravom, Hristos uskresse! Sa manifestacijom dobili mnogo, dobili narod, ovo je primer manifestacije sa narodom, ali, uvek može biti bolje, pre deset godina počeli spomenik jajetu, nisu ga završili, najviše ga boli što nisu spomenik jajetu uradili, to je jedna velika stena od trideset tona, najveći spomenik jajetu u svetu, uz božiju pomoć, pomoć naroda, prijatelja manifestacije, jednoga dana će dočekati da urade najveći spomenik jajetu.

Poče takmičenje u tucanju jajima, to uze traje, takmičenje po grupama, četvrtfinale, polufinale, finale... Privedoše i to kraju, dobiše pobednika. Sa bine uzeše dele utešne nagrade, majice i lopate. Upravo pročitao ko je dobio treću lopatu. Onaj vo na ražnju je bio već dobro odeljan, pod šatrom je raspoloženje bilo takvo da je pevačica mogla slabo da se razume, neka-ko uhvatismo, *Pruži ruku, okreni se...* od crkve i bine, se čulo da još dele lopate... ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

vima raznih svetaca. Jedina konkurencija oslikanim svecima je bila korpa broj šest, u kojoj su bila ofarbana jaja sa natpisom Pokret snaga Srbije. Na klupi pored oslikanih jaja, novinar upita pesnika, ima li neki stih za novine, a on će, "Od uspeha naše vlasti/ samo bog nas može spasti", ali prota ne da to da se čita, samo da se širi ljubav i tradicija...

Kako bio lep dan, naroda bilo sve više, u sve pristize Marko Struja, gradski većnik, prota Grozdan, mantija, veliki žuti krst na velikom žutom lancu, je stizao sve da pozdravi. pevačica ispod šatre se odvrnula, Tako je, samo veselo... *Oj ljubavi moja prošla/ opet si mi dobrodošla...*

Reporter svrne u crkvenu portu, gde sedeo gospodin u slamni šešir, u zift crno farbana bradica, oko vrata karton za učesće u tucijadi sa brojem 18. On je Moma Ćirić, iz Švedske, pokaza na crni "mercedes" kraj crkvene ograde koji je, iznad "mercedes znaka", na haubi, imao metalna slova koja su se čitala MOMO. Gospodin Momo uze reče da učestvuje, pomaže, voli tradiciju. Desnom rukom, na kojoj je bio veliki zlatan prsten sa crvenim kamenom, posegnu u levi gornji džep na sakou pokaže specijalne olovke. otvori jednu specijalnu, iz olovke izadoše dva perca, elise, to je, objasni Moma, njegov pečat, tu piše ime i prezime, Momčilo Ćirić, i broj telefona.

Ne gubite **vreme.**
Čitajte ono što je bitno.

www.vreme.com

Kao otvorena knjiga

Ima ljudi kojima je šarm velika prednost u životu. Šarmiraju na šalteru, pa završe brže od ostalih, dobiju bolju ponudu u prodavnici, majstorima je neprijatno da im naplate, a najbolje prolaze na razgovoru za posao. Bude i znatno boljih kandidata, ali šarmantniji obično pobeđi. Zato vam savetuju da se za razgovor za posao pripremate i tako što ćete malo šarmirati komisiju.

To jest, ako ima komisije. Južnokorejska firma Midas IT lansirala je novi softver pod nazivom MIGHTY (u prevodu "moćni"). On razgovara sa aplikantima koji nigde ne moraju da dolaze, dovoljno je da imaju računar sa mikrofonom i kamerom. MIGHTY ih onda testira setom pitanja i igara.

Pa, dobro, nije ni to neprelazna prepreka. Čovek će uvek naći način da prevari računar, nahranjen očekivanim odgovorima, zar ne? Hm, možda to u ovom slučaju i ne upali sasvim. Jer MIGHTY samo delimično uzima u obzir vaše odgovore, njemu je podjednako interesantno i šta se dešava na vašem licu dok govorite ili igrate igrice koje vam je zadao.

Ovaj softver analizira pokrete 68 facijalnih mišića i bolje od poligrafa hvata mustru vašeg ponašanja. Zahvaljujući tome ne samo da može da odredi da li lažete ili govorite istinu već i da li su vam neke teme neprijatne, dosadne, da li mislite na nešto drugo, koliko ste koncentrisani. Na osnovu toga pravi, tvrde, prilično tačan profil iz koga se može zaključiti ne samo da li je kandidat iskren u onome što govori već i kako će se uklopiti na radnom mestu za koje se prijavio. Ili mu odgovara nešto drugo, budući da mu ocenjuju temperament, fraze i poštalice.

Kreatori programa tvrde da je MIGHTY efikasan u 82 odsto slučajeva, dok je klasičan strukturirani

intervju dobar u 30 do 40, a običan razgovor tek u deset odsto. Više od tri hiljade ljudi je analizirano u procesu podešavanja softvera koji je na tržište lansiran sredinom marta.

Ovakvi programi nisu novost. Alkatel je pre desetak godina počeo sa sličnim eksperimentima, ali se uglavnom bavio koncentracijom slušalaca neke prezentacije. Predavač bi imao pred sobom ekran priključen na kameru koju skenira lica u publici i pokazuje koliko gledalaca je u tom trenutku prestalo da prati predavača s punom pažnjom. Za njega je to signal da mora da uradi nešto dramatičnije da bi mu se oni "vratili".

Moć MIGHTY softvera je u tome što igra na šok, objašnjavaju autori. Ako se neko i pripremio za razgovor, pa čak i uzeo nešto što bi trebalo da "uspava" mišića na licu, program će ih razdrmati neočekivanim pitanjima. Na koja i najpospaniji kandidat prirodno reaguje.

Naravno, nameće se pitanje da li će ovakav program zameniti poligraf budući da znatno preciznije procenjuje ponašanje saslušavanog. Ako nekoga to brine, za sada može da odahne, Midas IT ne spominje takve planove, odnosno potpuno su koncentrisani na zapošljavanje. Na to da njihov program selektuje stvarno najbolje kandidate kojima preko lica zaviruje u dušu, zanemarujući njihove šarmantne tehnike.

Za sada nema podataka da li je neko posle faze testa počeo da koristi ovaj softver. Ali, ako se pokaže stvarno tako dobrim kako ga proizvođač predstavlja, možemo samo da se nadamo da neće praviti i mobilnu verziju za svakodnevne potrebe. Svi znamo zašto. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	1500 RSD
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	2000 RSD
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	2900 RSD
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	3800 RSD
		50,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVAJU ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h. Za ovu vrstu uplate važi poseban popust (vidi tabelu levo).

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj 160-302538-91.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumi od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarica.net prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Mama

Rodila se u kući u Rakovici. Majka joj je umrla sa dvadeset i šest godina od tuberkuloze. Otac, stolar, predratni komunist, priključio se još 1941. Prvoj proleterskoj brigadi i otišao u šumu. Deci je rekao da ide da se bori za njihovu bolju budućnost, da budu dobra, da će se vratiti kada pobjedi. Nije se vratio. Raznela ga je granata na Sutjesci. Ona je to saznala tek posle rata. Dotle ga je čekala.

Nju, njenu sestru i brata za vreme okupacije čuvao je ujak, nadrealista, slikar, salonski komunist. Kuvao je supu od kopriva, pravio gulaš od puževa kada nije bilo ničeg drugog. U dvorištu male porodične kuće inscenirao je predstave za decu. Ona bi igrala, stalno je igrala, skakala u ritmu neke zamišljene muzike. Nikada nije prestala da igra. Zamišljam je kako igra na oblacima, skače sa jednog na drugi, odlazi, dok ja sedim kraj njenog kreveta u bolnici iz koje se ona nije vratila.

Radojica Živanović Noe ju je skicirao olovkom kako igra, podiže nogu do glave, kako spava. Imam u kući čitav niz crteža koje je prikazuju u pokretu. Vodio je decu do hipodroma, na Adu da se kupaju, pričao im priče. Učinio im je ratne godine podnošljivim. Kasnije je više pričala o ujaku nego o roditeljima. Bolje ga se sećala.

Njegovi autoportreti iz tog vremena prikazuju ga kako praznim očima zuri u nešto zlokobno. Ili je prosto zabrinut sa troje sestrične dece usred svetskog rata.

Počele su borbe za oslobođenje Beograda. "Rat je gotov!", uzviknuo je jednog dana Noe. Rekao je da ide do centra da slavi, naredio im da ne izlaze iz kuće, rekao da će doći pre mraka. Nikada se nije vratio. Kao što joj se ni otac nije vratio. "Zalutali metak", pričalo se kasnije, mada ima i drugih verzija iste pogibije. Nju nije mnogo zanimalo kako je stradao, kada se nije vratio. Čitavog života borila se protiv osećanja da se ljudi koje voli neće vratiti gde god da su pošli. Opraštala se od mene svaki put kada bih odlazio u školu.

Imala je devet godina kada je rat u Jugoslaviji završen. Mnogobrojne tetke i stric prodali su porodičnu kuću, i nju, njenu malo stariju sestru i malo mlađeg brata strpali u dom za decu bez roditelja u Zvečanskoj. Nikada im to nije zamerila. Kada su počele da pokazuju brigu za decu poginulog brata, tetke su htele da se ona školuje za tekstilnu ili štamparsku radnicu. A ona je htela da igra, samo je htela da igra.

Sama se upisala u baletsku školu kod tada čuvene Nine Kirsanove. Umalo da je ne završi, ne zbog igre – igrala je kao prava mala balerina, svaki njen korak i skok ispunjavali su prostor radošću – već zbog klavira. U baletsku školu išle su uglavnom devojčice iz buržujskih porodica koje su imale klavir kod kuće i privatne časove klavira, a ona je bila siročić iz Zvečanske. Prozvali su je "kengur" zato što se činilo kao da preskače u neki drugi svet kada bi izvodila *grande jeté*, u svet u kome joj na otvorenoj sceni aplaudiraju ujak, otac i majka.

Odrastao sam uz Šopena, njegovu klavirsku muziku omi-

ljenu za vežbe baleta. Još kao dete sam znao da moja mama nije kao druge mame, jer moja mama ne hoda, ona igra i kada nije na sceni. Ona ne vaspitava, ne disciplinuje, ne tera na odrastanje, već svako jutro pretvara u polonezu, mazurku ili valcer, a svako veče u *Labudovo jezero*, *Mesečevu sonatu* ili *Rapsodiju u plavom*. Ponekad smo živeli *Priču sa zapadne strane*, ponekad *Oklahomu*, ponekad *Kneginju čardaša*. Moj život je pretvarala u igru koja nikada nije prestajala.

Išla je ulicom, pričala sa ljudima, čistila je kuću i kuvala kao da je još uvek ona devojčica

koja na nekim daskama u dvorištu na Banovom brdu nasmejana zamišlja da je balerina na svetskoj sceni, a da još nije znala tačno ni šta je balet, ni šta je scena, ni šta je svet. Pisac Ginter Gras joj je jednom rekao: Dragana, ja tebe zamišljam kako kročiš kroz kanalizaciju, a govna se pred tobom sklanjaju kao more pred Mojsijem. Verovatno je mislio na ljudska govna i zlobu i smrt. Ja je zamišljam kako se pred njom razigranom sklanjaju i ona dijagnoza i bolnica i mrtvačnica i krči joj se put do onog ljubicastog i belog cveća duž Slovenske plaže, na kojoj je za ženu i muškarca sa malim dečakom u neko morsko, crvenilom obasjano predvečernje stalo vreme.

Bila je Velika subota 11. aprila 2015. kada sam joj šapnuo da je sve u redu, da ćemo biti dobro, da se ne brine za unuke, da ću da čuvam tatu, da se ne plaši, da može da nas pusti, i otišao iz one prostorije pregrađene belim paravanima. Činilo se da spava. Vreme smrti je kasnije pokazalo da je pozornicu napustila nekoliko minuta kasnije, dok sam još stajao u hodniku.

ANDREJ IVANJI

Ilustracija: Radojica Živanović Noe

Vrhunski kanali bilo gde u Srbiji!

PRVIH 6 MESECI SAMO

599

din
mes

ZA NOVE KORISNIKE

**BESPLATNA
INSTALACIJA
+
BESPLATNO
SERVISIRANJE**

**PINKOVIH
KANALA
BESPLATNO
2 GODINE**

pozovi 19955 www.totaltv.tv/sr posetite prodavnice

SBB

Prikazane akcije važe za nove korisnike Total TV Extra i Premium paketa uz ugovor na 24 meseca i važe do 30.04.2018.
Uslovi besplatnog servisiranja dati su u Ponudi sa cenovnikom, akcijskoj ponudi, kao i Opštim uslovima objavljenim na www.totaltv.tv/sr

100
godina

*Vreme teče,
kvalitet ostaje*

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec